

Fragmenta Faunistica Hungarica

m. IX.

1946.

Fasc. 1—2.

Megindította 1938-ban
Dr. Szent-ivány József

Szerkeszti:
Dr. Soós Árpád

Budapest, 1946. IX. 1.

Kiadja a Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Állatrendszertani Intézete
Igazgató: Dr. Dudich Endre egyetemi ny. r. tanár

CONSPECTUS MATERIARUM

Erdős, J.:	Description of a new genus and species of the family Encyrtidae (Hymenoptera, Chalcid.)	1
Soós, Á.:	Die acalypteren Musciden des Karpatenbeckens. III.	2
Győrfi, J.:	Idechthis atricolor spec. nov., eine neue Ichneumonide-Art aus Ungarn. .	10
Balogh, J. et Loksa, E.:	Symbola ad faunam Araneorum Hungariae cognoscendam.	11
Dudich, E.:	A typus és fajtái.	16
Dudich, E.:	Über Typus und Typus-Sorten.	25
Dudich, E.:	A soklábúak (Myriopoda) gyűjtése és kezelése.	26

Description of a new genus and species of the family Encyrtidae (Hymenoptera, Chalcid.).

(With 1 text-figure)

By Dr. J. Erdős

Placoceras gen. nov.

The supposed new genus of the family Encyrtidae is similar to genus *Cerapterocerus* Westw. in having the antennae enormously flattened and enlarged as in *Cerapterocerus* Westw., or *Eusemion* Dahlb., but easily distinguishable from both of them in having the ovipositor exerted one-third the length of the abdomen. In the same character differs from *Chrysoplatycerus* Ashm., *Anicetus* How. and *Cerapterocerooides* Ashm. The genus *Paracerapterocerus* Girault stands, with respect to the ovipositor extruded, very near the present new genus, but differs by non-metallic body. Type:

Placoceras colocense spec. nov.

♀. — Head (fig. c, e) scarcely broader than the thorax; vertex not distinct: from occipital margin to line of the eyes regularly arched, in side view its greatest breadth is above the antennae; the middle of the face not impressed, finely transversely shagreened, beneath in a third distance the length of the eye strongly conically prominent, between this two tubercles abruptly excavated, the antennae inserted in the excavation; clypeus not distinct. The mandibles are feeble, bidentate, the exterior tooth larger, brown-yellowish, slightly darker at apex. Maxillary palpi biarticulate, white. The eyes ovate, naked; the eyelets reddish, very

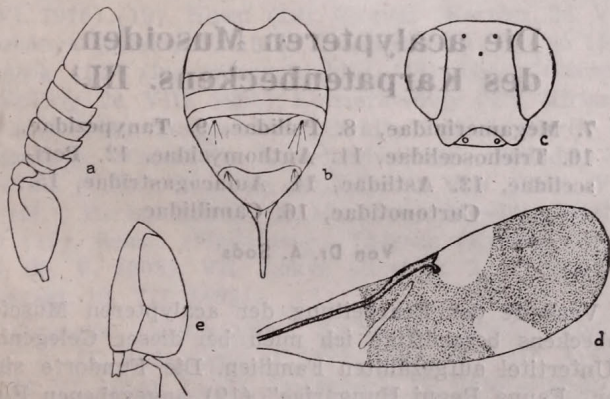

Fig. 1. *Placoceras colocense* spec. nov. ♀. a = antenna from below, b = al, c = head from front, d = forewing, e = head from side with the mandible and with the base of antenna. (Magnifying 40 times).

little, punctiform, disposed in a right angle. Hind margin of the vertex acute. The antennae (fig. a) dark-bronze, very flat, the scape foliaceously dilated, scarcely twice as long as is wide in its greatest width; pedicel little, not longer than is wide; ring-joint invisible; the funicle 6-jointed, the joints more than thrice wider as long, more than twice as wide as the pedicel, all 6 joints equal in width, the first joint shortest, the followings equal in length; the club as broad as the funicle joints, a little longer than the three preceding joints united, broadly rounded at apex, apparently inarticulate.

Prothorax anteriorly not margined, short; mesothorax without a parapsidal furrow; the scutellum broadest at its base, rounded at apex, a little longer than wide, shining; metathorax broad, without a sculpture. Forewings (fig. d) narrow, but longer than the abdomen, densely pubescent with a hairless oblique line, jet-black except the basal fourth and a broad streak interrupted in the middle; the venation dark, subcosta long, thrice as long as the marginal vein, radial vein short with a knob sessile, postmarginal vein shorter than the radial vein. — Legs robust, pale-yellow except the middle and hind coxae which are fuscous, the middle femora fuscous, the middle tibiae brownish, the hind femora and tibiae dark metallic, and all tips of the tarsi black.

Abdomen (fig. b) short ovate, pointed at apex, ovipositor extruded one-third the length of the abdomen.

Colour of the body dark-aeneous with a violaceous or coppery reflex here and there.

Length of the body with ovipositor 1.76 mill.

Found near Kalocsa (Hungary), in July, one female specimen, male unknown. The type is preserved in my collection.

Die acalypteren Musciden des Karpatenbeckens. III.¹

**7. Megamerinidae, 8. Psilidae, 9. Tanypezidae,
10. Trichoscelidae, 11. Anthomyzidae, 12. Peri-
scelidae, 13. Astiidae, 14. Aulacogastridae, 15.
Curtonotidae, 16. Camillidae.**

Von Dr. Á. Soós

Im Verlaufe der Bearbeitung der acalypteren Musciden des Karpatenbeckens beschäftige ich mich bei dieser Gelegenheit mit den im Untertitel aufgezählten Familien. Die Fundorte sind nach der in der „Fauna Regni Hungariae“ (19) angegebenen Einteilung

¹ Über die acalypteren Musciden Ungarns I und II. (Állattani Közlemények, 38. 1941, p. 170—176, 40. 1943, p. 68—77).

gruppiert. Nach den einzelnen Fundorten werden, soweit es die Angaben auf den Fundortsetiquetten gestatten, auch der Name des Sammlers, sowie das genauere Sammeldatum angegeben. Nach den einzelnen Fundortsangaben wird in Klammer angemerkt ob das betreffende Tier in der Dipterenammlung des Ungarischen National-Museums (der Name des Sammlers, Sammeldatum, oder wenn es fehlt, nur M) zu finden ist, oder in der Thalhammerschen Dipterenammlung im Gymnasium des Jesuitenordens zu Kalocsa (T). Handelt es sich um eine aus der Literatur übernommene Angabe, so wird auf die entsprechende Nummer des beigelegten Literaturverzeichnisses hingewiesen. Die mit einem Stern versehenen Arten wurden aus Karpatenbecken seit dem Erscheinen der „Fauna Regni Hungariae“ (1899) nachgewiesen.

Megamerinidae: 1. *Megamerina dolium* Fabr. (*Lissa loxocerina* Fall.). — I. Örszentmiklós (Sajó, IX.). II. Kőszegi-hegység (Egyet. Állatrendszertani Intézet, 21.-28. VI. 1937), Pécs (T.), Sopron (19). III. Szalonca (Fekete, 10. VIII. 1914). IV. Sátoraljaújhely (19). — Hungaria (Frivaldszky).

Psilidae: 1. *Psila fimetaria* L. — I. Budapest (Kertész, 4. VI. 1908; Gammel; Madarassy; Sztudva), Pomáz (Szilády, VI. 1932). II. Badacsony (T., 17), Borostyánkő (27. VI. 1917), Esztergom (Szilády, 2. VI. 1929), Kőszegi-hegység (Egyet. Állatrendszertani Intézet, 21.-28. VI. 1937), Pécs (T.), Sopron (Méhely) (19), Ugod (Kertész, 2., 4., 5. VI. 1906). III. Árvaváralja (Kertész, 11. VII. 1913, 24. VI. 1914), Borosznó (M.), Csetnek (Kertész, 17. VI. 1915), Csorba-tó (T.), Felsőhági (Méhely), Lubló (Pongrácz), Pelsőc (Méhely, VII. 1913), Pöstyén (Kertész, 18. VI. 1901, 11. VI. 1902), Rozsnyó (19), Szalonca (Fekete), Szilice (Méhely, 16. VI. 1915), Tatra (Kertész, 16. VII. 1897), Tátraháza (Wachsmann, 10.-25. VII. 1895), Trencsén (2, 19), Turcsek (20. VI. 1894). IV. Bártfa (Kertész, 22. VI. 1916) (19), Huszt (16), Ungvár (Kertész, 26. V. 1896). V. Boksánbánya (Merkl, IV. 1911), Borszék (18), Brassó (Méhely), Déli-Kárpátok (12), Gyergyószentmiklós (18), Gyulafehérvár (T.), Kászon (Szilády, 26. VIII. 1904), Lotrionar-völgy (T.), Miriszló (Szilády, 16. VII. 1906), Nagyszeben (Csiki), Radnaborberek (Csiki), Sepsiszentgyörgy (Gammel), Székelyudvarhely (Szilády, 3. VIII. 1919), Szováta (Csiki), Zetelaka (Szilády, 20. VIII. 1919). VI. Cserna-völgy (M.), Herkulesfürdő (8. VI. 1880), Mehádia (Kertész, 3. VI. 1904) (19), Resica (Madarassy) Szászka (Kristen, 18. V., 27. VII. 1899, 20. V. 1902). VII. Lokve (Kertész, 2. VI. 1912). VIII. Breze (Kertész, 10. VII. 1899).

2. *Oxypsila abdominalis* Schum. (*Psila abdominalis* Schum.). — II. Badacsony (T., 17), Pécs (T.). III. Árvaváralja (Kertész, 24. VI. 1914), Lubló (Pongrácz). IV. Sátoraljaújhely (T.). V. Balánbánya (20. VII. 1908), Csíksomlyó (18), Középlök (18), Riu-Vadului (18), Ruda (Mallász), Zernest (6. VII.). VI. Deliblat (T.), Ferencfaiva (Horváth, 1908), Resica (Madarassy), Szászka

(Kristen, 1., 3., 9., 13. VIII. 1899), Versec (T.). VII. Brusanje (Pável, VII. 1900).

3. *Chamaepsila (Tetrapsila) obscuritarsis* Lw. (*Psila obscuritarsis* Lw.). — III. Turcsek (20. VI. 1894) (19).

*4. *Chamaepsila (Chamaepsila) atra* Meig. — I. Kalocsa (T.), Pilismarót (Kertész, 20. V. 1909). II. Badacsony (T., 17), Pécs (T.), Ugod (Kertész, 2., 5. VI. 1906). III. Murány-vára (Kertész, 26. VI. 1915). IV. Kőrösmező (Kertész, 18., 21. VI. 1911). V. Bucsecs (Kertész, 6. VI. 1910), Csíkszépvíz (Fodor, 22. V., 5. VII. 1917), Gyulafehérvár (T.), Lotriona-völgy (T.). VI. Deliblát (T.).

*5. *Chamaepsila (Chamaepsila) bicolor* Meig. — III. Árvaváralja (Kertész, 9. VII. 1913). V. Gyulafehérvár (T.), Nagyenyed (Szilády, 18. VI. 1905). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

*6. *Chamaepsila (Chamaepsila) gracilis* Meig. — I. Budapest [Sashegy] (T.). III. Árvaváralja (Kertész, 27. VI. 1914), Csorbató (T.). V. Gyergyószentmiklós (T.), Lotriona-völgy (T.). VI. Deliblát (T.). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

7. *Chamaepsila (Chamaepsila) humeralis* Zett. (*Psila humeralis* Zett.). — I. Gyón (Kertész, 11. IX. 1898). III. Árvaváralja (Kertész, 9. VII. 1913), Felsőhági (Méhely), Magas-Tátra [Nagytarpataki-völgy] (Horváth, 19. VII. 1913). IV. Kőrösmező (Kertész, 19. VI. 1911). V. Borszék (18), Bucsecs (19), Erdély (10), Szebenihegység (19), Tölgyes (18).

8. *Chamaepsila (Chamaepsila) morio* Zett. (*Psila morio* Zett.). — I. Budapest (Kertész, 2. V. 1895, 30. IV. 1896, 27. IV. 1897, 26. IV. 1898, 3. V. 1899, 6. V. 1907), Kalocsa (19), Pilismarót (Kertész, 21. V. 1899), Rákos (7. V.). III. Turcsek (20. VI. 1894). IV. Kőrösmező (Kertész, 23., 24. VI. 1911). V. Bucsecs (Kertész, 6. VI. 1910) (19).

*9. *Chamaepsila (Chamaepsila) nigra* Fall. — I. Budapest (Kertész, 29. IV. 1900, 29. IV. 1909, 22. V.) (10). II. Simontornya (15).

10. *Chamaepsila (Chamaepsila) nigricornis* Meig. (*Psila nigricornis* Meig.). — I. Budapest (Kertész, 18. V. 1896, 3. V. 1899, 29. IV. 1900, 21. V. 1911; Sztudva), Gyón (Kertész, 20. V., 23. IX., 25. X. 1906, 4. X. 1908), Hidegkút (Kertész, 29. V. 1912). II. Simontornya (Pillich, 1900). III. Szalonca (Fekete), Verebély (Kertész, 23. V. 1908). V. Lőrincréve (Szilády, 30. IX. 1917). VI. Mehádia (Kertész, 11. VI. 1904) (19). VII. Jasenak (Méhely).

11. *Chamaepsila (Chamaepsila) pallida* Fall. (*Psila debilis* Egg.). — I. Gyón (Kertész, 12. IX. 1898, 31. VIII. 1899, 3. IX. 1905). III. Árvaváralja (Kertész, 9. VII. 1913), Tátra (10). V. Csík-somlyó (Fodor, 29. V. 1917). VI. Krassó (28., 30. VIII. 1880) (19).

*12. *Chamaepsila (Chamaepsila) pectoralis* Meig. — II. Felsőlövő (Kertész, 24., 25. V. 1909), Ugod (Kertész, 2., 3., 4., 5. VI.

1906). III. Árvaváralja (Kertész, 9., 10., 11. VII. 1913, 24., 26. VI. 1914), Pelsőc (Kertész, 23. VI. 1915), Pöstyén (Kertész, 1. VI. 1902), Turcsek (20. VI. 1894). IV. Bártfa (Kertész, 22., 26., 30. VI., 1. VII. 1916). V. Borszék (18), Csíkszépvíz (Fodor, 4., 9. VI. 1917). VI. Mehádia (Kertész, 3. VI. 1904). VII. Fuzine (Kertész, 5. VI. 1912). VIII. Breze (Horváth, 24. VII. 1897).

13. *Chamaepsila (Chamaepsila) rosae* Fabr. (*Psila rosae* Fabr.). — I. Gyón (Kertész, 25. V. 1899, 20. V., 28. VIII., 23. IX., 11. X. 1906, 29. IX., 6. X. 1907, 19. V. 1921), Hidegkút (Kertész, 29. V. 1912), Hortobágy (Kertész, 29. V. 1911), Kalocsa (T., 19), Kecskemét (19), Vác [Nagyszál] (Szilády, IX. 1921). II. Dunaföldvár (19), Köbölkút (1), Pécs (Méhely) (T.), Simontornya (14, 15), Tata (Kertész, 29. V. 1910), Zirc (Pável, 16.-20. VIII. 1896). III. Csorba-tó (T.), Trencsén (2), Verebély (Kertész, 23. V. 1908). V. Borszék (T.), Csíkszépvíz (Fodor, 5., 13. VI. 1917), Gyergyószentmiklós (18), Gyulaféhvár (T.), Lotrion-völgy (T.), Verestoron (Kertész, 10. VI. 1910). VI. Deliblat (T.), Mehádia (Kertész, 3. VI. 1904) (19). VII. Eszék (19).

14. *Chamaepsila (Chamaepsila) rufa* Meig. (*Psila rufa* Meig.). — II. Pécs (T.). III. Tátraháza (Kertész, 25. VII. 1897) (19). IV. Pop-Iván (19).

15. *Chamaepsila (Chamaepsila) villosula* Meig. (*Psila villosula* Meig.). — I. Kalocsa (19).

16. *Psilosoma Audouini* Zett. (*Psila Audouini* Zett.). — III. Csorba-tó (T.), Felsőhági (Méhely), Magas-Tátra (12): [Csorba-tó] (Horváth, 12. VIII. 1912, 6. VII. 1913), [Menguszfalvi-völgy] (Horváth, 1913), [Oszterva] (Horváth, 14. VII. 1913), [Tarpataki-völgy] (Horváth, 1912). V. Retyezát (Pongrácz), Szeben-hegység (19).

*17. *Psilosoma Lefebvrei* Zett. — III. Csorba-tó (T.), Körömbánya (Dudich, 1933), Magas-Tátra [Nagytarpataki-völgy] (Horváth, VII. 1913), Rózsahegy (T.), Tátra (T.). V. Gyulaféhvár (T.), Lotrion-völgy (T.), Retyezát (Szilády, 5. VIII. 1898, 2000—2500 M.). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

18. *Loxocera (Loxocera) albiseta* Schrk. — I. Gyón (Kertész, 16. VII. 1906), Jászberény (10), Kecskemét (VIII. 1880) (19), Örszentmiklós (Sajó, 21. VII. 1916, 3. IX. 1918). II. Bozsok (Visnya, 13. VII. 1940), Keszthely (Horváth), Sopron (1), Székesfehérvár (Szabó-Patay, 24. VIII.). III. Gömörvég [Erdőköz] (Szabó-Patay, 18. IX. 1913), Szalonca (Fekete, 16. VIII. 1919), Tátraháza (Kertész, 25., 26. VII. 1897). IV. Bártfa (Ganmei), Erdőbánya (19), Sátoraljaújhely (19). V. Homoródfürdő (Szilády, 22. VII. 1931), Nagyenyed (Szilády, 16. VIII. 1916, 25. VII., 2. VIII. 1917), Szamosmagasmart (Kiss), Székelyudvarhely (Szilády, 22. VII. 1919). VI. Mehádia (Újhelyi, 1909), Szászka (Kristen, 3. IX. 1899), Terego (Újhelyi, 1909).

19. *Loxocera (Loxocera) fulviventris* Meig. — III. Alsótátrafüred (Szépligeti).* IV. Bártfa (19).

20. *Loxocera (Loxocera) ichneumonea* L. (*Loxocera aristata* Panz., *Loxocera elongata* Meig.). — I. Rákos (12. VIII. 1880). II. Kádárta (Z.-Sebess, 15. IX. 1929), Keszthely (17), Pécs (T.), Simontornya (T., 15), Székesfehérvár (T.), Villány (T.). III. Alsótátrafüred (Szépligeti), Besztercebánya (Fekete), Csetnek (Kertész, 17. VI. 1915), Csorba-tó (Mocsáry, VIII. 1885), Körmöcbánya (Dudich, 1933), Párnica (Kertész, 28. VI. 1914), Rózsahegy (T.), Tátraháza (Kertész, 25. VII. 1897), Tátraszépiák (Wachsmann), Trencsén (2, 19), Turesek (20. VI. 1894). IV. Kőrösmező (Kertész, 24. VI. 1911), Tiszabogdány (Dudich, 13. VIII. 1939). V. Borszék (18), Cibles [Vurfu Plescuti] (Csiki, 21. VI. 1912), Gyulafehérvár (T., 18), Radnai-havasok (Pávay, 1. VIII. 1906, 1300 M.), Retyezát (5. IX.), Ünökő (Csiki, 17. VII. 1907), Teles [Fiad-völgy] (Csiki, 20. VI. 1912), Tusnád (11. VII. 1895). VI. Mehádia (10).

21. *Loxocera (Loxocera) nigrifrons* Macq. — I. Budapest (M., 19).

*22. *Loxocera (Loxocera) sylvatica* Meig. — I. Pilismarót (Csiki). III. Körmöcbánya (Dudich, 25. V. 1933). IV. Felsőbánya (Krompaszky, 20. VI. 1915), Munkács (Újhelyi, 6. V. 1916). V. Lotrionavölgy (T.). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

23. *Loxocera (Platystyla) Hoffmannseggii* Meig. (*Platystyla Hoffmannseggii* Meig.). — I. Budapest (8. VI. 1880) (19). III. Tátrafüred (19).

24. *Chyliza (Chyliza) fuscipennis* Rob.-Desv. (*Chyliza annulipes* Meig.). — II. Kőszeg (Szilády, V. 1938), Pécs (T.), Simontornya (T.). III. Szalonca (Fekete). IV. Kőrösmező (Kertész, 19. VI. 1911). VI. Mehádia (19), Szászka (Kristen, 19. V. 1903).

25. *Chyliza (Chyliza) scutellata* Fabr. (*Chyliza leptogaster* Panz., *Chyliza permixta* Rond.). — I. Gyón (Kertész, 25. VI. 1906, 2. VII. 1908, 7. VI. 1914), Kalocsa (Kertész, 4. VI. 1907) (T.). II. Dunaföldvár (19), Pécs (T.), Simontornya (Pillich, 30. V. 1913) (T., 15). III. Szalonca (Fekete). IV. Kőrösmező (Kertész, 24. VI. 1911). V. Nagyenyed (Szilády, 8. VII. 1904). VI. Mehádia (Kertész, 4., 5. VI. 1904), Orsova (Kertész, 31. V. 1904), Szászka (Kristen, 29. IV., 6., 21. V., 22. VII. 1899, 30. V. 1903, 27. IV. 1904). VII. Eszék (19), Zágráb (Kertész, 27. V. 1907).

26. *Chyliza (Chyliza) vittata* Meig. — I. Kalocsa (T.). II. Pécs (T.), Ugod (Kertész, 5. VI. 1906). III. Árvaváralja (Kertész, 11. VII. 1913). IV. Nagykaroly (19), Rabaskala (19). V. Gyulafehérvár (T.), Radnaborberek (Csiki), Szováta (Csiki, 30. VI. 1899), Verestoron (Kertész, 10. VI. 1910). VI. Deliblat (T.), Mehádia (10), Szászka (Kristen, 8. V. 1904).

27. *Chyliza (Megachetum) extenuatum* Rossi (*Chyliza atriseta* Meig.). — I. Duka (Sajó, 10. V. 1916). II. Tihany (Szilády,

VI. 1929) (17). IV. Sátoraljaújhely (17., 19). V. Boksánbánya (Merkl, VI. 1911). VI. Mehádia (17, 19). VIII. Novi (Kertész, 8. VI. 1905).

*28. *Strongylophthalmyia ustulata* Zett. — Mehádia (10).

Tanypezidae: 1. *Tanypeza longimana* Fall. — I. Kalocsa (T., 11, 19), Soltvadkert (19). II. Badacsony (T., 17), Dunaföldvár (19), Pécs (T.). III. Árvaváralja (Kertész, 27. VI. 1914). IV. Sátoraljaújhely (19). VII. Eszék (19).

Trichoscelidae: *1. *Trichoscelis frontalis* Fall. — I. Budapest (Kertész, 21. V. 1905, 19. VI. 1909, 21. V. 1911), Gyón (Kertész, 13. VI. 1919), Hortobágy (Kertész, 29. V. 1911). II. Fertő-tó (Pokorny, 10. VI. 1888), Nagysitke (Kertész, 23. V. 1909), Tata (Kertész, 28. V. 1910). VI. Mehádia (Kertész, 11. VI. 1904). VII. Plitvica (Kertész, 21. VI. 1912). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

2. *Trichoscelis marginella* Fall. (*Geomyza marginella* Fall.). — I. Budapest (Horváth, 29. VI. 1902) (19), Bugac (Szilády, 15. VII. 1924), Csepel (Kertész, 9. V. 1897), Gyál-puszta (Horváth E., V. 1934), Gyón (Kertész, 8. VI. 1902, 24., 31. V., 1. VI., 18. VII. 1903, 5. VII. 1907), Kalocsa (T., 19), Kiskunhalas (Kuthy, 20. VIII. 1937), Órszentmiklós (Szilády, 26. XI. 1927), Peszér (Szépliget), Soltvadkert (19), Törökbalint (Kertész, 6. VI. 1909). II. Balatonberény (Horváth) (17), Kővágóórs (Z.-Sebess, 18. VII. 1929) (17), Kup (Kertész, 6. VI. 1897), Pécs (T.), Szomód (Szilády, 11. VI. 1928), Tihany (Z.-Sebess, 17. VI. 1929) (17). III. Rózsashegy (T.). VI. Berzászka (Pável, VII. 1898), Krassó (19), Vaskút (T.).

*3. *Trichoscelis obscurella* Fall. — II. Badacsony (T., 17), Előszállás (T.), Pécs (T.). III. Rózsashegy (T.). VI. Deliblát (T.), Vaskút (T.), Versec (T.).

Anthomyzidae: *1. *Anthomyza albimana* Meig. — I. Hidegkút (Kertész, 29. VI. 1908). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

*2. *Anthomyza gracilis* Fall. — I. Budapest (Bíró, 1915), Gyón (Kertész, 21. VII. 1904), Jászberény (T.), Kecskemét (Madarassy), Pécel (Kertész, 18. VIII. 1898), Rákoscsuba (Kertész, 24. VII. 1896), Soltvadkert (T.). II. Badacsony (T., 17), Dunaföldvár (T.), Kispöse (Méhely), Pécs (T.), Ugod (Kertész, 5. VI. 1906). III. Árvaváralja (Kertész, 10. VII. 1913, 25. VI. 1914), Felsőhági (Horváth, 1913), Rózsashegy (T.), Tátraháza (Kertész, 23. VII. 1897), Vihnye (Szilády, 26. VII. 1900). IV. Kőrösmező (Kertész, 22. VI. 1911). V. Homoródfürdő (Szilády, 22. VII. 1931), Nagyenyed (Szilády, 16. VIII. 1914, 31. VII. 1917), Reteyzát (Szilády, 22. VII. 1898). VI. Deliblát (T.), Mehádia (Kertész, 9. VI. 1904), Szászka (Kristen, 11. V. 1904). VII. Fuzine (Kertész, 7. VI. 1912), Zimony (Kertész, 22. VII. 1901).

*3. *Anthomyza macra* Czerny — VI. Mehádia (Kertész, 3. VI. 1904). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

*4. *Anthomyza pleuralis* Czerny — III. Pöstyén (Kertész, 20. VI. 1901). IV. Bártfa (Kertész, 22., 29. VI. 1916), Körösmező (Kertész, 22. VI. 1911). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

*5. *Anthomyza sordidella* Zett. (*Leptomyza sordidella* Zett.). — II. Pécs (T.). III. Trecsén (2). IV. Körösmező (Kertész, 22. VI. 1911). V. Gyergyószentmiklós (T., 18), Gyilkos-tó (T., 18), Riu-Vadului (T.). VI. Deliblát (T.).

6. *Paranthomyza nitida* Meig. (*Leptomyza nitida* Meig., *Leptomyza flavipes* Zett.). — III. Árvaváralja (Kertész, 10. VII. 1913), Pöstyén (Kertész, 18. VI. 1901). IV. Bártfa (Kertész, 22., 24., 27. VI. 1916), Felsőbánya (Krompaszky, 20. VI. 1915). V. Gyergyóremete (T., 18), Gyergyószentmiklós (18), Retyezát (Szilády, 14., 16. VIII. 1898), Szeben-hegység (19).

*7. *Stiphrosoma sabulosum* Hal. — I. Budapest (Kertész, 17. VIII. 1915), Gödöllő (Biró, 20. V. 1917), Gyón (Kertész, 13. VI. 1909). II. Nagysitke (Kertész, 23. V. 1909). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

*8. *Anagnota bicolor* Meig. — III. Pöstyén (Kertész, 20. VI. 1901) (4).

Periscelidae: *1. *Periscelis annulipes* Lw. — IV. Körösmező (Kertész, 24. VI. 1911) (5).

*2. *Microperiscelis annulata* Fall. — I. Budapest (Kertész, 2., 25. VI. 1907, 4. VI. 1916) (T.), Gyón (Kertész, 20. VIII. 1908). IV. Felsőbánya (Krompaszky). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

*3. *Microperiscelis Winnertzi* Egg. — II. Badacsony (T., 17), Kapornak (T.).

Astiidae: 1. *Leiomyza laevigata* Meig. (*Liomyza laevigata* Meig.). — I. Gyón (Kertész, 4. X. 1908), Kalocsa (T.), Pomáz (Szilády, VI. 1932). II. Badacsony (17). III. Lédec (2, 17), Tátra (Kertész, 16. VII. 1897). IV. Szerencs (17, 19). VI. Deliblát (M.), Mehádia (6, 7). VII. Velébit (5. VII.).

*2. *Leiomyza scatophagina* Fall. — II. Badacsony (T.), Pécs (T.). IV. Felsőbánya (Krompaszky). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

*3. *Astiosoma rufifrons* Duda — VIII. Cirkvenica (6, 7).

4. *Asteia amoena* Meig. — I. Budapest [Kamaraerdő] (Pável, 5. XI. 1896), Gyón (Kertész, 18. VII. 1903, 8., 17., 30. VII. 1904, 17. VII. 1905, 14., 25. VII., 29. IX. 1907), Jászberény (T.), Kalocsa (Thalhammer) (T., 19). II. Gyenesdiás (Györffy, 7. IX. 1915) (17). Kispöse (Méhely), Pécs (T.), Simontornya (14, 15), Villány (T.).

III. Felsőoreho (Kertész, 11. VII. 1917). IV. Eperjes (T.), Felsőbánya (Krompaszky), Perecseny (Kertész, 24. V. 1896). V. Dicsőszentmárton (Csiki), Peleszarvad (19). VI. Orsova (Kertész, 27., 28. V. 1904). VII. Zimony (Kertész, 22., 23. VII. 1901).

5. *Asteia concinna* Meig. — I. Gyón (Kertész, 30. VI. 1917) (6, 7), *Isaszeg* (Bartkó) (6, 7). II. Pécs (T.), Villány (T.). V. Dicsőszentmátrón (Csiki) (6, 7), Peleszarvad (19). VII. Vrdník (Pável) (6, 7).

*6. *Asteia elegantula* Zett. — I. Budapest (Kertész, 17. VIII. 1915) (6, 7), Gyón (Kertész, 30. VI. 1897, 31. V. 1903, 17. VII. 1905, 28. VIII. 1906) (6, 7), Jászberény (T.), Szeged (Kertész, 18. V. 1901) (6, 7). II. Kup (6, 7), Pécs (T.). V. Riu-Vadului (T.). VI. Mehádia (Kertész, 3. VI. 1904) (6, 7), Orlovát 23. VI. 1911) (6, 7), Orsova (Kertész, 30. V. 1904; Oldenberg, 30. V. 1904) (6, 7).

Aulacogastridae: *1. *Aulacogaster leucopeza* Meig. — I. Budapest (Kertész, 25. VI. 1907, 30. VI. 1908), Gyón (Kertész, 19. VI. 1918), Jászberény (T.), Kalocsa (T.), Pilismarót (Kertész, 28. VI. 1909). II. Badacsony (T., 17), Pécs (T.). IV. Bártfa (Kertész, 22. VI. 1916). VI. Mehádia (Kertész, 3. VI. 1904). VIII. Cirkvenica (25. VI.).

Curtonotidae: 1. *Curtonotum anus* Meig. (*Diplocentra anus* Meig.). — I. Budapest (Madarassy), Gyón (Kertész, 30. VI. 1897, 19. VIII. 1898, 20. VIII. 1899, 8. VII. 1907) (19), Izsák (Uhl, 12. VII. 1903), Órszentmiklós (Sajó, VI.). III. Bolesó (2), Pöstvény (8, 13), Rózsahegy (T.). VI. Deliblát (19), Szászka (Kristen, 20., 22. VII. 1899).

Camillidae: *1. *Camilla acutipennis* Lw. — I. Hortobágy (Kertész, 29. V. 1911). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

2. *Camilla glabra* Fall. (*Drosophila glabra* Fall.). — I. Budapest (Kertész, 14. VI. 1914), Kecskemét [Miklós-telep] (M.), Kiskunhalas (Kuthy, 2. VIII., 17. IX. 1924). II. Pécs (T.), Simon-tornya (14, 15), Sopron (19), Ugod (Kertész, 4. VI. 1906), Velence (T.). III. Kovácspatak (Kertész, 16. V. 1912), Rózsahegy (T.). V. Csíkszépvíz (Fodor, 29. V. 1917), Nagyenyed (Szilády, 25. VIII. 1918). VI. Deliblát (T.).

Das Ergebnis der Aufsammlung beträgt demnach 54 Arten, von welchen 12 Arten neu für die Fauna des Karpatenbeckens sind.

LITERATUR: 1. Bartal, A.: Adatok Magyarország légyfaunájához. Beiträge zur Dipteren-Fauna von Ungarn. (Rovartani Lapok, 13. 1906, p. 119—123, 140—143). — 2. Brancsik, K.: Trencsén-vármegyében (alált Dipterák felsorolása. (A Trencsénvármegyei Természettud. Egylet Évkönyve, 31—33. 1908—1910 (1910), p. 127—158). — 3. Czerny, L.: Trichoscelidae. (in: Lindner: Die Fliegen der palaearktischen Region, Stuttgart, 1927, p. 46—51). — 4. Czerny, L.: Anthomyiidae. (in: Lindner: Die Fliegen der palaearktischen Region, Stuttgart, 1928, pp. 8). — 5. Duda, O.: Perisclidae. (in: Lindner: Die Fliegen

der palaearktischen Region, Stuttgart, 1935, pp. 13). — 6. Duda, O.: Revision der altweltlichen Astiidae (Dipt.). (Deutsch. Ent. Zeitschr., 1927, p. 113—147). — 7. Duda, O.: Astiidae. (in: Lindner: Die Fliegen der palaearktischen Region, Stuttgart, 1935, pp. 15). — 8. Duda, O.: Curtonotidae. (in: Lindner: Die Fliegen der palaearktischen Region, Stuttgart, 1935, pp. 5). — 9. Hennig, W.: Megamerinidae. (in: Lindner: Die Fliegen der palaearktischen Region, Stuttgart, 1941, pp. 4). — 10. Hennig, W.: Psilidae. (in: Lindner: Die Fliegen der palaearktischen Region, Stuttgart, 1941, pp. 38). — 11. Hennig, W.: Tanypezidae. (in: Lindner: Die Fliegen der palaearktischen Region, Stuttgart, 1937, pp. 6). — 12. Holdhaus, K.: Kritisches Verzeichnis der borealpinen Tierformen (Glazialrelikte) der mittel- und südeuropäischen Hochgebirge. (Ann. nat.-hist. Mus. Wien, 26, 1912, p. 399—440). — 13. Oldenberg, L.: Beitrag zur Kenntnis der europäischen Drosophiliden (Dipt.). (Arch. f. Naturg. 80. Abt. A. H. 2, 1914, p. 1—42). — 14. Pillich, F.: Adatok Simontornya Diptera faunájához. Beiträge zur Dipteren-Fauna von Simontornya. (Rovartani Lapok, 18. 1911, p. 183—187). — 15. Pillich, F.: Aus der Arthropodenwelt Simontornya's. (Simontornya, 1914, pp. 172). — 16. Schin, B.: Adatok Huszt és környékének faunájához. Beiträge zur Fauna Huszt und Umgebung. (Rovartani Lapok, 16. 1909, p. 37—40). — 17. Soós, Á.: Adatok a Balaton-környéke acalyptrás Muscida faunájának ismeretéhez. Beiträge zur Kenntnis der acalypteren Musciden-Fauna in der Umgebung des Balaton-Sees. (Magyar Biol. Kut. Munk., 15. 1943, p. 309—323). — 18. Thalhhammer, J.: Adatok az erdélyi légy-fauna ismeretéhez. Quaedam de fauna Dipterologica Transsylvaniae. (A kalocsai jezsuita gimnázium értesítője, 1901/02 (1902), p. 3—25). — 19. Thalhhammer, J.: Diptera. (in: Fauna Regni Hungariae, Budapest, 3. 1899, pp. 76).

Idechthis atricolor spec. nov., eine neue Ichneumonide-Art aus Ungarn

Von Dr. J. Gyórfi

Idechthis atricolor spec. nov.

Kopf quer, matt, Clypeus in der Mitte des Endrandes ohne Zähnnchen. Mandibeln zweizähmig, die Zähnnchen gleich lang. Gesicht des ♀ nach unten schwach verschmälert. Wangen kurz. Augen länglich oval, nicht behaart und innen nicht ausgerandet. Fühler fadenförmig, gegen das Ende schwach zugespitzt, so lang wie der Thorax. Die 10 distalen Fühlerglieder sind perlschnurartig abgeschnürt.

Thorax matt. Pro- und Mesothorax punktiert. Schildchen nicht ausgerandet, auch nicht an der Basis. Metathorax nicht grob runzlig, mit deutlichen Leisten, die beiden Seitenfelder scharf voneinander getrennt. Area superomedia hinten offen. Metanotum nicht ausgehöhlt. Luftlöcher des Metathorax rund. Radius deutlich winklig gebrochen. Flügel mit Areola. Areola sitzend, unregelmässig, der rücklaufende Nerv deutlich hinter der Mitte mündend. Nervulus interstitial. Nervus parallelus unter der Mitte der Brachialzelle entspringend. Nervellus schief, unten gebrochen, der ausgehende Nerv undeutlich. Der grössere Sporn der Hinterschienen länger als das 2. Tarsenglied.

Abdomen matt, sehr fein punktiert. Postpetiolus länger als breit mit ziemlich geraden Seiten. Das 2. Segment länger als breit, die folgenden quer. Luftlöcher des 2. Abdominalsegmentes deutlich hinter der Mitte gelegen. Bohrer nach oben gekrümmt, etwas länger als der halbe Hinterleib.

Schwarz. Palpen, Mandibeln mit Ausnahme der Spitze, und Tegulae gelb. Gelb sind weiters die Abdominalsternite und zwar die beiden ersten vollkommen, bei den folgenden aber nur der Hinterrand, Hüften schwarz, Trochanteren und die übrigen Teile der Beine gelblichbraun. Hinterschenkel braun, Hinterschienen und Tarsen schwärzlich. Der ganze Körper mit kurzen silberweissen Haaren bedeckt.

Länge: 7 mm. Bohrerlänge 3 mm.

Ein ♀ aus Jászberény, gesammelt von Dr. L. Móczár im Jahre 1938.

Von der durch Förster im Jahre 1868 aufgestellten Gattung, wurde bisher keine einzige Art beschrieben. Schmiedeknecht schreibt über diese Gattung folgendes: „Eine weitere Notiz über die Gattung findet sich nicht, ebensowenig die Beschreibung einer Art.“ (Opuscula Ichneumonologica 4. p. 1668).

Symbola ad faunam Araneorum Hungariae cognoscendam.

Dr. J. Balogh et E. Loksa

Etiamsi exploratio arachnologica Hungariae fere octoginta annos nata est, inveniuntur tamen regiones non paucae, quarum fauna arachnologica tota ignota est. Quare non inutile fore speramus enumerationem Araneorum a nobis ad vicos Tahi, Pócsmegyer et Szigetmonostor collectarum, quae regiones a nobis per duo annos subtilius perscrutatae sunt.

E speciebus infra enumeratis nonnullae rariores vel minus notae sunt, quae species inferius accuratius disputabuntur.¹

Enumeratio specierum ab autoribus collectarum:

Uloboridae: *Uloborus Walckenerius* Latr.: P. Sz. — *Hyptiotes paradoxus* (C. Koch): P.

Dictynidae: *Amaurobius ferox* (Walck.): T. — *Titanoeca Schineri* L. Koch: T. — *Lathys humilis* (Blackw.): T. — *L. puta* (O. P. Cambr.): P. — *L. falcigera* Balogh: Sz. — *Dictyna flavescens* (Walck.): T. P. — *D. latens* (Fabr.): P. — *D. vicina* E. Sim.: T. — *D. arundinacea* (L.): T. — *D. uncinata* Thor.: T. P. — *D. Szabói* Chyz.: P.

¹ Post nomina specierum: T = Tahi, P = Pócsmegyer, Sz = Szigetmonostor.

Dysderidae: *Dysdera longrostris* Doblík: T. — *Harpactes rubicundus* (C. Koch): T.

Gnaphosidae: *Drassedes lapidosus* (Walck.): T. P. — *D. pubescens* (Thor.): P. — *D. signifer* (C. Koch): P. — *Scotophaeus scutulatus* (L. Koch): T. — *Zelotes praeficus* (L. Koch): P. — *Z. Latreillei* (E. Sim.): T. — *Z. serotinus* (L. Koch): T. P. — *Z. electus* (C. Koch): P. — *Z. pumilus* (C. Koch): T. — *Z. gracilis* (Can.): T. — *Pterotricha cinerea* (Menge): P. — *Gnaphnosa lucifuga* (Walck.): T. — *G. spinosa* Kulcz.: P.

Zodariidae: *Zodarium germanicum* (C. Koch): Sz.

Pholcidae: *Haplopholcus Forskali* (Thor.): T. — *Pholcus phalangioides* (Fuessl.): T.

Therididae: *Episinus truncatus* Latr.: T. — *Euryopsis flavomaculata* (C. Koch): T. Sz. — *Theridion ovatum* (Cl.): P. — *T. nigrovariegatum* E. Sim.: T. — *T. impressum* L. Koch: T. P. Sz. — *T. tinctum* (Walck.): T. — *T. lunatum* (Cl.): T. — *T. pinastri* L. Koch: T. P. — *T. Blackwalli* (O. P. Cambr.): T. — *T. denticulatum* (Walck.): T. — *T. varians* Hahn: T. P. — *T. simile* C. Koch: P. — *Dipoena melanogaster* (C. Koch): P. Sz. T. — *D. braccata* (C. Koch): P. — *D. tristis* (Hahn): P. — *D. erythropus* (E. Sim.): T. P. — *D. procaax* (E. Sim.): T. — *D. torva* (Thor.): P. — *Crustulina guttata* (Wid.): Sz. — *Steatoda bipunctata* (L.): T. — *Teutana castanea* (Cl.): T. — *Lithyphantes albomaculatus* (De Geer): T. P. Sz. — *Asagena phalerata* (Panz.): T. — *Enoplognatha corollata* (Bertk.): P. — *E. thoracica* (Hahn): P.

Argiopidae: ERIGONINAE: *Minicia marginella* (Wid.): P. — *Maso Sundewalli* (Westr.): P. — *Lophocarenum elongatum* (Wid.): P. — *Trichopterna cito* (O. P. Cambr.): P. — *T. globipes* (L. Koch): T. — *Panamomops Mengei* E. Sim.: P. — *Diplocephalus cristatus* (Blackw.): T. — *Plesiocraerus picinus* (Blackw.): T. — *Acartauchenius scurrilis* (O. P. Cambr.): T. — *Wideria antica* (Wid.) var. *flavida* (Menge): T. — *Entelecara acuminata* (Wid.): P. — *Dicyphus cornutus* (Blackw.): P. — *Oedothorax apicatus* (Blackw.): T. — *Oe. retusus* (Westr.): T.

LINYPHIINAE: *Ischnyphantes rurestris* (C. Koch): Sz. — *I. fuscipis* (C. Koch): Sz. — *Centromerus sylvaticus* (Blackw.): T. — *Leptyphantes tenuis* (Blackw.): T. — *L. Keyserlingi* (Auss.): T. — *L. pallidus* (O. P. Cambr.): T. — *Linyphia triangularis* (Cl.): Sz. — *L. clathrata* Sund.: T. — *Stylophora concolor* (Wid.): T.

TETRAGNATHINAE: *Pachygnatha De Geeri* Sund.: T. — *Tetragnatha extensa* (L.): T. — *T. obtusa* C. Koch: P. — *T. montana* E. Sim.: T. — *Meta segmentata* (Cl.): T. — *M. Meriane* (Scop.): T. — *Nesticus cellulanus* (Cl.): T.

ARGIOPINAE: *Zygiella Thorelli* (Auss.): T. — *Mangora acalypha* (Walck.): P. T. — *Zilla diodia* (Walck.): T. — *Araneus angulatus* Cl.: Sz. — *A. diadematus* Cl.: T. P. Sz. — *A. marmo-*

reus Cl. var. *pyramidatus* Cl.: Sz. — *A. alsine* (Walck.): Sz. — *A. cornutus* Cl.: T. — *A. sericeus* Cl.: T. — *A. ocellatus* Cl.: T. P. — *A. Redii* (Scop.): P. — *A. cucurbitinus* Cl.: P. T. — *A. triguttatus* (Fabr.): Sz. — *A. bituberculatus* (Walck.): T. P. — *A. (Singa) nitidulus* (C. Koch): T. — *A. (Singa) alborivittatus* (Westr.): P. — *Cyclosa conica* (Pall.): T. — *Argiope Bruennichi* (Scop.): Sz.

Mimetidae: *Ero aphana* (Walck.): P.

Thomisidae: *Tmarus piger* (Walck.): T. — *Thomisus onustus* (Walck.): P. — *Runcinia lateralis* (C. Koch): P. — *Misumena vatia* (Cl.): T. P. — *Misumenops tricuspidatus* (Fabr.): T. P. — *Pistius truncatus* (Pall.): T. — *Oxyptila praticola* (C. Koch): P. Sz. — *O. rauda* E. Sim.: T. — *O. scabricula* (Westr.): T. — *Synerma globosum* (Fabr.): T. — *S. ornatum* (Thor.): P. — *Xysticus cristatus* (Cl.): T. — *X. Kochi* Thor.: T. P. Sz. — *X. luctuosus* (Blackw.): T. — *Philodromus dispar* (Walck.): T. P. — *Ph. emarginatus* (Schr.): P. — *Ph. collinus* C. Koch: T. — *Ph. rufus* Walck.: T. P. — *Ph. aureolus* (Cl.) var. *pallens* Kulcz.: T. P. — *Ph. aureolus* var. *marmoratus* Kulcz.: T. — *Thanatus pictus* (L. Koch): P. — *Th. mundus* (O. P. Cambr.): P.

Clubionidae: *Anyphena accentuata* (Walck.): T. — *Chiracanthium Pennyi* O. P. Cambr.: Sz. — *Clubiona frutetorum* L. Koch: Sz. — *C. pallidula* (Cl.): T. — *C. terrestris* Westr.: T. — *C. genevensis* L. Koch: P. — *Zora spinimana* (Sund.): Sz. — *Z. nemoralis* (Blackw.): T. P. — *Apostenus fuscus* Westr.: T. — *Liocranum annulipes* Kulcz.: T. — *Agroeca pullata* Thor.: T. P. — *Scotina celans* (Blackw.): Sz. — *Phrurolithus festivus* (C. Koch): T. P. — *Ph. Szilyi* O. Herm.: T. — *Micaria albostrigata* L. Koch: T. — *Micariolepis dives* (Luc.): P.

Agalenidae: *Tegenaria torpida* (C. Koch): T. — *T. agrestis* (Walck.): T. — *T. ferruginea* (Panz.): T. — *T. silvestris* L. Koch: T. — *T. campestris* L. Koch: T. — *Agalena gracilens* C. Koch: Sz. — *Tetrilus arietinus* (Thor.): T. — *Hahnia nava* (Blackw.): T. — *H. ononidum* E. Sim.: T.

Lycosidae: *Pardosa amentata* (Cl.): T. — *P. hortensis* (Thor.): T. P. — *P. agrestis* (Westr.): T. — *Lycosa singoriensis* (Laxm.): Sz. — *L. radiata* Latr.: T. — *L. trabalis* (Cl.): T. — *L. cursor* Hahn: T. P. — *L. ruricola* (De Geer): T.

Oxyopidae: *Oxyopes heterophthalmus* (Latr.): P.

Salticidae: *Ballus depressus* (Walck.): P. — *Synageles hilarulus* (C. Koch): Sz. — *Heliophanus cupreus* (Walck.): P. T. — *H. auratus* (C. Koch): T. — *H. flavipes* (Hahn): T. — *Evophrys frontalis* (Walck.): T. — *E. obsoleta* (E. Sim.): T. — *Neon Rayi* (E. Sim.): P. Sz. — *Sitticus pubescens* (Fabr.): T. — *S. floricola* (C. Koch): P. — *Attulus saltator* (O. P. Cambr.): P. — *Salticus scenicus* (Cl.): T. — *S. zebraneus* (C. Koch): T. — *Marpissa muscosa* (Cl.): P. — *Dendryphantès rudis* (Sund.): P. Sz. — *Bianor*

aenescens (E. Sim.): P. — *Phlegra fasciata* (Hahn): P. — *Aelurillus V-insignatus* (Cl.): P. — *Philaeus chrysops* (Poda): T. — *Evarcha flammata* (Cl.): P. T. — *E. lactabunda* (C. Koch): T. Sz.

Adnotationes faunisticae:

Uloborus Walckenaerius Latr.: Species haec in Hungaria aliquantum rara, at in arenosis ad Szigetmonostor et ad Pócsmegyer valde communis. Adulti ♂♂ et ♀♀ in mense Iunio et Iulio.

Lathys puta (Camb.): ♀♀ nonnullae in mense Iunio. In Hungaria rara species, adhuc e locis sequentibus inventa est: Sátorajújhely, Tokaj, Budapest (Sashegy).

Lathys falcigera Balogh: Huius speciei rarissimae duo exempla (1♂, 1♀) lecta sunt in Robinietum pseudacaciae ad Szigetmonostor, 8. VIII. 1946. Species Faunae Hungariae propria est (Budapest: Sashegy). *Lathys falcigera* a speciebus omnibus generis huius partium genitalium forma et oculorum situ optime differt. Fortasse ad genus (vel subgenus?) novum inserenda est.

Dictyna Szabói Chyzer: Dictynam hanc palporum maris forma et pictura dorsi valde insignem Cel. Chyzer secundum per pauca exempla (e Kecskemét) in opere eximio „Araneae Hungariae” descripsit. Exempla permulta a nobis inventa lecta sunt in arenosis Pócsmegyer et praecipue ad Szigetmonostor, ubi *Dictyna Szabói* sub plantis humilioribus inter Lichenes valde communis est. Adulti ♂♂ et ♀♀ in mense Iunio et Iulio. Species haec extra Hungariam nondum inventa est.

Gnaphosa spinosa Kulcz.: Species haec rarissima, cuius exempla 3 a Cel. Kulczynskio descripta ad Kecskemét et ad Budapest (mons Sashegy) inventa sunt, apud nos frequentius occurrit. Exempla nostra ♂♂ et ♀♀ adulta in arenosis Pócsmegyer et Szigetmonostor mense Maio et Iunio collecta sunt. *Gnaphosa spinosa* in loca suprascripta quasi „pseudo-lapidicola” est: in arenosis desunt enim lapides, habitationis *Gnaphosarum* apti, ita ut araneae istae sub cespitem vel sub glebis habitant. Etiam haec species proprie Hungariam incolit.

Theridion Blackwalli Camb.: Secundum Cel. Chyzer et Cel. Kulczynski rarissimum: duos mares legit Cel. A. Lendl ad Nagyvárad. Exemplum nostrum unicum: ♂ adultum ad Tahilectum est (V. 1944).

Dipoena erythropus (Sim.): Speciei huius in Hungaria rarissimae duo tantum exempla lecta sunt: unum ad Sátorajújhely, alterum ad Bázias. Teste Cel. Simone *Laseola erythropus* Kulcz. non eadem species est atque *Laseola erythropus* Sim. Exempla nostra permulta ♂♂ a descriptione Cel. Simonis nulla re discrepare videntur.

Dipoena proca (Sim.): In Hungaria adhuc non inventa. Exemplum nostrum unicum ♂ adultum ad Tahilectum est. *Dipoena proca* Sim. secundum autores nonnullus synonymum dubium *Di-*

poenae torvae (Th or.) esse videtur. *Dipoenae torvae* solum ♀♀, *Dipoenae procacis* (Sim.) solum ♂♂ noti.

Dipoena torva (Th or.): Species ut videtur in Hungaria rarissima et solum autore L. Beckerio commemorata. Exempla nostra ♀♀ ad Tahi lecta sunt. Ceterum vide speciem praecedentem.

Enoplognatha corollata (Bertkau): Speciei huius rarissimae in Hungaria adhuc exempla duo lecta sunt: unum ♀ ad Várpalota, alterum ♂ ad Budapest (Sashegy). Exemplum nostrum ♀ ad Pócsmegyer inventum. (VI. 1944.).

Mincia marginella (Wid.): Speciem hanc Cel. Chyzer et Cel. Kulczynski e Tasnád (exemplum ♀ unicum!) commemorat. In collectione nostra ♂ unicus et ♀♀ duae inveniuntur. (V. et VI. 1944.).

Trichopterna cito (Camb r.): Secundum Cel. Chyzer et Cel. Kulczynski ad Érmihályfalva (♂ et ♀) occurrit. Loci incerti cum ? signati sunt Lelesz et Buccari (feminae solae!). Ad Tahi ♂ unicus inventus. (VI. 1944.).

Trichopterna globipes (L. Koch): In Hungaria semel inventa (Túrkeve, 2 ♂, legit Balogh). Exempla nostra sunt: ♂ duo, ad Tahi collecta (IV. 1944.).

Panamomops Mengei Sim.: Teste Cel. Simone *P. sulcifrons* Menge, Chyz. et Kulcz. (Vol. 2, p. 131) species propria et a specie Cel. Widerio, nomine „*Theridium sulcifrons*” signato optime diversa est. Species in Hungaria valde rara. Exempla nostra: 1 ♂ et 3 ♀ ad Pócsmegyer lecta sunt (VI. 1944.).

Acartauchenius scurrilis (Camb r.): Species myrmecophila rarissima, in Hungaria bis tantum inventa. Duo exempla nostra (1 ♂, 1 ♀) in nidis formicarum lecta sunt ad Tahi (IV. 1944.).

Wideria antica (Wid.) var. *flavipes* (Menge): Varietatis huius *Erigone suspecta* Kulcz. synonymum paullo dubiosum esse videtur. Aranea haec secundum Cel. Kulczynski solum montes „Tátra” incolit. *Wideria antica* var. *flavipes* e Hungaria adhuc non communicata est (IV. 1944.).

Synema ornatum Th or.: Species haec e Rossia orientali descripta etiam in Hungariae occurrit. Exempla fere omnia in arenosis inveniuntur. In regione nostra etiam in arenosis, inter flores Euphorbiae quaedam habitat. Adulti in mense Maio et Iunio.

Xysticus luctuosus (Blackw.): Species in Hungaria rarissima, cuius exemplum unicum juvenile, a Cel. Chyzerio non certo determinatum et Zboro commemoratum est. Ad Tahi marem unicum adultum legimus. (VI. 1944.).

Philodromus collinus C. L. Koch: In Hungaria adhuc in montibus altioribus inventus est. (VI. 1944.).

Clubiona genevensis L. Koch: Speciei huius meridionalis, in Hungaria valde rare exemplum unicum ♀ ad Pócsmegyer legimus (VI. 1944.).

Tegenaria agrestis (Walck.): In Hungaria adhuc semel inventa. (Budapest mons Testvérhegy et Táborhegy, legit Loksa). Exempla nostra juvenilia ad Tahi (VI. 1944) lecta sunt.

Tetrilus arietinus (Thor.): Speciei huius rariae, palporum maris forma valde insignis exemplum unicum marem in nidis formicarum legimus ad Tahi (V. 1944).

Synageles hilarulus (C. L. Koch): Species haec rarissima in Hungaria adhuc semel inventa. Etiam in collectione nostra exemplum unicum ♀ invenimus (VI. 1944).

Neon Rayi (Sim.): Species haec rarissima, Salticidarum omnium minima secundum Cel. Chyzer et Cel. Kulczynski ad Martiniscizza occurit, sed nuper etiam in Budapest (mons Sashegy) inventa est. In collectione nostra exempla nonnulla ♀♀ ad Szigetmonostor et ad Pócsmegyer collecta inveniuntur (VI. 1944. et VIII. 1946).

Bianor aenescens (Sim.): Species rara, in Hungaria adhuc ter inventa. Ad Tahi mares duo lecti sunt (VI. 1944).

BIBLIOGRAPHIA: 1. Balogh, J.: A Sashegy pókfaunája. (Budapest, 1935. pp. 59). — 2. Chyzer, C. et Kulczynski, L.: Araneae Hungariae. (Budapest 1-2. 1892-1897, pp. 186 + 336). — 3. Chyzer, C. et Kulczynski, L.: Araneae. (in: Fauna Regni Hungariae, Budapest, 3. 1896, pp. 30). — 4. Kolosváry, G.: Neue Spinnenfunde aus Ungarn. (Zool. Anz., 128. 1932, p. 255). — 5. Reimoser, E.: Katalog der echten Spinnen (Araneae) des paläarktischen Gebietes. (Wien, 1919, pp. 280). — 6. Simon, E.: Histoire naturelle des Araignées. (Paris, 1-2. 1892-1903, pp. VII + 1084 + 1080). — 7. Simon, E.: Les Arachnides de France. (Paris, 1-5. 1874-1882, pp. 269 + 350 + 364 + 334 + 886. 6.: 1914. pp. 1298).

A typus és fajtái.

Irta: dr. Dudich Endre

„Typus” alatt a rendszertani gyakorlatban az állatfajnak bizonyos nagyfontosságú és sokszor döntő jelentőségű példányát ill. példányait értjük. Azt a példányt ill. azokat az eredeti példányokat, amelyekre az új fajt a leíró szerző (autor) alapította, amelyeknek vizsgálata alapján az új faj szakszerű leírása (diagnosisa) készült. Az ilyenek az illető fajra nézve ún. n. t ő r z s p é l d á n y o k.

A typus ill. típusok különleges jelentőségét nem kell nagyon fejtegetni. Fontosságuk van, ez kétségtelen, de talán egyesek ezt túlbecsülik. Jelentőségük abban áll, hogy dokumentumok a rendszertani faj és a nomenklaturai név számára. Idők folyamán a faj értékével, rokonságával, rendszertani helyével és testi sajátosságai-val szemben felmerülő mindenféle kételyt vagy vitát a typus hivatott tisztázni, ill. eldönteni. Csak a typus vizsgálata adhat autentikus felvilágosítást, ha az eredeti leírás tévesnek bizonyul, vagy hiányoznak belőle olyan részletek, amelyeknek rendszertani jelentősége a leírás idején még ismeretlen volt és csak későbbi vizsgálá-

latok eredményeképpen jutottak taxonomiai szerephez. Kétes esetekben, új fajok elkülönítésekor vagy bevonás esetén, feltűnő elterjedési hézagot (disjunctio) mutató faunisztikai leletek (pl. boreoalpin fajok) vizsgálatakor megokolt a tipussal való összehasonlítás. Mindazonáltal ajánlatos mérsékletet tanusítani a típusok elkérése terén és azokat csak valóban megokolt, komoly tudományos kérdések fennforgása esetén igényelni. Természetesen ez nem mindig megy könnyen, mert a típusokat, félvén a szállítás veszélyeitől, egyetlen múzeum sem kölcsönöz ki szívesen. Vannak múzeumok, amelyek egyáltalában nem adnak ki típust.

A típust, vagy típusokat már a leírásban is ki szokták emelni. Megadják az azt őrző tulajdonos vagy múzeum nevét, leltári számát és egyéb olyan körülményeket, amelyek a törzspéldányt könnyen megtalálhatóvá teszik. A múzeumokban a típusok már régtől fogva megkülönböztetett bánásmódban részesülnek. Különleges kikészítés, gondosabb, díszesebb felállítás, a többitől eltérő, feltűnő megjelölés és fokozott védelem jár ki a típusoknak, hogy a múzeum többi, átlag példányától e külsőségek által is elüssenek, feltűnők és így könnyen fellelhetők legyenek. Mennél több típust őriz valamely múzeum gyűjteménye, annál fontosabb az az egyetemes tudomány szempontjából és annál irigyeltebb és nagyrabecsültebb a szakemberek körében. Annál többen fordulnak kérelemmel és felvilágosításért a múzeumhoz, annál nagyobb a súlya a múzeumnak a rendszertanban.

Magától értetődik hogy a típusokról és értékükről nem minden systematikus vélekedik egyformán. Vannak akik egyáltalában nem sokat törődnek vele és új fajaik leírásakor minden ebből fakadó alakiségot mellőznek. Ismerünk viszont olyanokat, akik itt-ott tekintettel vannak a typologiai jelentőségére és a legszükségesebb formalításoknak eleget tesznek. Egyesek valóságos typuskultuszt űznek. Leírásaikban csak úgy röpködnek a különböző típusfajták műszavai és az ezekre való hivatkozások. Végül olyanok is akadnak, akik nem sokat tartanak az egész typológiáról, feleslegesnek mondják, sőt egyenesen ellenségei.

A típus és fajtáinak fogalmi és műszavai nem új dolgok. A típus fogalmi differenciálódása már a múlt században megindult (Cones 1884, Thomas 1893, Bather 1894, Schuchert 1897, Merriam 1897, Marsh 1898) és századunkban folytatódott (Schuchert 1905, Cabrera 1912, Banks & Caudell 1912, Dallas 1927, Betrem 1928, Frizzelli 1935, stb.). Egyrészt zoologusok, másrészt palaeontologusok járultak hozzá a fogalmak tisztázásához. Ez utóbbiak igyekezete érthető, mert pl. a gerinces-palaeontologus sok esetben nem tudhatja biztosan, hogy a rendelkezésére álló állattörödékek ugyanazon példányokhoz tartoznak-e, vagy sem. Ebben az esetben határozottan érthető, sőt kívánatos a leírás alapját tevő csontok, csonttörödékek jellegzetesség, ill. taxonomiai fontosság szerint való rangsorolása és ennek megfelelően typologiai megkülönböztetése.

Idők folyamán meglehetősen sok typosfogalom és őket jelölő műszó került forgalomba. Közleményemnek nem célja, hogy részletes történeti bevezetést adjon és behatóan megvitassa a typosok jogosultságának, hasznának vagy kárának kérdését. Nem csatlakozom egyik párthoz sem, sem a typosimádók, sem pedig a typosellenesek szektájához. Nem érdekel, hogy szükség van-e ennyiféle típusra, vagy pedig elég volna kevesebb is. Célunk csupán az, hogy tisztázó áttekintést adjunk a typosfajtákról a magyar zoologusok számára, mert az utóbbi időben nálunk is előszeretettel használják a typosfogalmak műszavait.

Az 1927-es budapesti nemzetközi zoologus kongresszuson Horn W. jeles német koleopterologus, a berlin-dahlemi rovar-tani múzeum igazgatója foglalkozott a typosokkal.¹ Közleménye nagy szorgalommal, körültekintéssel készült és bőséges bibliográfiát is ad. Mindazonáltal az a véleményem, hogy írója nem vitte előbbre a kérdést. Horn bizonyos animozitással, ellenszenvvel viseltetik a typosok iránt. Talán azért, mert mint igazgatónak, sok baja, gondja és bosszúsága volt már miattuk. Ezért hiányzik belőle az őszinte, tárgyilagos jóakarát és igyekezet a kérdések kibogozására és rendezésére. Ezek helyett közismert gunyoros modorában bölcselkedik a témáról. Hálásaknak kell lennünk neki azért, mert összegyűjtötte a forgalomban levő typosneveket. Ezek közlésében azonban nem járt el szerencsésen. Egyrészt minden elképzelhető és található typos-műszót összeszedett, úgy hogy a rendszertani és nomenklaturai typosok mellett ott találjuk az ontogeniai, állatföldrajzi, örökléstani, penisalaktani és leírástechnikai typos-műszavakat is. Másrészt, és ez a nagyobbik baj, a műszavakat, fogalmakat meg sem kísérelte valamilyen módon csoportosítani. Egyszerűen betűrendben közli a neveket és velük rövid meghatározásukat. Tudvalevőleg nincs mesterségesebb valami, mint a betűrendi felsorolás. Ez elhomályosít mindennemű rendszert, összefüggést, viszonylatot és a fogalmak belső logikáját felismerhetetlenné teszi.

Ha már most a Horn által adott meghatározások alapján megkíséreljük a typosfogalmak felosztását és ezen az alapon bizonyos csoportokba szedését, akkor a következő eredményre jutunk.

Először is megállapítható, hogy a typológiának két területe van. Az egyik inkább rendszertani, a másik inkább múzeológiai.

A rendszertani typologia a nem (genus) törzsfajának megállapításával foglalkozik. Tudvalevő, hogy a rendszernek, még pedig a nemnek, alnemnek és fajok rendszerezésének igen fontos kérdése az, hogy valamely nemnek, mi a tipikus faja, törzsfaja. Ez a törzsfaj, melyet többféle névvel jelölnek (species typica, genotypus, genusztypus, generotypus), szilárd pont a fajok

¹ Horn, W.: Über den musealen Missbrauch mit Insekten-, Typen". (C. R. X. Congr. internat. Zool. Budapest, 1927, (1929), p. 1022—1042).

kavargásában a genuson belül. Más genusba nem vihető át, az őt magában foglaló alnem a tipikus (subgenus s. str.), amely nem kaphat külön nevet és végül hozzá kell viszonyítani a genus többi faját. Ez a genuson belüli fajrendszer alapja, amelyre a nemet alapítjuk. Ma a nemzetközi nomenklaturai szabályok előírják, hogy az új genusok és subgenusok felállításakor milyen módon kell eljárni, hogyan kell megadni a genotypust. A régebben felállított genusok típusának utólagos megállapítása nehéz és sokszor igen bonyolult művelet. A nomenklaturai szabályok ezzel is részletesen foglalkoznak. Ugyancsak e típus féleségek körül forog a nomenklaturai szabályokhoz utólag hozzáfűzött szakvélemények („Opinions”) legnagyobb része is. Lindholm 1925-ben már indítatva érezte magát a genotypus fajtáinak fogalmi és terminologiai rendezésére.² A fogalmakat dichotomikus meghatározókulcs alakjában tette áttekinthetővé. Ez a Horn által nem említett munka könnyen hozzáférhető helyen jelent meg, ezért részletes tárgyalása felesleges.

Mivel a generotypus fajtái csak megállapításuk módszerében különböznek egymástól és a művelet elvégzése után valamennyien egy önálló, semleges, alá- és mellérendelt fogalmaktól mentes, a genuson belül egyedülálló törzsfaji fogalomhoz és konkrét törzsfajhoz vezetnek, a rendszertani typologia nem annyira fogalmi, mint inkább módszertani megkülönböztetéseket tesz. A végeredmény mindig ugyanaz a fogalom, t. i. a törzsfaj. Műszavául teljesen megfelelő volna a *species typica*. Ha mindenáron ragaszkodunk a „typus” szóhoz, akkor is kerüljük el a fogalmi zavart okozó genotypus (örökléstani műszó!) és a rosszul képzett genusstypus („Genustyp”) műszavakat és használjuk a nyelvtanilag helyesen képzett generotypus szót, amelyet az itóbbi időben többen ajánlottak és használtak.³

A nemzetközi nomenklaturai szabályok tőlük telhető részletességgel és világossággal ismertetik a típusmegállapítás módozatait⁴ és előírják, hogy minden új genus és subgenus felállításakor félreérthetetlenül és világosan meg kell adni a törzsfaj nevét (= genotypus = autogenotypus = orthotypus), amelynek testi sajátosságai elsősorban adtak okot az új egység leírására. A típus megnevezése

² Lindholm, W. A.: Vorschläge zur genaueren Bezeichnung der Genotypen. (Zoolog. Anz., 63. 1925, p. 161—165).

³ Dudich, E.: Zoologischer Anzeiger, 60. 1924, p. 154, lábjegyzet.

Dudich, E.: Zoologica, H. 80. 1931, p. 142.

Wettstein, O.: Fortschritte der Zoologie, 1. 1937, p. 217.

Malaise, R.: Entomol. Tidskr., 1938, p. 99.

Malaise, R.: Verh. VII. Internat. Kongr. f. Entomol. 1. 1939, p. 586.

Blüthgen, P.: Deutsche Entomol. Zeitschr., 1938, p. 182.

⁴ Internat. Rules of Zoological Nomenclature. (X. Congr. Internat. de Zoologie, Budapest, 1927 (1929), p. 1583—1597, spec. Art. 30, p. 1590—1592).

nélkül hiába van új név és a leírás, mindez érvénytelen,⁵ nem kell tekintetbe venni. Az ilyen neveknek nincs elsőbbségi joguk (prioritas); bármelyik szakember, aki tanulmánya során beállítja a typust, jogosult az illető egységnek új nevet adni. A „Code of Ethics” erre az esetre nem vonatkozik.⁶

A mindennapi rendszertani gyakorlat, főképpen a múzeumi zoológusok számára, a rendszertani typológiánál a munka szempontjából szinte fontosabb az a typologia, amelyet fentebb „inkább múzeológiai”-nak neveztem és amellyel a nomenklaturai szabályok nem foglalkoznak.

Ez a múzeológiai typologia konkrét példányokra vonatkozik és nem csupán módszertani különbségekre van alapítva. Az ilyen typus fajták ugyanis fogalmilag is eltérnek egymástól. A kérdés tárgya mindig a faj törzspéldánya, amelyről az eredeti leírás készült és amely hivatott a későbbi esetleges fölülvizsgálások alapja is lenni. Az irodalomban található typusfogalmakat a következő tárgykörökbe csoportosíthatjuk:

1. Az eredeti anyagra („Originalmaterial”) vonatkozó fogalmak.
2. Az eredeti szerzőre („Originalautor”) vonatkozó fogalmak.
3. Az eredeti termőhelyre („Originalfundort”) vonatkozó fogalmak.
4. Fejlődési stádiumokra vonatkozó fogalmak.
5. Leírástechnikával kapcsolatos fogalmak.

Komoly szerepe és több-kevesebb tudományos jelentősége csak az első három csoportba tartozó typusfajtáknak van.

1. Az eredeti anyagra vonatkozó fogalmak. Az eredeti anyag mindazokat az állatpéldányokat foglalja magában, amelyek a fajt leíró szerzőnek (Originalautor) a diagnosis elkészítése alkalmával az új fajból rendelkezésére álltak. A példányok száma nagyon különböző lehet. Rendesen kevés vagy nem sok, csak kivételesen sok. Kevés példány esetén az autor rendesen tekintettel van az összes példányokra, tehát azok bizonyos mértékben mind typus jellegre tesznek szert és mind beosztást nyerhetnek valamelyik typusfogalomba. Ezzel szemben ha igen sok a példány (pl. planktonexpedíciók anyagában állhat ez elő), az autor, már csak technikai és időokokból is, csupán a tömegnek egy részét veszi részletes vizsgálat alá és erre alapítja a leírást. A többit esetleg számszerint megemlíti ugyan, de nem használja fel. Az is előfordul, hogy ezeket meg se nem említi, hanem csupán a múzeumi anyag utólagos gondos átnézése alapján lehet esetleg megállapítani, hogy a typuson kívül voltak-e még példányai.

Az eredeti leírás példányára vagy példányaira vonatkoznak a **primärtypus, proterotypus** és **prototypus**

⁵ I. c. Art. 25. c. 3, p. 1589.

⁶ I. c. p. 1593.

műszavak, anélkül, hogy ezenkívül különösebb typologiai jelentőségük volna. Egymásnak synonymái.

Az eredeti anyaghoz már most a következő típusfogalmak fűződnek:

A.) Ha az eredeti leírás alapja egyetlen példány, akkor ez az „Originalemplar”, amelynek neve **monotypus**, vagy egyszerűen és félreérthetetlenül **typus**.⁷ Ha a törzspéldány hím, akkor **androtypus**, ha nőtény, akkor pedig **gynotypus**⁸ a neve. Di- vagy polymorphismus esetében a 2., 3. stb. alak bizonyító példánya a **morphotypus**.

B.) Ha a leírás alapja egynél több példány, akkor nem typusról, hanem típusokról (typi) beszélünk. Ez az eset az eredeti példányok („Originalemplare”) száma szerint tovább szétkülönülhet.

a.) Ha két, még pedig hím és nőtény példány állott rendelkezésre, akkor

a leíráshoz felhasznált példány . . . . . **holotypus**,

a másik ivar példánya . . . . . **allotypus**.

Megeshetik, hogy az eredeti leírás csupán az egyik ivarra vonatkozik, míg a másik ivart később, talán nem is az eredeti autor, hanem esetleg más szerző írja le. Ekkor,

ha az eredeti anyagból írták le, az . . . . **lectoallotypus**,

ha másféle anyagból írták le, az . . . . . **neallotypus**.

b.) Ha a leírás alapja kettőnél is több példány, akkor több eset alakulhat ki. Ezek alkotják a typologiai félreértések és bonyodalmak magvát, mert a különböző szerzők egyrészt ugyanazon név alatt különböző műszavakat vezettek be, másrészt pedig ugyanazon név alatt különböző dolgokat értettek.

1. Lehetséges, hogy a szerző nem ruház fel egy bizonyos példányt előjogokkal és különleges jelentőséggel, hanem valamenynyire tekintettel van és mindet egyenlő rangú törzspéldánynak tekinti. Az ilyen törzspéldányok a **cotypus**-ok. Nem helyes tehát „typus”-ról és „cotypus”-ról beszélni. Ha „typus” van, akkor nincs „cotypus” és viszont. Az ilyen esetben az eredeti anyag minden egyes példánya egyenlőrangú „cotypus”.

2. Máskor a szerző az eredeti anyag példányai közül különösen kitüntet egyet, erre alapít mindent, míg a többi többé-kevésbé mellőzi vagy csak mellékesen veszi tekintetbe. A főszó az egy kiváltságos példányon van. Ebben az esetben a

⁷ T. 1. „monotypikus”-nak nevezik azokat a genusokat is, amelyekbe csak egyetlen faj tartozik.

⁸ Nyelvtanilag helyesen gynaecotypus volna.

különlegesen kiválasztott, kitüntetett és a leírásban is megnevezett példány a **holotypus**, míg az eredeti anyag többi példányai **syn-typus**-ok, vagy **paratypus**-ok. A két elnevezést ugyanazon értelemben használják, de mintha több barátja volna a paratypus műszónak. Ha a jelentésüket vesszük, helyesebbnek is kell tartanunk ezt a műszót, mert a syn-typust könnyen egyértelműnek gondolhatjuk a co-typussal.

Ebben az esetben tehát az eredeti anyag holotypusból és paratypusokból áll. Egyesek a paratypus fogalmára szokták használni a cotypus műszót, ami azonban, a fentiek (B, b, 1.) értelmében helytelen.

A paratypusnak két alakját különböztetik meg:

ha ivarilag a holotypussal azonos . . . . **holoparatypus**,

ha az ellenkező ivarhoz tartozik . . . . . **alloparatypus**.

3. Megtörténik az, hogy eredetileg nem volt holotypus, hanem csupán cotypusok. Utólag azonban az eredeti autor vagy valaki más célirányosnak látja, hogy ezt a vélt hiányt pótolja. Ez úgy megy végbe, hogy az eredetileg egyenrangú törzspéldányok (vagyis a cotypusok) sorából kiválaszt egy példányt és azt a holotypus jellegével és kiváltságaival ruházza fel. Az elnevezés azonban más lesz: **lectotypus** (syn.: lecto-holotypus, hololectotypus). A lectotypus tehát utólag kinevezett holotypus.

Természetes, hogy a lectotypus felállításakor automatikusan megszűnik a többi eredeti példány cotypus jellege is és azok a paratypus jellegét veszik fel. **Lectoparatypus** vagy **paralectotypus** a nevük. Ezek

ha a lectotypussal ivarilag azonosak **holo-paralectotypus**,

ha az ellenkező ivarhoz tartoznak **allo-paralectotypus**.

4. Megtörténhetik, hogy a holotypus, vagy esetleg az egész eredeti anyag elveszik. Ez az első pillanatban talán fonákul hangzik, pedig könnyen lehetséges. A régi fajok typusát vagy typusait nem őrizték akkoriban olyan gondosan, mint manapság ez történik. Ezért bizony sok elkallódott, elpusztult, vagy eltűnt közülök, akár nyilvános múzeumokban, akár magángyűjteményekben voltak. Elemi csapások (földrengés, árvíz, tűzvész) és a múzeumbogarak, továbbá a küldözgetés vizsontagságai és a vizsgálat közben elkövethető ügyetlenkedések ugyancsak sok typust tettek már tönkre. A legutóbbi háború, a bombázások, harcok is sok typust pusztítottak el. Azt hiszem ma még nem is sejtjük, hogy az összebombázott és lőtt múzeumok romjai alatt milyen gyűjtemények és ezekben milyen typusok semmisültek meg. Az elveszett typusokat, ha erre egyáltalában mód kínálkozik, kívánatos pótolni. Ez természetesen nagy körültekintést igénylő, felelősséggel teljes munka lesz.

Ha csak a holotypus veszett el és a paratypusok közül választunk ki egyet typusnak, akkor ez abban az esetben,

ha az elveszett holotypus termőhelyéről való: **neotypus**,

ha nem a holotypus termőhelyéről származik: **protypus**.

Ha az egész eredeti anyag veszendőbe ment és az eredeti termőhelyről (locus classicus) származó új példányokból szemeljük ki az új typust, akkor ez **neo-topotypus**.

5. Richter⁹ **typus**-t és **typoid**-okat különböztet meg: „Typus ist das veröffentlichte Individuum, das die dokumentarische Unterlage für den taxonomischen Begriff und für die nomenklatorische Benennung einer Art darstellt. Das Typus kann sein: Holotypus, Lectotypus und Neotypus”. E három typusfajta meghatározása azonos a fent ismertetett hasonlónevű fajtákkal.

„Typoid ist ein veröffentlichtes Exemplar, das keine dokumentarische Unterlage für den taxonomischen Begriff und für die nomenklatorische Benennung einer Art darstellt. Die Typoide zerfallen nach Zeitpunkt ihrer Veröffentlichung in **Paratypoide** und **Hypotypoide**”.

„Paratypoid: in der ursprünglichen Veröffentlichung (also gleichzeitig neben dem Typus) veröffentlicht” (=paratypus).

„Hypotypoid: in einer späteren Veröffentlichung (des ursprünglichen oder eines anderen Autors) veröffentlicht” (=paralectotypus).

2. Az eredeti autorra vonatkozó fogalmak. Az eredeti autor szava, ítélete kétes esetekben mindig döntő jelentőségű, mert hiszen természetesen, magától értetődőnek tartjuk, hogy saját új fáját maga ismeri legjobban. Ezért a szerző által megvizsgált és azonosított példányokat egyesek jónak látták nevekkal ellátni. Ilyen typusfajták a következők:

Autotypus: az eredeti autortól később megnevezett, vagy később lerajzolt példány.

Heautotypus: nem az eredeti anyagból származó, de később az autor által azonosított és lerajzolt példány.

Idiotypus (ideotypus): nem az eredeti termőhelyről származó, de az eredeti autortól megnevezett példány.

Metatypus: az eredeti termőhelyről származó példány, amelyet az autor határozott meg, vagy általában (kissé más értelmezésben) olyan példány, amelyet később maga az autor hasonlított össze a holotypussal.

Ha a későbbi összehasonlítást a holotypussal vagy a lectotypussal nem az eredeti autor végzi el, hanem más valaki, akkor ismét más elnevezések alkalmazandók:

⁹ Richter: Beschränkung der Typus-Sorten, aber Unterscheidung in Dokumente und Nicht-Dokumente (Senckenbergiana, 17. 1935, p. 263—264, később pedig ugyanezen folyóirat borítékának hátlapján is tájékoztatásul közölve).

Homotypus (homoeotypus, homeotypus): későbbi autortól a holotypussal vagy a lectotypussal összehasonlított és azonosított példány. Ez ismét lehet a holotypussal vagy lectotypussal

ivarilag azonos . . . . . **holohomotypus**,
ellenkező ivarú . . . . . **allohomotypus**.

Plesiotypus (apotypus): később azonosított példány, amelyről kiegészítő leírás és ábra készült. Nevezik *supplementär*, vagy *secundär* típusnak is. Ha a holotypussal, ill. lectotypussal

ivarilag azonos . . . . . **holoplesiotypus**,
ha ellenkező ivarú . . . . **alloplesiotypus**.

3. Az eredeti termőhelyre vonatkozó fogalmak. Azok a típusfajták tartoznak ide, amelyek a leírás alapját tevő anyag eredeti termőhelyével (*locus classicus* vagy *locus typicus* a recens fajoknál, *stratum typicum* az ásatag fajok esetében) kapcsolatosak. Különbséget teszünk az eredeti anyag példányai és a későbbi gyűjtésű anyag között.

A.) Ha az eredeti anyag nagyon sok példányból állott, akkor az autor a cotypusok, illetőleg a holotypus és a paratypusok kiválasztása után még fennmaradó anyagot félreteszi. Ez az eset lehetséges a lectotypus és a paralectotypusok kijelölése után is. A fennmaradó anyag lehet:

Allotopotypus: a holotypus termőhelyéről való allotypus.

Paratopotypus: a holotypus helyéről származó paratypus.

B.) Ha az eredeti példányok elvesztek és helyükbe új, az eredeti termőhelyről származó példányokat állítunk be, az ezek közül kiválasztott típus a **neotopotypus**.

C.) Az eredeti termőhelyen később, akár az eredeti gyűjtő, akár mások által gyűjtött példányok **topotypus**-ok. Ezek többfélék lehetnek:

Adelphotypus (isoeotypus): ha az eredeti gyűjtő gyűjtötte őket.

Metatypus: ha az eredeti autor határozta meg őket.

Homotopotypus: ha más, későbbi autor határozta meg a példányokat.

D.) Ha az új anyag nem a szigorúan vett *locus classicus*ról származik, hanem csupán annak környékéről, akkor a neve **chorotypus**.

4. Fejlődési stádiumokra vonatkozó fogalmak.

Nepionotypus: a lárva holotypusa.

Neanotypus: a báb holotypusa.

Teratotypus: rendellenességek vagy torzképződmények típusa.

5. Leírás technikával kapcsolatos fogalmak.

A penisre alapított faji bélyegek szempontjából fontos a következő három típusfajta.

Aedeotypus: az a példány (beleértve az ivarszerv-készítményt is), amelyet az ivarszervre vonatkozólag először vizsgáltak meg.

Holaeadeotypus: az olyan aedeotypus, amely holotypusra vonatkozik.

Paraedeotypus: olyan aedeotypus, amely egy paratypusra vonatkozik.

A leírás közlési idejével kapcsolatosak:

Chirotypus (anirotypus): nem közölt faj nevek (nomina invalida, nom. in litteris, nom. in coll., nom. nuda) eredeti példánya.

Architypus: olyan példányok, amelyekről még a korszerű typus-interpretáció előtti időkben írtak.

Hypotypus: a faj minden leírt vagy lerajzolt példánya.

Ábrázolástechnikai fogalmak:

Phototypus: valamely typus fényképe.

Iconotypus: valamely typus rajza vagy fényképe.

Protograph: kétféle értelemben használt műszó:

a.) egy holotypus eredeti ábrája,

b.) az a példány az eredeti anyagból, amelyről az autor az eredeti leíráshoz mellékelt ábrát készítette.

Plastotypus: az eredeti példányok alapján készült mesterséges példány (pl. öntvény, lenyomat, stb.).

Hypoplastotypus: plesiotypus után készült mesterséges reprodukció.

A típusfajták száma valóban eléggé tekintélyes. Ha azonban így csoportosítjuk őket és megfigyeljük a szóalkotásban (a holo-, allo-, lecto- alkalmazásában) megnyilvánuló következetességet és rendszert, akkor sokaságuk már nem lesz olyan nyomasztó és idővel talán még meg is barátkozunk velük. Ami használatukat illeti, azt hiszem, hogy a zoológusok beérhetik kevéssel, a palaeontológust azonban vizsgálati tárgyainak különleges viszonyai az adott fogalom- és műszóbörség erőteljesebb kihasználására indíthatják. Ez egyéni ízlés dolga, amelyekre szabályokat felállítani nem lehet.

Über Typus und Typus-Sorten. Von: E. Dudich. Verfasser gibt eine übersichtliche Gruppierung und Erklärung der Typus-Sorten auf begrifflicher Grundlage, anschliessend der Abhandlung von W. Horn (1929).

A soklábúak (Myriopoda) gyűjtése és kezelése.

Irta: dr. Dudich Endre

Előjáróban meg kell említenem azt, hogy a soklábúak (Myriopoda) csoportja nem rendszertani egység, hanem csupán célszerűség okából összefoglalt és régi kategória. Magába zárja a rendszertanilag nagyon eltérő Progoneaták csoportját (a Diplopoda, Pauropoda és Symphyla rendekkel) és az Opisthogoneaták egyik rendjét, a Chilopodákat.¹ Ezeket a korszerű rendszertan élesen elválasztja egymástól, úgyhogy a régi Myriopoda elnevezésnek ma már nincs alapja. Mivel azonban az emberek ismeretében a „százlábú = Myriopoda” csoport és elnevezés ma még nagyon elterjedt és mert ezeket az állatokat általában ugyanazokon az élőhelyeken találja az ember, együtt tárgyalom őket. Konzerválásuk is azonos, sőt rendszertani vizsgálatukkal is rendszeren ugyanazon kutatók foglalkoznak.

Életmód. A soklábúak, igen kevés kivétellel, talajlakó (terricol) állatok. Általában nagyobb fokú nedvességet, párást vagy páratelt levegőt igénylő (athmophil) lények. Csak kevés bírja el a szárazságot és a meleget (xerophil). A Diplopodák és Pauropodák: lassú mozgású, lomha állatok, míg a Symphylák és Chilopodák gyorslábúak. A Progoneaták általában korhadó, elhalt növényi anyagokkal és az ezeken tenyésző gombákkal (mycophaga) táplálkoznak (saproxylophaga, saprophytophaga), a Chilopodák ellenben ragadozók. Ebből látható, hogy környezettanuk és környezeteti igényeik nagyon hasonlóak az ászkákéhoz (Oniscoidea), amelyekkel valójában legtöbbször együtt, azonos élőhelyeken lelhetők.

Így természetes, hogy olyan élőhelyeken található legtöbbszörük, amelyekben a nedvesség és párateltség aránylag nagy és ahol bőven van korhadó, málló, elhalt növényi anyag; illetőleg ebből táplálkozó állatvilág, amely azután a ragadozóknak szolgál táplálékkul. Mindazonáltal nem szabad azt hinnünk, hogy szeretik a szó szoros értelmében vett vizes területeket. Vízben, vízalatt elpusztulnak, ezért a hullámverés övében nálunk nem élnek és általában kerülnek a gyakran előtött ártereket is. A tengerpartokon azonban találhatunk olyan Diplopodákat és Chilopodákat, amelyek az árapály zónájában fordulnak elő és a dagályt kövek alá húzódva vészlik át (pl. *Thalassio-bates litoralis* Silv., *Hydroschendyla submarina* Grube, *Scolio-planes maritimus* Leach).

A soklábúak a tengerszinttől a magas hegységek havasi övéig megtalálhatók. A száraz pusztákat és sivatagokat kerülnek, különben pedig csaknem minden növényformációban fellelhetők.

A talajszinten legfontosabb élőhelyük a földön fekvő mindenféle tárgyak alja. Nyílt, füves, bokros területen és a lombos s tülelevelű erdőkben egyaránt otthonosak. Elsősorban kövek, fadarabok,

¹ Magyarul Diplopoda = ikerszelvényesek, Pauropoda = villás-csápúak, Symphyla = szövőcsévések, Chilopoda = százlábúak.

ledőlt fák, fatönkők alatt kell őket keresnünk. Részben a megfordított tárgy alsó felületén, részben pedig a földbe mélyedő ágyban lelhetők fel. Kertekben, parkokban, udvarokban, házak körül ugyancsak mindenféle heverő cserép, kő, téglá, cementlap, virágcserep, stb. alatt található meg őket. Ez a sajátságuk módot ad csálétkelésükre. Ugyanis deszkadarabokat, téglákat kihelyezhetünk árnyékos helyekre, főképpen ha kevés van ilyen a területen és azoknak az alja rendszerint hamarosan be fog velük népesedni.

Magában a talajban is élnek fajok, még pedig a fekete, vagy feketebarna televényben, humuszban. Valójában ezek, — főleg Chilopodák — a talajlakó giliszták járataiban élnek és azokra vadásznak. Ezeket is sokszor leljük kövek, vagy göröngyök alatt, de leginkább a föld megbolygatásakor, ásáskor, kerti munka közben kerülnek a szemünk elé.

Mindenütt megtalálhatók, ahol a talajt szorosan fedi a növényzet, amely megfelelő árnyékot biztosít az állatoknak. Ha nagy tövevelű növények borítják a talajt, dús mohaszőnyeg virul rajta, ott bizonyára nem fogjuk hiába keresni állatainkat. A leveleket fordítsuk meg, a mohát tépjük fel és gondosan vizsgáljuk meg a fekjüket.

Legtöbbet gyűjthetünk ott, ahol növényi anyagok halmozódnak fel és korhadnak. Kerti komposzt halmokban, erdei avar alatt, bokrok és fák tövéén összehalmozódott levelek közt és alatt, korhadó páfrányok törzsjában és levelei alatt, sziklahasadékokban, sziklafalak tövében és töbörökben összegyűlt levél- és humusz keverékében igen sok faj él, különösen ha a lefelé gombásodó levélréteg fokozatosan a humuszba megy át. Fatönkők korhadó, pudvás, sokszor humuszosodó belsejében, ledőlt fák kérge alatt és az ott keletkező korhadékban ugyancsak számos faj található.

Folyók, vagy tavak partján a kivetett törmelék, növényi detritus, fekvő nádesomók, réteken esetleg a lekaszált széna és sarjú szintén megvizsgálendő. Trágyadombok, istállók környékén heverő szalmacsomók, trágya, stb. is rejthetnek állatokat.

Különösen kiadósnak mondják a mészhegységek azon helyeit, ahol kisebb-nagyobb kövek humusszal összekeverve hevernek erdők mélyedéseiben, árkokban, gödrökben, töbörökben, barlangok bejáratában.

A ledőlt fákat vagy a sziklákat borító moha is megvizsgálendő. Benne és alatta sok minden élhet és némelykor a felszínén szabadon mászkálnak a Diplopodák.

Barlangokban a Diplopodák általában ott találhatóak, ahol korhadó növényi anyagok vannak. Befűjt vagy besodort levelek halmazában, lépcsők és karfák széthullott, korhadó darabjaiban és alatt, támaszfákon mászkálva lelhetők. Ha gombák, gombamycéliumok terjengenek ezeken, az csak fokozza a helyek vonzóerejét.

Pincékben hasonló az eset, de itt az ott lévő eltett, tárolt zöldséget, kelt, káposztát és burgonyát is meg kell vizsgálnunk.

Egyes fajok éppen azért váltak ismertebbekké, hogy ezeket károsították. A pince talaján heverő mindenféle törmelék, hulladék és szemét összeszereprendő és kirostálendő, mert apró, gömbölyödő, nehezen észrevehető állatokat tartalmazhat.

A ház más részeiben kevés soklábú akad, bár a nem nagyon hideg éléskamrában, mosókonyhában, sőt esetleg a lakószobákban is megjelenhetik itt-ott a pókszálábú (*Scutigera coleoptrata* L.).

Erdei és városi fatelepek, fűrésztelepek sok jó fajt rejtegethetnek, egyrészt mert a sok heverő hasábfa, forgács és fűrészpor, deszka, gerenda stb. jó búvóhellyel és bő táplálékkal szolgál a környék állatainak, másrészt pedig mert máshonnet a fával odahurcolt állatokra is számíthatunk.

Ez utóbbi tekintetben a kertészetek melegágyaiban és üvegházakban gyűjtött állatok lehetnek gyanúsak, hiszen a növényekkel együtt a subtropusokról és trópusokról behozott moha és föld közismert becsempészője sok forróégyövi állatnak. Európa üvegházakban sok helyen előfordul pl. az *Orthomorpha gracilis* Koch nevű Diplopoda, amelynek igazi hazája Kelet-India. Nálunk a Margitsziget kertészetében már a Dada-y-féle monografia keletkezése idején ismeretes volt.

Állatfészkekben, így a hörsög, ürge, vakond, földikutya, borz, stb. tanyáján is érdemes kutatni állataink után. Legújabban megállapították, hogy a golyafészkek anyagában is található soklábúak. A madárfészkek rendszeres vizsgálata esetleg még meglepetéseket is hozhat.

Fákon legtöbbször hiába keresünk soklábúakat. Ha azonban a még álló fa kérge elválóban van, ez alatt már remélhetünk valamit. Az ágak kiágazási helyén esetleg összegyűlt korhadó levelek közt többnyire találunk valamit, pl. a gömbakácon. Élőfák kérge alatt él az *Isobates varicornis* Menge.

Tapasztalataim szerint egyes fajok (*Schizophyllum sabulosum* L., *Polyxenus lagurus* Latr.) felmásznak a dudvás növényzetre, sőt a cserjékre is, mert fűhálóból, sőt kopogtató készülékből is előkerültek. Ez azonban nyilván különleges eset. Egy alkalommal egy erősen nyüves kalaposgomba szétmorzsolts nyeléből is előkerült egy Chilopoda. Talán az ott nyüzsgő mindenféle rovarlárva csalogatták oda.

Az alföldek, szikes, homokos, feltöltött síkságok szárazabb éghajlatú és kevés búvóhelyet nyújtó vidékei nem nagyon kedveznek a soklábúaknak. Ezek többsége is jórészt mindenfelé előforduló igénytelen (ubiquista) faj lesz, míg a különleges bennszülöttek (endemikusok) alig fognak előfordulni. Az itteni erdők sem kiadósak. A folyómenti erdőkben még aránylag eleget gyűjthetünk.

A dombvidékek erdei már kedvezőbb eredményű gyűjtéssel kecsegtetnek. Igazi bő zsákmányra a közép- és magashegység területén, főképpen erdeiben tehetünk szert. Az erdő-

feletti régió, a gyalogfenyő és a havasi rétek öve is sok érdekességet rejt. A Diplopodák jó része ezeken a területeken sziklakédvelő (petrophil) és sokszor igen kiskörű elterjedést mutat. Sok faj csak egy hegység, sokszor csak egy csúcs vagy hegy, esetleg barlanglakója, de már a legközelebbi szomszédságban sem fordul elő. Ilyen endemismus a Kárpátok ívében sok van, de a Dunántúl hegységeiben is akad. Barlangjaink kevés érdekességet szolgáltatottak. Csupán az Abaligeti-barlang rejt magában endemikus fajokat. Az erdélyrészi barlangok e tekintetben még kevésbé ismertek.

Phaenologia. A Chilopodák gyűjtési idejére vonatkozólag azt kell tudnunk, hogy tavasztól őszig, sőt tél elejéig gyűjthetők. A Diplopodák is egész éven át találhatóak, de még sem mindegy, hogy mikor gyűjtjük őket. Az április-szeptember hónapokban gyűjtött állatok közt van ugyan sok ivarérett, de sok az ivaréretlen is. Ez a meghatározás szempontjából kedvezőtlen körülmény, mert a fajok jó részét, csak a párzóállatok alapján lehet biztosan meghatározni. Ezek pedig csak az ivarérett példányokon fejlettek. Így már általánosságban is kedvezőbb gyűjtési lehetőségeket nyújt az őszi évszak, az október és a november, sőt, amennyiben nem nagyon csapadékos vagy fagyos, a december is. Ekkor a legtöbb faj példányai ivarérettek. Sőt vannak olyan fajok is (*Ascospermophora*, *Nemato-phora*), amelyek nyáron úgyszólván nem is találhatóak. Szeptember végén, októberben jelennek meg, ekkor és november-decemberben gyűjthetők. Majd áttelelnék és tavasz beálltakor, márciusban ismét fellelhetők.

Ezért nem győzöm eléggé hangsúlyozni az őszi és kora tavaszi Diplopoda-gyűjtés szükségességét. Enélkül gyűjteményünkben kevés valamirevaló, ritkább állat fog akadni. Bars-megyei, nagyon szorgalmas gyűjtéseimből is hiányoztak az érdekesebb fajok mindaddig, míg Verhoeff K. W. figyelmessé nem tett erre a körülményre és nyomatékosan nem ajánlotta az őszi és tavaszi gyűjtést. Amint tanácsát követtem, azonnal sikerült olyan fajokat zsákmányul ejteni, amelyeknek azelőtt színét sem láttam. A tanulság ebből az, hogy a Diplopodák gyűjtésekor szakítanunk kell azzal az általános szokással, hogy csak áprilistól szeptemberig gyűjtsünk.

Gyűjtőeszközök és használatuk. A soklábúak gyűjtéséhez nem sok eszköz kell. A Diplopodák lassan mozgó, sőt sokszor magukat holtak tetető állatok. Így ha megpillantottuk őket, bőven van időnk a csipeszhez nyúlni és megfogni őket. Ne használjunk nagyon kemény, merev csipeszt, mert azzal könnyen összeroppant-hatjuk a mézspáncélos állatokat. Nagyon jó szolgálatot tesz a rová-rászkok puha, hajlékony Leonhard-féle csipesze. A szippantót (exhaustor) csak aránylag rövid testű (legfeljebb 1 cm hosszú) vagy gömbölyödő fajok (*Glomeridae*, *Gervaisiidae*) fogására használhatjuk, amelyek a bevezető csövön átférnek. A gyorslábú Chilopodákat, főképpen a *Scolopendra*, *Lithobius*, stb. fajokat megkísérelhetjük szippantóval elcsípni, de ez nem sokszor

sikerül, mert villámgyorsan tűnnek el a giz-gaz, kövek közt, repedésekben és résekben. A jószemű és biztoskezü ember erősebb csipesszel, villámgyorsan hozzájuk kapva, elfoghatja őket. Ilyenkor azonban a szorítás erősségét nem könnyű szabályozni és ezáltal sokszor megsérti az ember az állatokat. Ezért biztosabb, ha bal kezünk 2—3 ujjával igyekszünk az állatot derékban lefogni, lenyomni és azután csipesszel megragadni.

A *Polyxenus*-okat, Pauropodákat és Symphylákat igyekszünk beszippantani. Ha ez nem menne, akkor 70%-os alkoholba mártott ecsettel szedjük fel őket. A nagyon apró Pauropodák meglátására ajánlják a Zeiss-féle 2 x-es nagyítású fejlupét (Remy levélbéli közlése).

A pókszázlábú (*Scutigera*) nemcsak villámgyorsan fut, hanem hosszú lábai úgyszólván érintésre lehullanak. Ezért a fogása nem könnyű. Ha falon tartózkodik, akkor tapasztalatom szerint célra vezet a következő módszer: Szélesszájú és vastagfalú hengerűveget, poharat, vagy lepkeölő ciános üveget igyekszünk ráborítani. Ha ez sikerült, akkor a fal és az üveg szája közé papírlemez tolunk be. Ezzel az állatot arra kényszerítjük, hogy a falról leválva az üvegbe húzódjék. Mivel a papírlemez most már az üveg száját befedi, vele együtt az üveget is elemelhetjük a faltól. Az állat tehát az üvegben van, ezután vagy átöntjük az ölüüvegbe, vagy — és ez jobb — egy ölüüveg alkoholját öntjük át ebbe az üvegbe.

Az élőhelyek jó részénél meg kell elégednünk az ilyen egyelő gyűjtéssel, pedig ez azzal jár, hogy egyrészt az állatok jó része elmenekül, másrészt pedig meg sem látjuk őket. Ez a hibaforrás még jobban érezteti hatását akkor, ha avarban, komposztban, földben, humuszban, pudvás fában, mohában, páfrányokban, detritusban, stb. végzünk egyelő gyűjtést. Ezeket szétkaparhatjuk 4—5 ágú kaparóval, esetleg szétverhetjük a kapabaltával, szétkotorhatjuk vagy feláshatjuk a botanizáló ásóval, azonban mindig csak egy kis töredékét fogjuk megkapni az ott tenyésző állatoknak. A törmelék elfedi, betakarja az állatokat, észre sem vesszük őket, ha mozdulatlanok. Míg egy-kettőt elteszünk, 15—20 vigan elmászik, elbúvik. Ilyen helyen tehát sommás gyűjtést kell végeznünk. Ennek eszköze a rovarrosta. A kisebb vagy nagyobb méretű rosta likain az állatok, természetesen sok földdel és törmelékkel együtt, a rosta zsákjába hullanak. Az összegyűlt anyagot vászon- vagy anginzacsókban visszük haza. Otthon lehetőleg ne hagyjuk sokáig állni, hanem hamarosan válogassuk ki.

A rostált anyag kiválogatására két módszert ismerünk:

1. Három-négy különbözőszemű tagból álló szitasorozattal válogatjuk az anyagot. Fehér papiros felett, a legapróbb szemű szitával kezdjük a válogatást. Egyszerre csak maroknyi anyagot teszünk a szitába. A rázogatott szitából a papírra kihullott

törmelékben legtöbbször azonnal meglátjuk az állatokat, amelyeket esipesszel vagy ecsettel fogunk meg. Vagy gyűjtőüvegbe helyezük őket, vagy pedig egy kis üvegcészét helyezünk magunk elé alkohollal és abba rakjuk egyelőre az állatokat.

2. Az anyagot a Winkler & Moczarsky-féle futtatókészülék hálójába helyezük, ahonnan a fokozatos kiszáradás folyamán és következtében az állatok a készülék 70%-os alkohollal 1.5 cm magasságig megtöltött alsó üvegtartályába hullanak. Természetesen ez az anyag nagyon vegyes társaságot foglal magában. Van abban minden: gyűrűsféreg, csiga, ősovar, ugrófarkú, fülbemászó, bogár, poloska, kétszárnyú, ászka, álskorpió, kaszaspók, pók, atka, mindenféle lárva, stb. A szétválogatást lapos üvegcészékben (Petri-csészék) részletenként végezzük. Jó, ha erre a Zeiss-féle főlupét, vagy a binokuláris mikroszkópot is használatba vesszük. Mindenféle szeméttől, törmeléktől mentes állatanyagra teszünk szert akkor, ha a futtató tartályából kiszedett anyagot Balogh eljárása szerint kisózzuk. A Krausse (11) és Tullgren-féle (14) futtatókról tapasztalataim nincsenek.

Megölés és konzerválás. Megölésükre 70—75%-os alkoholt használunk, amelyet kisebb-nagyobb parafadugós üvegcövekben viszünk magunkkal. Erősebb szeszt ne használjunk, mert az állatok nagyon megmerevednek. Ez különösen a bepödrődő, vagy összegömbölyödő fajoknál kellemetlen, mert a meghatározáshoz szükséges preparálási művelet folyamán rendszeren darabokra törnek. Ha a gyűjtő üvegből csak bizonyos hosszabb idő múltán szedjük ki és rakjuk szét az állatokat, akkor ajánlatos a színeződött alkoholt többször cserélni. A gyűjtő üvegekbe papírcédulát helyezünk, amelyre ceruzával ráírjuk a következő adatokat: a helység neve, gyűjtőhely (erdő, hegy, barlang stb. neve) megnevezése, a gyűjtés éve, hónapja és napja, gyűjtő neve.

Tapasztalataim szerint a későbbi meghatározó munka számára úgy kapjuk meg a legmegfelelőbb előkészített anyagot, ha az állatokat nem alkoholban öljük meg, hanem ecetéterrel. A hengeres vagy hasas gyűjtőüvegekbe félmagasságig betöltött durva fűrészporra vagy apró bodzabél-kockákra anynyi ecetétert csepegtetünk, hogy a felvevő anyag tele ivódjék, de folyékony ecetéter ne legyen az üvegben. Szóval a bogarászok gyűjtőüvegét használjuk fel céljainkra. Az ilyen üvegbe helyezett és az ecetéter gőzében elpusztult állatok törzse és végtagjai teljesen puhák, engedékenyek maradnak, semmiféle merevedés, bepödrődés vagy összegömbölyödés nem következik be. Otthon azután az ecetéteres üvegből 75%-os alkoholba helyezük át a zsákmányt. A puhaság az alkoholban — a víz elvonás következtében — egy kissé csökkenni fog, a kényelmetlen bepödrődést, vagy összegömbölyödést azonban már is elkerültük, ami nagy előny. Az alkoholban az ecetéterrel megölt állatok teste a továbbiak folyamán alig fog veszíteni puhaságából.

A gyűjtemény számára az anyagot fajok és termőhelyek szerint szétválogatva tesszük el. Az egyes fajok képviselőit, nagyságuknak megfelelően, vagy önálló hengeres, vagy porüvegekben (50—100 g-os) helyezzük, vagy pedig különböző átmérőjű üvegfiolákba rakjuk be, amelyeket vatta dugóval zárunk el. A fiolákat 100-as ultreform-üvegekben egyesítjük és annyi 80%-os alkoholt öntünk rájuk, hogy az üvegek felett legalább egy cm alkohol réteg legyen.

Az üvegekbe pergament papirosra, jó tussal írott cédulák kerülnek, amelyek a fent már megadott adatokon kívül a faji nevét és a leltári számot is feltüntetik.

A meghatározás céljára a fajok ú. n. párzólábaiból, szájszerveiből vagy egyéb végtagjaiból rendszeren mikroszkópi állandó készítményt kell előállítanunk. Erre legalkalmasabb a kanadabalzsamba való bezárás.

A meghatározást ma főképpen Attems, Schubart és Verhoeff munkái alapján végezzük. Daday és Latzel művei már meglehetősen elavultak, jórészt hasznavehetetlenek.

IRODALOM: 1. Attems, C.: Geophilomorpha. (Das Tierreich, 52. 1929, pp. 388). — 2. Attems, C.: Scolopendromorpha. (Das Tierreich, 54. 1930, pp. 309). — 3. Attems, C.: Myriopoda (Kükenthals Handbuch der Zoologie, 4. H. 1, 1926—1930, p. 1—402). — 4. Attems, C.: Das Sammeln und Konservieren der Myriopoden. (Ann. naturhist. Museums, Wien, 45. 1931, p. 281—286). — 5. Balogh, J.: Vorarbeiten zu einer quantitativen Arbeitsmethode für die bodenbewohnenden Gliedertiere. (Zoolog. Anz., 123. 1938, p. 60—64). — 6. Csiki, E.: Útmutató a rovarok, pókok és százlábúak gyűjtésére, konzerválására és rovargyűjtemények berendezésére. (Kirándulók zsebkönyve, II. 2. 1925, pp. 67). — 7. Daday, J.: A magyarországi Myriopodák magánrajza. (Budapest, 1889, pp. 126). — 8. Daday, J.: Myriopoda. (in: Fauna Regni Hungariae, 3. 1900, pp. 11). — 9. Holdhaus, K.: Die Siebtechnik zum Aufsammeln der Terricolfauna. (Zeitschr. f. wiss. Insektenbiologie, 6. 1910, p. 1—4, 44—57). — 10. Jermey, T.: Rendszertani tanulmány a hazai Plesioceratákról. (Mat. és term.-tud. Közlemények, 39. 4. sz. 1942, pp. 82). — 11. Krausse, A.: Ein neuer automatischer Gesiebe-Ausleseapparat. (Ent. Mitteil., 4. 1915, p. 278—279). — 12. Latzel, R.: Die Myriopoden der österreich-ungarischen Monarchie. (Wien, 1. 1880, pp. XV+228, 2. 1884, pp. XI+414). — 13. Schubart, O.: Tausendfüßler oder Myriopoda, I. Diplopoda. (Die Tierwelt Deutschlands, 28. 1934, pp. 318). — 14. Tullgren, A.: En enkel apparat för automatistiki vittjande av sallgods. (Ent. Tidskr., 38. 1917, p. 97—100). — 15. Verhoeff, K. W.: Zusammenfassende Darstellung der Aufenthaltsorte mitteleuropäischer Diplopoden. (Arch. f. Naturg., 62. 1896, p. 27—38). — 16. Verhoeff, K. W.: Die Diplopoden Deutschlands. (Leipzig, 1910—1914, pp. 640). — 17. Verhoeff, K. W.: Chilopoda, in: Bronn: Klassen und Ordn. d. Tierreiches, 5. Abt. II. 1. Buch, 1925, pp. 725). — 18. Verhoeff, K. W.: Diplopoda. (u. o. 5. Abt. II. 2. Buch, 1928, p. 1—1072, 1932, p. 1073—2084). — 19. Verhoeff, K. W.: Pauropoda und Symphyla. (u. o. 5. Abt. II. 3. Buch, 1933—1934, p. 120—200). — 20. Verhoeff, K. W.: Diplopoda, Symphyla, Pauropoda, Chilopoda. (Die Tierwelt Mitteleuropas, 2. Lief. 3. 1937, pp. 120). — 21. Verhoeff, K. W.: Aus dem Leben der Tausendfüßler (Diplopoda). Wann, wie und wo sammelt man Tausendfüßler? (Natur und Volk, 69. 1939, p. 559—565).

Fragmenta Faunistica Hungarica

Tom. IX.

1946.

Fasc. 3—4.

Megindította 1938-ban
Dr. Szent-ivány József

Szerkeszti:
Dr. Soós Árpád

Budapest, 1946. XII. 15.

Kiadja a Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Állatrendszertani Intézete
Igazgató: Dr. Dudich Endre egyetemi ny. r. tanár

CONSPECTUS MATERIARUM

Győrfi, J.:	Eine neue Rhyssa-Art aus Westungarn. (Hym., Ichneumonidae).	33
Szalay, L.:	Two new forms of the genus Feltria Koen. (Hydrachnellae) from subterranean waters of the Carpathians basin.	35
Móczár, L.:	Systematische Bemerkungen zu einigen spinnentötenden Wespen-Arten. (Hym., Psammocharidae)	39
Soós, Á.:	Die acalypteren des Karpatenbeckens. IV.	43
Rotarides, M. und Wagner, J.:	Schnecken aus der Bodenfauna des Mecsek-Gebirges, zugleich Beiträge zur Kenntnis der Molluskenfauna des südlichen Pannonicums.	44
Erdős, J.:	Additamenta ad cognitionem faunae Chalcidoidarum (Hymenoptera) in alveo Carpathorum. I.	49
Dudich, E.:	A skorpiók, álskorpiók, kaszáspókok és szálfarkúak gyűjtése és kezelése.	61

Felelős kiadó: Dr. Soós Árpád.

Bethlen-nyomda Rt. — Műszaki igazgató: Lombár László.

Elne neue Rhyssa-Art aus Westungarn. (Hym., Ichneumonidae).

Von Dr. J. Gyórfi

Rhyssa praealpina n. sp.

Material: 10 ♀♀, welche in Sopron und Brennbergbánya von mir gesammelt wurden. Wirte: *Paururus juvenecus* L. und *Paururus noctilio* F. Sammeldatum: 4. Mai 1946.

So wohl die Holotype, als auch die 9 Syntypen befinden sich in der Sammlung des Institutes für Forstschutz und Forstzoologie der Palatin Joseph Universität in Sopron. Männchen bisher unbekannt.

Beschreibung: Kopf quer, hinter den Augen erweitert; Hinterhaupt breit, aber nicht tief ausgerandet. Schläfen und Scheitel glatt und glänzend, vereinzelt punktiert; Stirn über den Fühlern eingedrückt. Gesicht quer, dichter und stärker punktiert als der Scheitel. Clypeus kurz, die Mitte seines Endrandes zahnartig vorgezogen.

Fühler lang und dünn, so lang wie der Körper, aus 56—60 Gliedern bestehend. Schaft ausgeschnitten; Pedicellus kurz, walzenförmig; die ersten 8—10 Geißelglieder sind mehr als zweimal so lang wie breit; 10. bis 20. Glied doppelt so lang wie breit; die Glieder 20—50 sind ungef. anderthalbmal länger als breit, vom 50. bis zum vorletzten sind die Glieder quadratisch; das letzte Glied ungef. zweimal länger als breit.

Die Augen sind eiförmig, fein fazettiert. Die Ozellen klein, einander nahestehend und bilden ein niedriges Dreieck.

Thorax länger als hoch, die Seiten des Prothorax schwach punktiert und mit langen, weisslichen Haaren besetzt; Mesonotum dreiteilig, der Mittellappen stark buckelig vortretend; das ganze Mesonotum dicht und stark quergerunzelt, ausgenommen den Vorderteil des Mittellappens, welcher nur schwach quergerunzelt, mehr fein punktiert ist. Die übrigen Teile des Mesothorax schwach punktiert, matt; Schildchen quergerunzelt, Hinterschildchen punktiert. Metathorax ziemlich glänzend, fein runzelig punktiert. Mediansegment in der Mitte mit zwei divergierenden Längsleisten.

Flügel lang und schmal, schwach gelblich getrübt. Stigmen und Radialzelle langgestreckt, zweiter Abschnitt des Radius an der Basis schwach gekrümmt. Areola klein, dreieckig, nervus recurrens mündet fast in ihr Ende. Nervus discocubitalis schwach gekrümmt, Ramellus klein, jedoch deutlich. Nervus basalis gerade, schräg verlaufend. Nervus stark postfurkal, ganz oben gebrochen und einen Nerv aussendend.

Beine lang und schlank; Hintenhüften verlängert, alle Hüften punktiert; Dorn der Vorderschiene gut entwickelt, gekrümmt; Klauen gross, einfach.

Hinterleib lang, zylindrisch, fast matt, gegen das Ende schwach komprimiert. Das erste Segment mit seichter Längsfurche, seine Basis glatt und glänzend, am Ende dagegen stark gerunzelt. Zweites Segment an der Basis beiderseits stark eingedrückt, vorne stärker, hinten schwächer gerunzelt. Das dritte und vierte Segment besonders gegen das Ende feiner gerunzelt. Die übrigen Segmente ganz fein gerunzelt und zerstreut punktiert. Die Segmente 1—5 sind länger als breit, die übrigen querobleng. Die Segmentspitzen sind weder ausgerandet noch eingeschnitten. Letztes Bauchsegment von der Hinterleibsspitze weit entfernt. Bohrer ungefähr um die Hälfte länger als der Körper, aus einer Bauchfalte vorspringend. Bohrerklappen dünn, kurz behaart, an der Basis quengerunzelt.

Farbe. Kopf schwarz, Gesicht gelb, Clypeus dunkelbraun, Mandibeln an der Basis braun, Maxillarpalpen hellgelb. Labialpalpen braun, Fühlerschaft unten gelb und braun, die Fühler sonst schwarz. Thorax glänzend schwarz, Tegulae gelb. Sämtliche Hüften schwarz, am Ende zuweilen gelb oder braun gefleckt. Trochantären gelb, Trochantären der Hinterbeine manchmal oben braun. Schenkel rot, Vorder- und Mittelschenkel unten gelb, Vorder- und Mittelschienen gelbrot, Hinterschienen schwarzbraun, Vorder- und Mitteltarsen hell gelbbraun, Hintertarsen schwärzlich. Abdomen ganz schwarz, nur die Unterseite der Segmente beiderseits mit einer schmalen weissen Linie.

Länge: 18—26 mm, Bohrer 28—36 mm.

Verwandschaft. Die neue Art ist mit *Rhyssa approximator* F. und *Rhyssa hungarica* Mocs. am nächsten verwandt. Die drei Arten stimmen miteinander in der schwarzen Farbe des Körpers überein, weichen jedoch in den folgenden Merkmalen voneinander ab:

Rhyssa approximator F. ist kleiner (10—12 mm), ihr Mesonotum fein quengerunzelt. *Rhyssa praealpina* n. sp. ist viel grösser (18—26 mm) und ihr Mesonotum, mit Ausnahme des Mittellappens stark gerunzelt. Bei *Rhyssa hungarica* Mocs. sind die Fühler kurz und dick, das ganze Mesonotum einschliesslich des Mittellappens stark querrunzelt, 1.—3. Hinterleibssegment vor dem Hinterrand mit einer roten Querbinde, Bohrer ungefähr von Körperlänge. Die Fühler der neuen Art sind dagegen dünn und von Körperlänge, Mittellappen des Mesonotums ganz fein gerunzelt oder punktiert, Legeapparat von 1·5 Körperlänge. Bei sämtlichen nahestehenden Arten fehlen an der Unterseite der Hinterleibssegmente die beiden weissen Längsstreifen.

Ökologie und Ethologie. Die neue Art wurden am 4. Mai 1946 in Gesellschaft von *Rhyssa persuasoria* beobachtet und gesammelt. Der Fundort liegt in der Umgebung von Sopron, am sog. Sängenberg, wo der gemischte Fichte- und Kieferwald teilweise abgebrannt war. Die Schlupfwespen schwärmten um die

durch den Brand beschädigten Stämme herum, um ihre Eier abzu-
legen. Die Witterung war günstig, die Temperatur betrug um
12^h 22° C.

Die Art wurde ausserdem auch gezüchtet. Aus einem Stamm-
teil von *Pinus silvestris* aus Brännbergánya schlüpfte am 3. Mai
1 Exemplar aus. Aus Stammteilen von *Picea excelsa* desselben
Fundortes erhielt ich Mitte Mai ebenfalls ein Exemplar. Zwischen
15.—20. Juni kamen aus den kranken Stämmen die Holzwespen
Paururus juvencus L. und *Paururus noctilio* F. zum Vorschein,
welche also offenbar die Wirte der neuen Art darstellen. *Rhyssa*
praealpina n. sp. dürfte also als Larvenparasit angesprochen
werden können.

Two new forms of the genus *Feltria* Koen. (Hydrachnellae) from subterranean waters of the Carpathians basin.

(With 2 text-figures)

By Dr. L. Szalay

Feltria pectinifera n. sp.

In general similar to *Feltria subterranea* Viets¹ but differs
from this species in some well marked features.

Male. Size and form. The animal belongs to the smallest
forms of the genus, measuring in length 250 μ , and in width 215
 μ . Body flat, discoidal with elliptical outlines, but somewhat
truncated in front and behind. Several small protuberances present
on the frontal margin, as well as on the middle part of the hind
margin of the body.

The colour of the chitin is probably yellowish-brown, but
the internal organs render the general tone darker.

Eyes. The presence of eyes could not be ascertained in the
specimens preserved in alcohol since no eye pigment has been
found. *F. subterranea*, to the contrary, possesses minute eyes.

Skin. In the dorsal skin a 194 μ long and 164 μ wide chitin
plate present which on both margins bears the usual glandularia
accompanied by hairs (the specimen is probably young) (Fig. 1 a).

The maxillary organ is like that of the other species of
Feltria. The rather tender mandible is 65 μ long, the basal part
measuring 50 μ . The thin claw of the mandible is a little thickened
in the middle (Fig. 1 b).

¹Viets, K.: Hydrachnellae et Porohalacaridae (Acari). II.
(Bull. Mus. Hist. Nat. Belg., 13. 6. 1937, p. 1—12).

The maxillary palp is stout, the single segments measure on the stretch side (in $\mu\mu$): I.=16, II.=40, III.=20, IV.=49. V.=28. The maxillary palps are, in general, similar to those of *F. subterranea*, the hair coat, being, however, still sparser than on it (Fig. 1 c).

The epimera are fused to a united chitin plate, i. e. they are not divided into four groups since the ventral medial part of the skin, as well as that usually lying between the 2. and 3. epimera are wanting. Accordingly a broad chitinized stripe behind the hind border of the 4. epimera, present, according to Viets, in *F. subterranea*, is wanting in this new form (Fig. 1 d).

The legs are provided with bristles and spines, most of them sitting on the distal ends of the segments. Swimming hairs absent. On the flexor margin of the end segment of the third leg a process, conical in side view, present on which 5 stout; long spinebristles, in comb-like arrangement, are sitting. The claw grooves

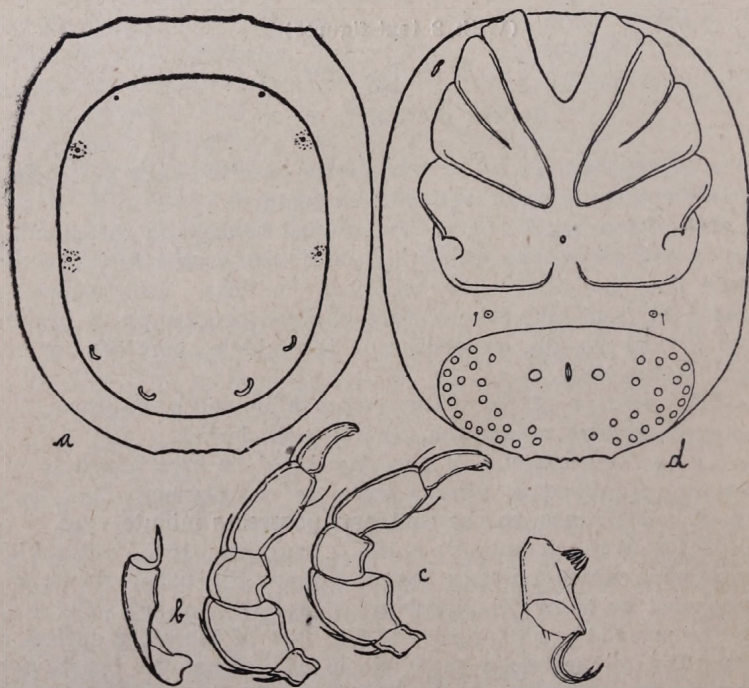

Fig. 1. *Feltria pectinifera* n. sp. ♂. a = dorsal view (dorsal plate), b = mandible, c = the two maxillary palps, d = ventral view, e = end segment of the 3rd right leg.

are extensive on every leg. The relatively large claws are simple without accessory claws and laminae (Fig. 1 e).

The genital plate belonging to the exterior genital organ is broadly rounded laterally. It is lying in a distance of 20 μ behind the 4th epimera. The genital organ opens in a short slit, in the first third of the genital plate. Genital acetabula 21—19 present in loose distribution, the acetabula lying on both sides of the genital aperture are slightly larger than the other ones (Fig. 1 d).

The excretion pore opens ventrally in the middle of the hind margin of the body.

Locality: Jádremete (County of Bihar), in the underground-water of the river Jád, 1. VIII. 1942, 1 ♂ specimen collected by Dr. P. A. Chappuis.

Feltria cornuta subsp. *paucipora* n. subsp.

Male. Size and form. The animal is with its length of 245 μ and width of 190 μ a little still smaller than the preceding species, and much smaller than the type form.² The thick, blunt protuberances of the rather strong antenniform spines overlap the frontal margin, the protuberances of the glandularia of the body outlines, the flat body is otherwise elliptical, but a little more truncated posteriorly than in front.

The probable colour of the animal is light brownish.

Eyes present, lying in a distance of 50 μ from one another. The eye pigment is conspicuously large.

Skin. A rather indistinct lineation of the skin is perceptible only under a stronger magnification. The dorsal plate is 213 μ long and 164 μ wide its chitin, as well as the epimera and the genital plate are covered with small, flat, semiglobular papillae (Fig. 2 a).

The maxillary organ is 82 μ , the mandible (with claw) also 82 μ long, both of them being formed like in *Feltria* altogether. The single segments of the maxillary organ measure on the stretch margin (in μ): I. = 16, II. = 32, III. = 20, IV. = 50, V. = 32.

The palps seem to be somewhat slenderer than in the type form. The P. I. bears dorsally 1, the II. 3, the III. 2 stiff bristles. The flexor margins of P. I. and P. II. are more or less concave. The P. IV. which is provided with a small concavity on the flexor margin, is armoured with a strong, broad based formation like a horn turned forward the inner side of which bears, near the point, a rather long bristle. Distally on the base of this formation a cavity

²Walter, C. and Motas, C.: Hydracariens nouveaux ou peu connus du Sud-Est de la France. (Trav. Labor. Piscic. l'univ. Grénoble, 11. 1927, p. 65—163. spec. p. 141).

is to be found on the ground of which a rather strong bristle, sitting on a protuberance, present; this protuberance is wanting in the type form. The terminal segment which is somewhat curved, ends in two claws (Fig. 2 b).

The epimeral area agrees, generally, with that of the type form, but is somewhat more elongated, overreaching the ventrale middle backwards. Between the first plates, posterior to the maxillary organ, a narrow stripe of the ventral skin is to be seen; the medial space between the third and fourth epimera, and the distance of the fourth epimera from the genital plate are also slight. The epimeral area is 175μ long and 164μ wide (Fig. 2 c).

No swimming hairs on the legs. On the flexor side of the end segment of the third leg, 4-5 flat formations

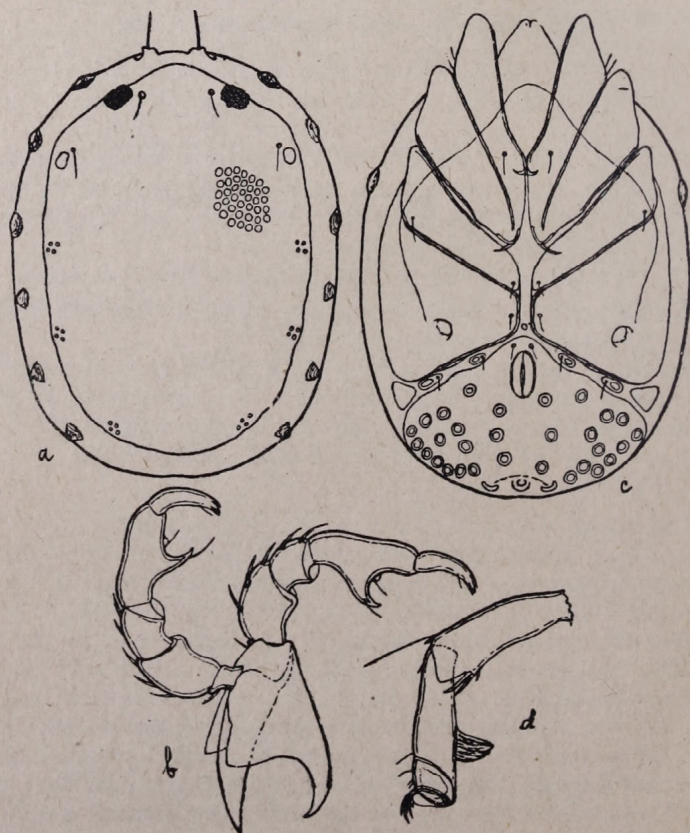

Fig. 2. *Feltria cornuta* subsp. *paucipora* n. subsp. ♂. a = dorsal view, b = maxillary organ, mandible and maxillary palps, c = ventral view, d = end segment of the 3rd left leg.

are sitting close in a line, seeming like spine-bristles which appear to be enclosed in a chitinous cover. This sexual character of the male is similarly a little different from that of the type form. The claws of the legs are provided with two accessory claws and a lamina (Fig. 2 d).

The genital plate possesses anteriorly a prolongation, the sides of the fore margin are a little undulated. Genital acetabula are relatively larger but less numerous (16—14) than in the type form (30—28) (Fig. 2 c).

The excretion pore is to be found ventrally near the posterior margin of the body.

Locality: Underground-water of the river Körös near the discharge of the rivulet Dragán (County of Bihar), 27. IX. 1942, a single ♂ specimen collected by Dr. P. A. Chappuis. — Rév (County of Bihar) 13. XI. 1942, a ♂ specimen collected by Dr. J. Balogh.

Systematische Bemerkungen zu einigen spinnentötenden Wespen-Arten. (Hym., Psammocharidae).

(Mit 4 Abbildungen)

Von Dr. L. Móczár

1. *Priocnemis Susterai* Hpt. — Nach der Originaldiagnose Haupt's (Dtsch. ent. Z., 1926 Beiheft p. 97) kann man diese Art von der mahestehenden *Pr. fuscus* F. nur sehr schwer unterscheiden. In seiner Originalzeichnung der Teilungsfigur (in der Mitte des Postnotums) stellt Haupt (l. c. p. 89, Fig. 29 c) ein extremes und äusserst seltenes Exemplar dar; auch die relative Länge des 3. Fühlergliedes ist ebenfalls nicht ganz exakt angegeben (sie schwankt nämlich bei beiden Arten zwischen bestimmten Grenzen); die Thyridien (auf der Stirn) sind manchmal sichtbar, fehlen aber oft. Deshalb führe ich nach Untersuchung der in der Sammlung Haupt's befindlichen Type folgende charakteristische Hauptmerkmale an:

Pr. Susterai Hpt.

(♀) 3. Fühlerglied: Schaft + Pedicellus = 31—39 : 25. Die Länge des 3. Gliedes stark variieren bei einzelnen Exemplaren.

Grössere Art: ♀ 15—17 mm, ♂ 14—15 mm.

(♀) Die Teilungsfigur (in der Mitte des Postnotums) zeigt die

Pr. fuscus F.

(♀) 3. Fühlerglied: Schaft + Pedicellus = 26—29 : 26. Die Länge des 3. Gliedes schwankt wenig.

Kleinere Art: ♀ 10—16 mm, ♂ 8—12 mm.

Form eines verkehrten Y oder erinnert manchmal an ein Dreieck. Die Querrunzelung ist unten breiter, oben sehr schmal unterbrochen. Die Teilungsfigur ist niemals einem gleichseitigen Dreieck ähnlich.

(♂) Genitalplatte an der Basis flach, in der Mitte matt; Sonst mit langen, unregelmässigen, nach aussen gerichteten, am Ende leicht umgebogenen Haaren bedeckt (Abb. 1).

(♀) Die glatte, glänzende Teilungsfigur besitzt die Form eines gleichseitigen Dreiecks.

(♂) Genitalplatte leicht gewölbt, in der Mitte fein glänzend. Der Rand mit ungef. 3 Reihen dichtgestellter Punkte versehen. In den Punkten sitzen lange, nach aussen gerichtete Haare, deren Spitze stark gebogen ist (Abb. 2).

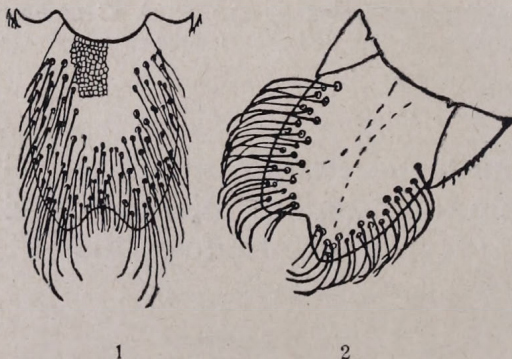
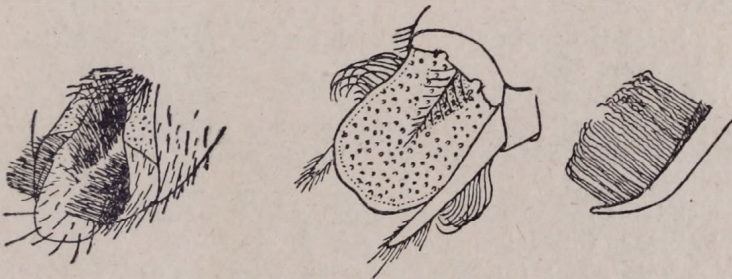

Abb. 1. Genitalplatte von *Priocnemis Susterai* Hpt. — Abb. 2. Genitalplatte von *Priocnemis fuscus* F. (Orig.).

2. *Priocnemis vulgaris* (Lep.). — Das Weibchen dieser Art kann auf Grund der schmalen Teilungsfigur und des hinten verschmälerten Kopfes ohne Zweifel bestimmt werden. Zur Erkennung des Männchens gibt Haupt die Zeichnung der Genitalplatte eines von ihm als *Pr. vulgaris* bestimmten Männchens an (Abb. 3). Ich hatte die Gelegenheit, dieses Männchen in Halle a. d. Saale zu untersuchen. Die Genitalplatte ist ganz flach; Seitenränder dicht mit straffen Haaren versehen; von der Basis bis zur Mitte der Platte liegt tatsächlich ein dreieckiges, dicht mit aufrechtstehenden Borsten besetztes Feld. Es ist bemerkenswert, dass — obwohl in Ungarn bisher 26 Weibchen gesammelt wurden — bisher keines der von Haupt beschriebenen Männchen zum Vorschein kam. Es wurden zwar 4 Männchen gefunden, die vom gleichen Fundort stammen, wie eines der 26 Weibchen (Tihany). Ein dieser Männchen wurde sogar am selben Tag (20. April 1934 leg. Mihályi) gesammelt. (Sammelangaben ♀: 20. IV. 1934; ♂: 12., 19.; 20., 26. IV. 1934. Tihany). Diese Männchen weichen aber von den durch Haupt beschriebenen Männchen stark ab (Abb. 4). Die Genitalplatte ist in

der Längsrichtung dachförmig erhaben und in ihrer ganzen Ausdehnung mit charakteristischen Haaren bedeckt (Abb. 4). Es ist wahrscheinlich, dass diese ungarischen Männchen (Abb. 4) die wirklichen Männchen von *Pr. vulgaris* Lep. darstellen. Solange aber die beiden Geschlechter nicht in Kopula gefunden werden, oder die oben erwähnte Voraussetzung auf andere Weise zweifellos bestätigt werden, müssen diese Exemplare (Abb. 4) nach dem Manuskript Haupt's als *Pr. hungaricus* Hpt. in litt. bezeichnet werden.

3. *Priocnemis Klosei* Hpt. — In der Monographie Haupt's (l. c. p. 104) findet man unter *Pr. Schencki* Kohl folgende Synonymen: *Pr. maculipennis* Schenck, *Pr. claripennis* Schenck, ?*Pr. nudipes* Thomson, ?*Pr. relictus* Verh. Schenck beschrieb nun

3

4

Abb. 3. Genitalplatte von *Priocnemis vulgaris* (Lep.) (nach Haupt).
Abb. 4. Genitalplatte von *Priocnemis hungaricus* Hpt. in litt. Links von oben, rechts von der Seite gesehen. (Orig.).

Pr. maculipennis im Jahre 1857 (Jahrb. Ver. Natk. Nass., 12. 1857, p. 250 n. 5). Kohl (Verh. zool.-bot. Ges. Wien, 34. 1884, p. 45) änderte dann den von Schenck gegebenen Namen *Pr. maculipennis* in *Pr. Schencki* ab, weil seiner Meinung nach der Name *maculipennis* Schenck durch *Salix maculipennis* Schmith präokkupiert war. Diese Namensänderung wurde überflüssig, da *S. maculipennis* Schmith eine nordamerikanische *Cryptochilus*- und keine *Priocnemis*-Art ist. Die Art *Pr. maculipennis* Schenck wurde gemeinsam mit *Pr. claripennis* Schenck (Jahrb. Verh. Natk. Nass., 12. 1857, p. 251 n. 6) unter die Synonyme von *Pr. mimulus* Wesm. eingereiht.

Es ist wahrscheinlich, dass die von Haupt beschriebene Art (l. c. p. 104) mit der zuerst von Dahlbom (Hymen. Eur., 1. 1845, p. 459 n. 16), später von Thomson (Op. ent., 2. 1870, p. 229 n. 8) erwähnte *Pr. nudipes* identisch ist. *Pr. relictus* Verh. (Ent. Nachr., 18. 1892, p. 69) ist ein Synonym von *Pr. mimulus* Wesm.

Gusakovskij (Annu. Mus. zool. Ac. Sci. Leningrad, 31. 1930, p. 289) bezeichnet die von Haupt *Pr. Schencki* Kohl genannte Art als *Pr. Mocsáry* Kohl. *Pr. Mocsáry* Kohl ist aber mit ihren kurzen, dicken Fühlern und dem vorne querverrunzelten Propodeum eine ganz andere mediterrane, von der von Haupt erwähnten *Pr. Schencki* Kohl (l. c. p. 104) abweichende Art.

Sustera (Entomol. Listy, 2. 1938, p. 100, 101) beschäftigt sich ausführlicher mit der Nomenklatur dieser Art und hält Haupt für einen Neuentdecker dieser Art. Deshalb nennt er diese Art *Pr. Haupti* nom. nov. Der Aufmerksamkeit Sustera's ist aber die Beschreibung von *Pr. Klosei* Hpt. (Märkische Tierwelt, 3. 1937, p. 89) wahrscheinlich entgangen. Nach den Prioritätsgesetzen gebührt deshalb dem Namen *Pr. Klosei* der Vorrang. Auf Grund des oben erwähnten muss also die Art *Pr. Klosei* Htp. benannt werden.

4. *Deuteragenia erythropus* Kohl — Kohl beschrieb diese Art im Jahre 1888 (Verh. zool.-bot. Ges. Wien, 38. 1888, p. 150 n. 25). Das Weibchen dieser Art war bisher von wenigen Orten des Balkans bekannt. Haupt (l. c. p. 135) schreibt über diese Art folgendes: „Die südeuropäische *D. erythropus* Kohl (9—12 mm), von der nur das ♀ bekannt ist und von der ich 1 Stück aus Griechenland besitze, macht ganz den Eindruck einer etwas gröber skulptierten, rotbeinigen Form von *D. variegata* L.“ Nach Untersuchung der Type (in Naturhist. Mus. Wien) halte ich sie für eine selbständige Art. Das Männchen wurde in der Sammlung des Ungar. Nationalmuseum aus Senj (Jugoslawien) entdeckt. Die Hauptunterscheidungsmerkmale gegenüber den anderen *Deuteragenia*-Männchen sind folgende: Die Beine sind grösstenteils gelbrot; Propodeum sehr grob punktiert, zwischen den Punkten glatt und glänzend. Genitalplatte seitlich zusammengedrückt, spitzig. (Ausführliche Beschreibung folgt später).

5. *Homonotus Steini* Schulz — Stein bezeichnete diese Art im Jahre 1859 (Berlin. ent. Zeitschr., 3. p. 63 n. 2) als *Homonotus affinis*. Schulz führte im Jahre 1906 anstelle von *H. affinis* Stein den Name *Pompilus Steini* Schulz ein (Spol. Hym., p. 168 n. 270). Haupt erwähnte in seiner Monographie (l. c. 1927 Beiheft p. 289, 291) diese Art auf Grund der Beschreibung Mocsáry's (*Homonotus laesus* Mocs., Természetrázi Füzetek, 3. p. 125 n. 12) als *Homonotus laesus* Mocs. Nach Haupt „bis jetzt nur von Mehádia (Süd-Ungarn) bekannt. Typen in Berliner Museum“.

Mocsáry schrieb aber in seiner Originaldiagnose folgendes: „In Hungaria centrali mensibus Junio et Julio quattuor feminae conformes inventae“. Die Wespe, welche den Typenzettel Mocsáry's trägt, ist aber kein *Homonotus*, sondern eine *Parafereola manticata* Pall. — *Homonotus laesus* Mocs. ist deshalb ein Synonym von *P. manticata*, während die Art, welche Haupt von Mehádia erwähnt, als *Homonotus Steini* zu gelten hat.

Die acalypteren Musciden des Karpatenbeckens. IV.¹

17. Diastatidae.

Von Dr. Á. Soós

*1 *Diastata fuscula* Fall. — I. Budapest (Kertész, 17. VIII. 1915). IV. Kőrösmező (Kertész, 19. VI. 1911). V. Homoródfürdő (Szilády, 22. VIII. 1931). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

2. *Diastata inornata* Lw. — II. Ugod (Kertész, 2., 5. VI. 1906), Velem (Szilády, 14. VIII. 1928). IV. Bártfa (Kertész, 28. VI. 1916), Felsőbánya (Krompaszky, 20. VI. 1915). V. Igenpataka (Szilády, 5. VII. 1906). VI. Mehádia (Kertész, 3., 5. VI. 1904) (3), Szászka (Kristen, 25. V. 1903). VII. Mosunje (Kertész, 10. VII. 1899).

3. *Diastata nebulosa* Fall. (*D. obscurella* Zett.). — I. Kalocsa (3), Soltvadkert (3). II. Pécs (T.). IV. Kőrösmező (Kertész, 24. VI. 1911). V. Borszék (2, T.), Radnai-havasok (Pávay, 27. VII. 1906, 2200 M).

*4. *Diastata unipunctata* Zett. — II. Zengő (T.). III. Ólapát (23. III. 1902), Pelsőc (Kertész, 23. VI. 1915). V. Gyergyószentmiklós (T.). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

*5. *Diastata vagans* Lw. — III. Murány-vára (Kertész, 26. VI. 1915). IV. Felsőbánya (Krompaszky, 20. VI. 1915). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

*6. *Euthychaeta spectabilis* Lw. — VI. Mehádia (Kertész, 5. 10. VI. 1904), Szászka (Kristen, 10., 12., 19., 27. IV., 4. V., 17. VI. 1904). VII. Plitvica (Kertész, 11. VI. 1912). Für die Fauna des Karpatenbeckens neu.

7. *Campichoeta basalis* Meig. (*Diastata punctum* Meig.). — I. Budapest (Kertész, 26. VI., 5. VII. 1904; Uhl, 28. IV. 1901; Újhelyi, 6. IV. 1913), Gyón (Kertész, 5. X. 1899, 16. VII. 1906, 17. VII., 29. IX. 1907), Hidegkút (Kertész, 6. IV. 1913), Kalocsa (3, T.), Pálmátér (M.), Rákoscaba (Kertész, 24. VII. 1895), Soltvadkert (3). II. Dunaföldvár (Thalhammer), Pécs (T.), Tata (Kertész, 12. IX. 1918). III. Árvaváralja (Kertész, 27. VI. 1914), Kovácspatak (Kertész, 16. V. 1912), Rózsahegy (T.). IV. Felsőbánya (Krompaszky). V. Csíksomlyó (2), Középlök (2), Lotrionavölgy (T.), Szováta (Csiki). VI. Deliblát (T.), Orsova (Kertész, 31. V. 1904), Szászka (Kristen, 18. VII. 1904). VII. Zimony (Kertész, 22. VII. 1901).

¹Über die acalypteren Musciden Ungarns I. und II. (Állattani Közlemények, 38. 1941, p. 170—176, 40. 1943, p. 68—77); Die acalypteren Musciden des Karpatenbeckens. III. (Fragm. Faun. Hung., 9. 1946, p. 2—10).

*8. *Campichoeta obscuripennis* Meig. (*Diastata fumipennis* Meig.). — III. Nógrádverőce (Kertész, 20. X. 1900), Trencsén (1), VI. Szászka (Kristen, 8. V. 1904).

Das Ergebnis der Aufsammlungen beträgt demnach 8 Arten, von welchen 4 Arten neu für die Fauna des Karpatenbeckens sind.

LITERATUR: 1. Brancsik, K.: Trencsén-vármegyében talált Dipterák felsorolása. (A Trencsén-vármegyei Természettud. Egylet Évkönyve, 31—33. 1908—1910 (1910), p. 127—158). — 2. Thalhhammer, J.: Adatok az erdélyi légy-fauna ismeretéhez. Quaedam de fauna Dipterologica Transsylvaniae. (A kalocsai jezsuita gimnázium értesítője, 1901-02 (1902), p. 3—25). — 3. Thalhhammer, J.: Diptera. (in: Fauna Regni Hungariae, Budapest, 3. 1899, pp. 76).

Schnecken aus der Bodenfauna des Mecsek-Gebirges, zugleich Beiträge zur Kenntnis der Molluskenfauna des südlichen Pannonicums.

Von M. Rotarides und J. Wagner

Im Sommer 1946 sammelte Herr L. Vértés, anlässlich seiner Höhlenforschungen im Kalkgebiet des Mecsek-Gebirges auch Mollusken, die er uns freundlicherweise zur Bearbeitung übergab. Einige Exemplare stammen aus Höhlen, der grösste Teil des Materiales aber aus der Schichte II. der Felsnische im Mélyvölgy und ist als eine subfossile Oberflächenfauna zu betrachten. Später nahmen auch einige Zoologen des Ungarischen Naturwissenschaftlichen Museums an den Aufsammlungen teil und sammelten auf unsere Bitte auch lebende Schnecken, brachten aber hauptsächlich Siebmaterial mit, 3 kg durchsiebte Erde (dunkelgrauer Humus), das zur Untersuchung der darin befindlichen Bodenfauna diente. Rotarides wies nämlich schon des öfteren darauf hin, dass man eine vollständige Molluskenfauna nur aus Siebmaterial gewinnen kann, da es ausgeschlossen ist an den meist dunklen Stellen des Waldgebietes genügend reichliches und befriedigendes Material ohne Anwendung einer besonderen Sammelmethode zu erhalten.

Die gefundenen Schnecken zählen wir in der beiliegenden Tabelle auf und geben auch die Anzahl der Exemplare an, ferner aber auch das prozentuelle Verhältnis der einzelnen Arten. Es stellte sich heraus, dass die kleinen Arten im Gesiebe in weitaus grösserer Anzahl vorhanden sind, als im einzeln aufgesammelten Material. Das aus 3 kg durchgesiebter Erde gewonnene und im Laboratorium restlos ausgewählte Material enthält bedeutend mehr Arten, als das freihändig aufgesammelte (18:10), wobei zu berücksichtigen ist, dass grössere Schalen und Arten nur in letzterem enthalten sind. *Cochlodina laminata* Mont., *Iphigena ventricosa* Drap., *Zenobi-*

Schnecken aus der Felsnische im Mélyvölgy, Mecsek-Gebirge	Anzahl der Exemplare				%		
	subfossil II Schichte	rezent, einzeln gesammelt	rezent, aus 3 kg Erde (Humus)		subfossil. II. Schichte	rezent, einzeln gesammelt	rezent, aus 3 kg Erde
			vollständig	fragm. bezw. iuv.			
<i>Acme banatica</i> Rm.			42	4	46		4.87
<i>Pupilla muscorum</i> L.			1	1	2		0.21
<i>Orcula dolioolum</i> Brug.			40	141	181		19.17
<i>Vallonia costata</i> Müll.			2	1	3		0.32
<i>Acanthinula aculeata</i> Müll.	1		2	1	3	0.17	0.32
<i>Ena obscura</i> Müll.	1		4	15	19	0.17	2.01
<i>Cochlodina laminata</i> Mont.	58	2				10.08	2.56
<i>Clausilia dubia</i> Drap.	36	2		10	10	6.27	2.56
<i>Iphigena ventricosa</i> Drap.	50	4				8.61	5.12
<i>Laciniaria biplicata</i> Mont.	93	11		1	1	16.17	14.10
<i>Laciniaria plicata</i> Drap.	186	2		30	30	32.35	2.56
Anfangsgewinden von Clausilien				280	280		29.66
<i>Goniodiscus perspectivus</i> Mühlf.	2		10	52	62	0.35	6.56
<i>Vitrea diaphana</i> Stud.		1	1		1		1.28
<i>Vitrea crystallina</i> Müll.			4		4		0.42
<i>Retinella hiulca</i> Jan.	19	12		38	38	3.30	15.38
<i>Oxychilus glabrum</i> Fér.	13			38	38	2.26	4.02
<i>Daudebardia rufa pannonica</i> Soós			5	5	10		1.06
<i>Helicolimax pellucidus</i> Müll.			70	30	100		10.59
Limacidae, versch. Kalkplättchen	1			7	7	0.17	0.74
<i>Trichia unidentata</i> Drap.	1					0.17	
<i>Zenobiella incarnata</i> Müll.	27	11				4.69	14.10
<i>Euomphalia strigella</i> Drap.	4	1				0.70	1.28
<i>Helicodonta obvolvata</i> Müll.	80	32		39	39	3.95	41.03
<i>Helix pomatia</i> L.	3					0.52	
Helicidae, Anfangsgewinden				70	70		7.42
Zusammen:	575	78	181	763	933	99.80	99.97
						99.94	

ella incarnata Müll. und *Euomphalia strigella* Drap. kamen im Bodenmaterial nur in nicht sicher bestimmbar Fragmenten, bzw. als Anfangsgewinde vor. Junge Schalen von *Retinella hiulca* Jan. lassen sich nicht immer von *R. nitens* Mich. unterscheiden. Demgegenüber sind kleine Arten fast ausschliesslich im Gesiebe vertreten.

Sehr bemerkenswert ist in der Aufsammlung das häufige Vorkommen von *Acme (Platyla) banatica* Rm. Von dieser Art kamen nicht weniger als 46 Schalen zum Vorschein; die meisten von ihnen waren vollständig erwachsen. Neben intakten und ganz frischen, schön gefärbten Exemplaren fanden sich auch ziemlich verwitterte und ausgebleichte Stücke. Diese besonders durch ihre Grösse sofort auffallende und deshalb mit keiner anderen *Acme*-Art zu verwechselnde *Pneumonopoma* wurde zum ersten Male von Wagner aus dem Mecsek-Gebirge sicher festgestellt(2). Die ersten bekannten Fundstellen waren das Peknyáker- und Mély-Tal (Tiefes Tal). An beiden Stellen wurde die Art von A. Gebhardt am 25. April 1932 gesammelt. Bis dahin war *Acme (Platyla) banatica* Rm. nur von den westlichen Teilen der südlichen Grenzgebirge Siebenbürgens und aus dem Krassó-Szörényer Gebirge bekannt. Allerdings kommt sie aber auch in Bosnien und in den nördlichen Teilen Serbiens vor. Die Sammlung des Ungarischen Naturwissenschaftlichen Museums besitzt Belegstücke von folgenden Fundstellen: Piatra Sipotului (leg. Kimakovicz), 1 Exemplar; „Transsylvania“ (coll. Brancsik), 1 Exemplar; „Hungaria“, 2 Exemplare; Peknyáker-Tal, Mecsek-Gebirge 25. IV. 1932. (leg. Gebhardt), 1 Exemplar. In der Literatur sind noch folgende Fundstellen bekannt: Vöröstorony, Cód, Kisdisznód, Gyógyfürdő, Ponor-Ohába, Kisbár; Piatra Barului, Nagybár; Magura, Petrozsény; Piatra Sipotului, Csetate Boli, Parosény, Vulkán; Zenoga, Govasdia, Herkulesfürdő, Domogled, Cserna-völgy, Stájerlak.

Da die *Acme*-Arten ein sehr verborgenes Leben führen, gehören sie überall zu den Seltenheiten der Kollektionen. Sie halten sich unter abgefallenem Laub, unter Steinen, sowie in der Erde selbst auf und ernähren sich hauptsächlich mit niederen Pilzen. Mithilfe einer gut ausgewählten Sammelmethode werden wahrscheinlich die übrigen Arten dieser interessanten Gattung auch an anderen Stellen in grösserer Zahl zu finden sein.

Dieselben Verhältnisse treffen auch für die Raublungenschnecke *Daudebardia (Daudebardia) rufa pannonica* Soós zu. Auch von dieser interessanten Form kamen 10 Schalen aus dem Gesiebe zum Vorschein. Die meisten von ihnen befanden sich allerdings in einem ziemlich schlechten Erhaltungszustand, waren schon verwittert und beschädigt. Die Artzugehörigkeit konnte jedoch bei jedem Exemplar sicher festgestellt werden. Die „pannonische Form“ von *Daudebardia (Daudebardia) rufa* Drap. kommt in geeigneten Biotopen des Pannonicums überall vor; so kennen wir sie aus dem

Buda-Piliser-Gebirge, aus dem Bakonyer Wald, dem Somogyer Hügelland, dem Mecsek-Gebirge, usw. Im Mecsek-Gebirge wurden bisher als Fundstellen die Grotten von Abaliget, Mánfa und Mélyvölgy, Büdösvíz-völgy, Szentkút, Singödör-völgy, Kantavár—Melegmány und Szuadó-völgy festgestellt.

Das subfossile Material aus der Schichte II (rotes Sediment, aus welchem auch noch viele Knochen von kleinen Säugern durch Herrn L. Vértés gesammelt wurden), enthält mit Ausnahme der *Helix pomatia* L. keine Arten, die in der durchgesiebten Erde nicht vorhanden wären.

J. Wagner hat die Fauna des Mecsek-Gebirges bereits zusammenfassend bearbeitet (2) und Rotarides (1) und Wagner (4) haben einzelne Schneckenassoziationen von verschiedenen Stellen des Mecsek-Gebirges mitgeteilt. Die hier aufgezählte kleine Fauna bestätigt die früheren Angaben über die Schneckenassoziationen des Mecsek-Gebirges. Besonders von den Clausiliiden ist zu erwähnen, dass diese auch in der vorliegenden Aufsammlung in der für die Fauna des Mecsek-Gebirges charakteristischen Zusammensetzung zu finden waren: *Cochlodina laminata* Mont., *Clausilia dubia* Drap., *Iphigena ventricosa* Drap., *Laciniaria biplicata* Mont. und *L. plicata* Drap. Im subfossilen Material kommt *Iphigena ventricosa* in auffallend grosser Anzahl (50 Stück) vor. Diese Art wird nämlich meist nur in wenigen Exemplaren an ihren Fundstellen angetroffen. Leider sind Anfangsgewinde von Clausiliiden nicht sicher zu determinieren. Das rezente Material wurde von V. Székessy gesammelt und auch die Bodenprobe stammt von ihm.

Der andere Teil des rezenten Materiales wurde von L. Móczár und V. Székessy in der Nähe der Ortschaft Mánfa, im Melegmányi-völgy (Tal) und in der Nähe der Kólyuk-Höhle gesammelt. Es kamen hier folgende (lebende) Schnecken vor: *Vallonia* sp., *Cochlodina laminata* Mont., *Clausilia dubia* Drap., *Iphigena ventricosa* Drap., *Laciniaria biplicata* Mont., *L. plicata* Drap., *Goniodiscus perspectivus* Mühlf., *Retinella hiulca* Jan., *Oxychilus glabrum* Fér., *Phenacolimax pellucidus* Müll., *Trichia Erjavecii* Brus., *Zenobiella incarnata* Müll., *Euomphalia strigella* Drap., *Helicodonta obvoluta* Müll., und *Cepaea vindobonensis* C. Pfr. Einen Teil dieser Arten teilte Rotarides bereits im Jahre 1942 von dieser Fundstelle mit. Besonders charakteristische Arten sind: *Retinella hiulca* Jan. und *Trichia Erjavecii* Brus. Die Clausiliiden treten auch hier in der oben angeführten Assoziation auf.

Ausserdem kamen noch von verschiedenen Exkursionen folgende Molluskenarten zum Vorschein:

1. Zsidóvölgyi Zsomboly, Mecsek-Gebirge, VIII. 1946. (leg. Vértés): *Pupilla muscorum* L., *Pisidium cinereum* Alder.

2. Gyula-forrás (Julius-Quelle), Mecsek-Gebirge, VIII. 1946. *Pisidium cinereum* Alder.

3. Melegmányi-völgy, Quelle, Grundwasser, VIII. 1946. (leg. Vértés): *Carychium minimum* Müll.

A. Gebhardt sammelte im Jahre 1944 ebenfalls an mehreren Stellen des südlichen Pannonicums verschiedene Mollusken-Arten, die er mir zur Bearbeitung übergab. Diese stammen teils ebenfalls aus dem Mecsek-Gebirge, bzw. aus dem Komitate Baranya, teils aber aus den Komitaten Tolna und Somogy. Die Fundstellen und die dort erbeuteten Mollusken-Arten sind folgende:

1. Abaliget, Mecsek-Gebirge, 2.—3. VI. 1944.: *Anisus (Paraspira) spirorbis* L., *Segmentina nitida* Müll., *Aplexa hypnorum* L., *Agriolimax (Agriolimax) agrestis reticulatus* Müll., *Arion (Arion) subfuscus* Drap., *Musculium lacustre* Müll., und *Pisidium obtusale* C. Pfr.

2. Wald bei Hetvehely, Mecsek-Gebirge, 23. IV. 1944.: *Radix peregra* Müll., *Galba truncatula* Müll., *Succinea oblonga* Drap., *Cochlicopa lubrica* Müll., *Cochlodina laminata* Mont., *Laciniaria plicata* Drap., *Iphigena plicatula* Drap. var.?, *Retinella nitidula* Drap., *Zonitoides nitidus* Müll., *Agriolimax (Agriolimax) agrestis* L., *Arion* sp. juv., *Goniodiscus perspectivus* Mühlf., *Helicodonta obvoluta* Müll. und *Pisidium cinereum* Alder.

Von *Iphigena plicatula* wurde ein einziges Exemplar gefunden, das sehr klein ist: 10.4 : 2.4 mm. Das Interlamellar ist sehr deutlich gefaltet. Von diesem einzigen Exemplar liess sich nicht entscheiden, zu welcher Varietät es gehört.

3. Homok-pusztá (Sand-„Pusztá“), Kom. Baranya, 5. IV. 1944.: *Bithynia tentaculata* L., *Radix peregra* Müll., *Succinea oblonga* Drap., *Cochlicopa lubrica* Müll., *Pupilla muscorum* L., *Monacha carthusiana* Müll. und *Zenobiella rubiginosa* A. Schm.

4. Kaposzsekső, Kom. Baranya, 3. VI. 1944.: *Succinea elegans* Risso, *Zonitoides nitidus* Müll., *Milax (Milax) budapestinensis* Hazay, *Helicella obvia* Hartm., *Fruticicola fruticum* Müll., *Cepaea vindobonensis* C. Pfr. und *Helix pomatia* L.

5. Túske-pusztá, Kom. Tolna, 4. VII. 1944.: *Succinea oblonga* Drap., *Monacha carthusiana* Müll., und *Cepaea vindobonensis* C. Pfr.

6. Túske-pusztá, Wiese, 23. VII. 1944.: *Monacha carthusiana* Müll.

7. Kurdi erdő (Wald), Kom. Tolna, 8. V. 1944.: *Laciniaria plicata* Drap.

8. Polányi erdő (Wald), Kom. Somogy, 15. VIII. 1944.: *Cochlicopa lubrica* Müll. und *Fruticicola fruticum* Müll.

LITERATUR: 1. Rotarides, M.: Malakofaunistische Angaben aus Siebenbürgen und aus dem Mecsek-Gebirge, mit besonderer Berücksichtigung der Clausiliiden. *Fragm. Faun. Hung.*, 5. 1942). — 2. Wagner, H.: Interessante Schneckenfunde aus Ungarn. (*Arch. f. Molluskenkunde*, 64. 1932). — 3. Wagner, H.: Zoogeographische Analyse der Molluskenfauna des Mecsek-Gebirges (Südungarn). (XIIe Congr. Internat. Zool. Lisbonne, 1935 (1936)). — 4. Wagner, H.: Neue Schneckenfunde aus dem Transdanubium (1936—1937). (*Fragm. Faun. Hung.*, 1. 1938).

Additamenta ad cognitionem faunae Chalcidoidarum (Hymenoptera) in alveo Carpathorum. I.

1. Leucospididae, 2. Chalcididae, 3. Eucharididae, 4. Perilampidae,
5. Callimomidae.

Dr. J. Erdős

Quo magis augeant scientiam amabilem labores et detectiones virorum illorum, qui in patria nostra se studio Chalcidoidarum desponsassent, eo magis excitant effectus adepti desiderium ampliorum studiorum. Paulo antea publicabantur observationes Chalcididologicae a dr-e Gustavo Szelényi, necnon a dr-e Joanne Gyórfi. Cum ipse iam per 10 annos studio Chalcidoidarum operam dedissem, non importunum puto et data mea typis mandare.

Collectio mea imprimis ex Alföld (planities centralis Hungariae) oritur, pars minor e regionibus montanis alvei Carpathorum. Exemplaria mea magna parte sub divo collegi, multa domi educavi: in hoc ultimo casu praepositionem „e, ex” exclusive adhibui, pro collectionibus sub divo „in”, „de”, „super” etc. praepositionibus usus sum, (e. gr. „e *Rhodite rosae* L.”: significat educationem domi factam, „de fronde *Populi nigrae* L.” vel „in plantis palustribus”, „super struem lignorum”: omnes significant collectionem retis ope sub divo factam). — Collectiones sub divo sic institui, ut species in aliquo biotopo maiore numero apprehensas ab aliis speciebus separatim domum portassem et indicato nomine plantae vel alius circumstantiae biotopicae conservassem. Sic e. gr. circulum cca 2 m diametri *Euphorbiae lucidae* W. K. altitudinis fere hominis saepius cum rete pertraxi et per plures dies iterum visitavi. Species sic captas copiose in planta illa viventes cognovi. Sed etiam species singillatim collectas saepius separatim tractavi indicando plantam vel locum, quo illas deprehenderim. (E. gr. *Habrocytum glabriculum* Thoms. in capite semidefloratae *Cirsii cani* L. Vel *Pseudotorymum saphyrynum* Fonsc. in *Eryngio campestri* L. sic cepi, ut cum iam tribus vicibus in eodem *Eryngio* aufugisset a me, relinquerim locum istum, at post nonnullas horas revertendo ad eundem *Eryngium* ibidem invenerim *Pseudotorymum* quaesitum et comprehenderim). Hae observationes tanto plus valent, quanto pluribus individuis roborentur.

Valde prominent collectiones in foliis *Corni sanguinae* L. autumnum institutae. Mensibus enim Septembri et Octobri folia *Corni* quaedam Aphides (*Anoecia corni* Koch?) numerosissime replent, multae alatae, plurimae absque alis. Inter illas diversissimae species Chalcidoidarum versantur, verosimiliter, cum iam nectar

florum difficulter invenissent, mel ab Aphidibus effusum in foliis lambebant.

Ultra meam collectionem etiam data dr-is Geysae Zilahi-Sebess, docentis privati in universitate Szegedensi, communico, quae signo (Z. S.) distinxi. Pro concessione publicationis gratias refero.

Quoad systema secutum: maxima parte celeberrimo Ashmead adhaesi. Consentio cum illo, quod subfamiliae antiquae in gradum familiarum sint provehendae. Assimilando enim has familias cum familiis ordinis Coleopterorum: non sunt characteres minores hic inter subfamilias, quam ibi inter plures familias. Item respectu Mutillarum inter Hymenoptera, quae antea familiam unicam constituerant, nunc vero in tres familias (Methocidae, Myrmosidae et Mutillidae) sunt dislocatae. Attamen duas subfamilias, quas Ashmead uti subfamilias retinuit, etiam in gradum familiarum promovi: Leucospididae et Eupelmidae. — Nec consentio cum Masi qui familiam Miscogasteridarum tollere nitebatur eo, quod tantum Pteromalidae uni-, aut bicalcaratae existerent. (Masi omnino pro familiis tantum subfamilias admittit). Sic cunctas 14 subfamilias europaeas quas Schmiedeknecht (Die Hymenopteren Nord- und Mitteleuropas) recenset, in gradum familiarum elevatas retineo.

Observationes speciales systematicas nomina, validitatem generum vel specierum respicientes ante singulas familias propono.

In determinatione specierum munimen magnum accepi ex Bibliotheca Musaei Nationalis Hungarici. — Multum iuvaverunt me labores Ludovici Biró, praesertim annotationes et excerpta, quae e libris difficulter comparabilibus exaravit (e. gr. Förster, Walker, Haliday etc.). — Dein dr. Gustavus Szelényi multum adlaboravit in litteratura inquirenda, multas species a me determinatas revisit, plures determinavit. — Item dr. Luigi Masi (Genova) adiuvit me revidendo et determinando exemplaria a me missa. — Pro his omnibus gratias reddo!

Cum nunc temporis typi originales inadipiscibiles et descriptiones antiquae insufficientes sint, complures species indeterminatae remanserunt. Quod ex eadem causa determinatio erronea intercederit, non vigeo possibilitatem negare. Certus tamen sum de utilitate publicationis huius, cum data collectionis meae, ingens copia specierum magna parte novarum pro fauna alvei Carpathorum, quas asterisco signavi, observationes phaenologicae et biologicae fautores scientiae amabilis in studio Chalcididarum multum iuverint.

1. Leucospididae

Leucospis F.

1. *dorsigera* F. — Kalocsa, 19. VI. 1937. ♂ copiose super struem lignorum, 26. VI. 1946. ♀ 4 specimina e caulibus aridis

Phragmitis vulgaris Crép. (*Osmia?*); Rém, 14. VIII. 1937. ♂;
Feldebrő, 26. VII. 1938. ♀.

LITTERATURA: Schmiedeknecht: Die Hymenopteren
Nord- und Mitteleuropas, 1930.

2. Chalcididae

Genus *Smicra* Spin. (1811) tollendum, quia nomen *Chalcis* F. (1787) prioritatem habet cum speciebus *sispes* F. (nec L.) = *myrifex* Sulz. (n. 1.) et *clavipes* F. = *sispes* L. (n. 2.). Pro ceteris speciebus (*minuta* F. n. 3. et *podagrica* F. n. 5.) a Fabricio in eodem genere *Chalcis* collocatis erat igitur novum genus statuendum, quod fecit Westwood (1832), quando pro specie *minuta* L. genus *Brachymeria* stabiliverit. — In denominatione generum ceterorum celeberrimum Masi (Genova) secutus sum.

Chalcis F.

*1. *sispes* L. — Kalocsa, 17. VIII. 1942. ♀ in plantis palustribus; Kecel, 5. VI. 1936. ♂; Miske, 13. VI. 1939. ♀.

*2. *myrifex* Sulz. — Kalocsa, 11. VI. 1939. ♂, ♀ in plantis palustribus.

*3. *biguttata* Spin. — Szakmár, 5. VII. 1943. ♀ in plantis palustribus.

Brachymeria Westw.

*4. *femorata* Pz. — Kalocsa, 11. VIII. 1939. ♂, 24. VIII. 1942. ♂ in fronde *Populi nigrae* L. sat copiose; Uszód, 23. VII. 1945. ♀; Hógyész, 24. VI. 1946. ♂. -ttO

5. *intermedia* Dalm. — Hajduhadház, 20. VIII. 1933. ♂ (Z. S.); Szeged, 12. V. 1934. ♂ e pupis *Cacoeciae xylosteanae* L. (Z. S.); Tiszacsege, 20. VII. 1934. ♂ (Z. S.); Kalocsa, 4. V. 1939. ♀, 11. VIII. ♂ et 23. VIII. 1942. ♀; Hajós, 18. X. 1943. ♀ in foliis *Corni sanguineae* L.

6. *rugulosa* Först. — Kalocsa, 29. IX. 1938. ♂, 25. IV. 1939. ♀, 11.—14. VIII. 1939. ♂.

7. *punctulata* Först. — Kalocsa, 11. VIII. 1939. ♂; Miske, 13. VIII. 1939. ♂; montes Budenses, 6. VIII. 1939. ♀.

8. *vitripennis* Först. — Kalocsa, 14. VIII. 1939. ♂, ♀; Bócsa, 17. VIII. 1945. ♂.

9. *Fonscolombi* Duf. — Kalocsa, 11. VIII. 1939. ♂; Foktő, 9. VI. 1934. ♂, ♀ de *Euphorbia lucida* W. K.; Kecel, 17. V. 1939. ♂; Szekszárd, 11. VIII. 1942. ♀; Paks, 24. VI. 1943 ♀ de *Euphorbia palustri* L.; Péterréve, 26. VIII. 1944. ♀.

10. *vicina* Walk. — Kalocsa, 30. VII. 1939. ♂, ♀, 4. VI. 1939. ♂, 14. VIII. 1939. ♀; Kecel, 17. V. 1939. ♂.

- *11. *secundaria* R s c h k. — Foktő, 13. VIII. 1943. ♀.
 12. *minuta* L. — Hajduhadház, 20. VIII. 1933. ♂♀ (Z. S.); Szeged, 8. IX. 1932. ♂♀, 1. X. 1932. ♂ (Z. S.); Kalocsa, 10. VI. ♂ et 11. VII. 1939. ♀, 23. VII. 1940. ♂, 24. VIII. 1942. ♀; Miske, 5. VI. 1939. ♂; Rémm, 10. VIII. 1937. ♂; Feldebrő, 25. VII. 1938. ♀.

Orthochalcis Kieff.

- *13. *hippotoides* Masi (femoribus posticis nigris!) — Feldebrő, 25. VII. 1938. ♀.

Belaspidia Masi

- *14. *nigra* Masi — Foktő, 13. VIII. 1943. ♂; Prónayfalva, 16. VIII. 1945. ♀ de *Euphorbia Gerardiana* Jacqu; Csala puszta, 15. IV. 1946. ♀.

Hockeria Walk.

- *15. *bispinosa* Walk. — Kisnyír, 24. IV. 1944. ♀.

Haltichella Spin.

16. *bispinosa* Spin. — Kalocsa, 21. IX. 1938. ♀, 12. VIII. 1939. ♀; Feldebrő, 25. VII. 1938. ♂. (Determinavit Masi). Eadem species est, quam publicavit Győrfi nomine *Microchalcis quadrum* Kieff.

Invreia Masi

- *17. *subaenea* Masi — Kalocsa, 5. VIII. 1946. ♂ in prato; Bócsa, 17. VIII. 1945. ♀ in floribus *Euphorbiae Gerardianae* Jacqu.; Csala puszta, 19.—21. V. 1945. ♂♀ in pascuis sabulosis. (Revidit Masi).

Lasiochalcidia Masi

- *18. *rubripes* Kieff. — Prónayfalva, 16. VIII. 1945. ♂ in floribus *Euphorbiae Gerardianae* Jacqu.

LITTERATURA: Masi, Calcididi del Giglio: *Orthochalcis*, *Hockeria*. Ann. del Mus. Civico di Storia Nat. di Genova, 1916. — Masi: Diagnosi d'una nuova specie di *Belaspidia*. Boll. della Soc. Entom. Italiana, 1927. — Masi. Sopra un nuovo genere di *Haltichellini*. Memorie della Soc. Entom. Italiana, 1927. — Ruschka: Die europäischen Arten der Gattung *Smicra* Spin. Zeitschr. f. wiss. Insektenbiologie, 1920. — Ruschka: Die europäischen Arten der Gattung *Chalcis* F. Konowia. — Spinola: Ann. Mus. hist.-nat. XVII. 1811.

3. Eucharididae

Stilbula Spin.

1. *cynipiformis* Rossi — Montes Mátra, 17.—29. VII. 1938. ♀

LITTERATURA: Ruschka: Die europäisch-mediterranen Eucharidinae und Perilampinae. Deutsch. entom. Zeitschr. 1924.

4. Perilampidae

Perilampus Latr.

1. *tristis* Mayr — Kalocsa, 9. IV. 1945. ♂, ♀; Foktő, 13.—17. VIII. 1943. ♂; Uszód, 23. VII. 1945. ♂; Szekszárd, 12. VIII. 1942. ♀; montes Mátra, 29. VII. 1938. ♂.

2. *italicus* F. — Kalocsa, 10.—11. VI. 1939. ♂, 30. VII.—11. VIII. 1939. ♂ in plantis palustribus, 22. X. 1943. ♂ in foliis *Corni sanguineae* L.; Foktő, 13. VIII. 1943. ♂; Dunaszentbenedek, 1. VIII. 1943. ♂ de *Euphorbia lucida* W. K.; Hajós, 18. X. 1943. ♂ in foliis *Corni sanguineae* L.; Bódvarákó, 5. X. 1943. ♂.

3. *auratus* Pz. — Kalocsa, 4.—19. VI. 1946. ♂, ♀ e pupis *Crabronis quadricincti* F. in caulibus *Dipsaci laciniati* L.; Miske, 13. VIII. 1939. ♀ in fronde *Populi nigrae* L.; Réms, 10.—14. VIII. 1937. ♀.

4. *violaceus* F. — Kalocsa, 27. IV. 1943. ♂, ♀ et 9. IV. 1945. ♂ de fronde *Quercus roboris* L.; Kisnyír, 24. IV. 1944. ♂; Baja, 21. V. 1943. ♀.

5. *laevifrons* Dalm. — Foktő, 29. VII. 1944. ♂; Hajós, 14. VI. 1944. ♂ de *Euphorbia Gerardiana* Jacqu., Nemesnádudvar, 10. VIII. 1946. ♂ sat copiose de *Carduo acanthoide* L.; Bócsa, 17. VIII. 1945. ♂, ♀ de *Euphorbia Gerardiana* Jacqu.

Chrysolampus Spin.

*6. *punctatus* Först. — Kalocsa, 4. VI. 1939. ♀ in herbis aggeris ferroviarii, 7. VII. 1944. ♂; montes Kőszegenses, 24. VI. 1944. ♀ in prato montano.

Elatus Walk.

*7. *thenae* Walk. — Kecel, 17. V. 1939. ♀; Csala puszta, 19. V. 1945. ♂; Császártöltés, 21. V. 1945. ♂; Jánoshalma, 14. VI. 1944. ♂, ♀.

*8. *rufitarsis* Först. — Kalocsa, 6. V. 1939. ♂; Foktő, 14. V. 1943. ♂; Baja, 21. V. 1943. ♂, ♀.

LITTERATURA: Mayr: Hymenopterologische Miscellen IV. Über Perilampiden. Verhandl. der zool.-bot. Ges. zu Wien, 1905. — Ruschka: Die europäisch-mediterranen Eucharidinae und Perilampinae. Deutsch. entom. Zeitschr. 1924.

5. Callimomidae

Subfamiliae: Ormyrinae, Megastigminae, Podagrioninae, Callimominae, et Monodontomerinae. — Pro *Ormyrinis* genera Försteri: *Monobaeus* et *Tribaeus* valida censeo, quia talem differentiam, qualis est numerus annellorum, sufficientem puto pro stabiliendo genere distincto. — Pro *Callimominis*:

Callimome Spin. (1811) prioritatem habet prae *Torymus* Dalm. (1820), nomen igitur totae familiae et subfamiliae est a priori nomine *Callimome* Spin. Nomen *Torymus* Dalm. tamen resuscitandum puto loco nominis generici *Callimomus* Thoms. (1874). Rationes affero: a) prioritatem habet prae *Callimomus* Thoms. b) Dalm an quidem nullam speciem ad hoc genus (sensu Thoms.) pertinentem profert, at Bohem an sub genere *Torymus* duas species (*purpurascens* et *chrysocephalus*) certe huc pertinentes anno 1833 descripsit; eo tempore nempe species generum *Callimome* Spin. et *Callimomus* Thoms. nondum erant separatae. c) Nomen dubium *Misocampus* a Latreille (1817) statutum est tantum generi *Callimome* Spin. non autem generi *Callimomus* Thoms. synonymum, quia species ad genus *Callimomus* Thoms. pertinentes non habet, ergo prioritas eius nomine *Torymus* Dalm. in respectu venire non potest. Latreille enim unicam speciem huc pertinentem (*purpurascens* Boh.) anno 1809 sub genere *Cynips*, non autem *Misocampus* enumerat. Nomen *Misocampus* dubium, quia speciem primus Dufour (1846) *nigricornem* Boh. hoc nomine generico appellat, speciem a Latreille sub hoc nomine descriptam non inveni. d) Nomen *Callimomus* a Thomson introductum delendum puto, cum essentialiter idem sit, ac *Callimome* suffixo tantum masculino discrepans. — *Syntomaspis* Först. propter consequentem lineam in scutello secernenda videtur a genere *Callimome* Spin., nec consentio igitur cum Hoffmeyer, qui hoc genus, ut subgenus, generi *Callimome* Spin. associat.

In respectu specierum generis *Callimome* Spin. retinui species a Hoffmeyer debilitates: *incerta* Först. et *nigricornis* Boh., quas Hoffmeyer uti varietates speciei *abdominalis* Boh. tractat. *C. incerta* Först. secundum descriptionem Mayri et exemplar primo visu aliena videtur: tota forma eius *C. arundinis* Curt. est similis. — An *C. abdominalis* Boh. et *nigricornis* Boh. synonymae sint, ulterius est elucidandum! Ipse specimina multa educavi e gallis *Dryophantae longiventris* Htg.: ambae species eodem tempore provenerunt, nec potui ♂ numerosos scernere. ♀ evidenter difformes fuerunt: *abdominalis* Boh. cum terebra corpore brevior, fascia abdominis testacea, *nigricornis* Boh. terebra corpus superante, abdomine toto viridi. Formas transitorias inter duas species non inveni. Si tam gravem characterem, ut longitudinem terebrae, abiecerimus, tunc plurimae descriptiones specierum in tota superfamilia Chalcidoidarum, ubi distinctio longitudine terebrae firmatur, incertae essent! Ulterius explorandum puto, an hybridatio inter duas species in eadem galla viventes possibilis sit? — Idem puto de speciebus *contubernalis* Boh. et *urticae* Perr., quas Hoffmeyer uti varietates *C. abbreviatae* Boh. censet, cum alienas vitae circumstantias habeant. Quod *C. macroptera* Walk. varietas *C. abbreviatae* Boh. sit, cum Hoffmeyer consentio.

Species *sapphyrinus* Fonsc. non ad genus *Callimome* Spin., sed ad *Pseudotorymus* Masi pertinet: praeter spinam femoris postici praesertim metapleura secernunt a *Callimominis* et *Monodontomerinis* associant: habet enim metapleura triangularia (cf. Ruschka: Die europäischen Arten der mit *Monodontomerus* Westw. verwandten Gattungen, p. 396.).

Monobaenus Först.

*1. *cingulatus* Först. — Kalocsa, 10. VII. 1946. ♀, 18. VII. 1946. ♀ de *Centaurea Sadleriana* Janka.

*2. *gratiosus* Först. — Kalocsa, 28. VII. 1944. ♀. 18. VIII. 1944. ♂, 23. VII. 1946. ♀ de *Centaurea Sadleriana* Janka, 5. VIII. 1946. ♂.

Tribaeus Först.

*3. *diffinis* Fonsc. — Kalocsa, 18. VII. 1946. ♂♀ in floribus *Salviae nemorosae* L.; Uszód, 29. VII. 1944. ♂♀ copiose de *Salvia nemorosa* L.

Ormyrus Westw.

4. *speculifer* Erd. — Kalocsa, 5. VIII. 1946. ♀ in aggere ferroviario. L

*5. *papaveris* Perr. — Foktő, 12. V. ♂ et 14. V. 1943. ♀; Baja, 21. V. 1943. ♂; Jánoshalma, 14. VI. 1944. ♂.

6. *Wachtli* Mayr — Kalocsa, 25. X. 1943. ♀ in foliis *Corni sanguineae* L.; Dombóvár, 17. VI. 1943. ♀; montes Mátra, 29. VII. 1938. ♀.

7. *tubulosus* Westw. — Kalocsa, 28.—30. IV. 1936. ♂♀, e *Cynipe* Kollari Htg. et ex *Andrico lucido* Htg., 22. IV. 1943. ♂ ex *Andrico Mayri* Wachtl.; Nagyvárad, 22. IV. 1943. ♂ ex *Aphelonyce cerricola* Gir.

*8. *cosmozonus* Först. — Feldebrő, 26. VII. 1938. ♀ in querceto super folium quercus exemplar unicum.

9. *hungaricus* Erd. — Kalocsa, 23. V. 1938. ♀, 3. VII. ♀ et 25. VII. 1944. ♂ in campo *Cirsio arvensi* L. repletis, 10. VII.—5. VIII. 1946. ♀ de *Centaurea Sadleriana* Janka et praesertim de *Carduo acanthoide* L., die 8. et 22. VIII. 1946. ♀ duo exemplaria e capitibus *Cardui acanthoidis* L. obtinui; montes Mátra, 27.—29. VII. 1938. ♀ copiosissime de *Centaurea pannonica* Hay.; Péterréve, 26. VIII. 1944. ♂.

10. *punctiger* Westw. — Kalocsa, 3. IV. 1938. ♀, e *Dryophanta longiventri* Htg., 22. IV. ♂, 8. V. et 3. VII. 1943. ♀ ex *Andrico Mayri* Wachtl.; montes Budenses, 11. III. 1938. ♀; Nagyvárad, 22. IV. 1943. ♂ ex *Aphelonyce cerricola* Gir.

*11. *rufimanus* Gir. — Kalocsa, 12. VI. ♂ et 14.—15. VI. 1938. ♀ e *Diastropho rubi* Behé.

Megastigmus Dalm.

12. *dorsalis* F. — Foktő, 14. V. 1943. ♂; montes Budenses, 27. IV. ♂ et 4. V. 1937. ♀; Feldebrő, 13. V. 1938. ♀, e *Cynipe coriaria* Haimh.

13. *stigmatizans* F. — Kalocsa, 24. II. 1939. ♂ ex *Andrico lucido* Htg.; montes Mátra, 4. VIII. 1938. ♀ e *Cynipe caput-medusae* Htg.

Podagrion Spin.

14. *pachymerum* Walk. — Högyész, 27. VI. 1946. ♀.

Syntomaspis Först.

15. *littoralis* Walk. — Kalocsa, 25. I. 1939. ♂, 6. IV. 1943. ♂, ♀, e *Biorrhiza pallida* Ol., 9.—11. IV. 1945. ♂ ♀; Miske, 13. VI. 1944. ♀; Feldebrő, 13. I. 1939. ♀ copiose e *Biorrhiza pallida* Ol.

16. *cyanea* Boh. — Kalocsa, 18. V. 1938. ♀, 30. VII. 1943. ♂ ♀ cunctae e *Dryophanta longiventri* Htg., 16. VII. 1944. ♀, de fronde *Quercus roboris* L.; montes Budenses, 8. V. 1938. ♀ e *Dryophanta longiventri* Htg.

17. *lazulina* Först. — Feldebrő, 19. V. 1938. ♂ et 20. VI. 1938. ♀ e *Dryophanta folii* L.

Torymus Boh.

*18. *igniceps* Mayr — Montes Kőszegenses, 25. VI. 1944. ♂.

Callimome Spin.

*19. *fulgens* F. — Montes Radnenses (cca 1400 m), 20. VII. 1943. ♀.

20. *speciosa* Boh. — Kalocsa, 22. X. 1943. ♀ in foliis *Corni sanguineae* L. et de frondibus *Quercus roboris* L.; Bódvarákó, 5. X. 1943. ♀ de foliis *Fagi silvaticae* L.

*21. *nobilis* Boh. — Kalocsa, 26. X. 1943. ♂ de foliis *Corni sanguineae* L.

22. *ventralis* Fonsc. — Kalocsa, 26. IV. 1943. ♀; Kecel, 17. V. 1939. ♂, 11. IX. 1942. ♂, 3. VIII. 1945. ♀; Kiskőrös, 19. V. 1942. ♂ ♀; Tolna, 12. VIII. 1942. ♂ ♀; Bódvarákó, 3.—6. X. 1943. ♂ ♀; Rév, 28. VII. 1943. ♀.

23. *glechomae* Mayr — Foktő, 15. V. 1943. ♀.

24. *abdominalis* Boh. — Kalocsa, 7.—8. IV. 1938. ♀, 17. VIII. et 3. IX. 1942. ♀ e *Dryophanta longiventri* Htg. copiose simul cum ♂ ♀ *C. nigritarsis* Boh., 22. X. 1943. ♀ de frondibus *Quercus roboris* L. (colore purpurascenti), 10. V. 1944. ♂; Nagyvárád, 16. IV. 1943. ♀ e *Dryophanta folii* L.

*25. *incerta* Först. — Bódvarákó, 3. X. 1943. ♀ in foliis *Corni sanguineae* L.

26. *caudata* Boh. — Kalocsa, 26. XII. 1943.—4. I. 1944. ♂ ♀, 18. IV. 1945. ♀ cunctae e conis *Piceae excelsae* Lk.

- *27. *ramicola* Rschk. — Kalocsa, 30. VII. 1946. ♀.
28. *nigricornis* Boh. — Kalocsa, 17. IV. 1936. ♂ e *Cynipe Kollari* Htg., 4.—6. IV. ♂ et 10. IV. 1938. ♀ e *Dryophanta longiventri* Htg., 17.—20. IV. 1938. ♀ e *Dryophanta folii* L.; montes Budenses, 11.—23. III. 1938. ♂ et 20.—24. III. 1938. ♀ e *Dryophanta longiventri* Htg., 12. IX. 1938. ♀ e *Dryophanta divisa* Htg., 4. III. 1939. ♀ e *Dryophanta folii* L.; Feldebró, 7. IV. 1938. ♂ e *Dryophanta folii* L.
- *29. *arundinis* Curt. — Kalocsa, 11. VI. 1939. ♀; Foktó, 14. V. 1943. ♀; Tolna, 12. VIII. 1942. ♀ in *Phragmite vulgari* Crép.; Péterréve, 28. VIII. 1944. ♂, ♀ copiose in *Phragmite vulgari* Crép.
30. *bedeguaris* L. — Kalocsa, 20. VI.—3. VII. 1943. ♂ et 30. VI.—10. VII. 1943. ♀, 13. VI. 1945. ♂, ♀, cunctae e *Rhodite rosae* L.; montes Bakony, 13. VI. 1937. ♂, ♀ item e *Rhodite rosae* L.
- *31. *juniperi* L. — Hőgyész, 25. VI. 1946. ♀ de *Junipero communis* L.
- *32. *alpina* Thoms. — Montes Görgényenses, (cca 1600 m), 24. VII. 1942. ♀.
33. *euprata* Boh. (sensu Thoms.) — Kalocsa, 8.—14. IV. 1936. ♀, 25. IV. 1938. ♂, 17. IV. 1943. ♂ copiosissime ♀ sparsim de graminibus; Foktó, 12. V. 1943. ♀; Dunapataj, 16. IV. 1945. ♀; Bugac pusztá, 28. IV. 1944. ♂ item de graminibus.
34. *Heyeri* Wachtl. — Kalocsa, 15. V. 1945. ♂, ♀ copiosissime de *Picea excelsa* Lk.; montes Kőszegenses, 28. VI. 1944. ♂, ♀ sat copiose de *Picea excelsa* Lk.
- *35. *amoena* Boh. — Kalocsa, 16. V. 1939. ♂ (?).
36. *cyanina* Boh. — Montes Mátra, 27. VII. 1938. ♀, 10. II. 1939. ♀ e capitibus *Centaureae pannonicae* Hay.; montes Bükk Borsódenses, 21. VII. 1938. ♀ de capitibus *Cirsii*; Kőrösmező, 3.—5. VII. 1939. ♂, ♀; montes Görgényenses, 31. VII. 1942. ♀.
- *37. *euphorbiae* Rschk.¹ Dunaszentbenedek, 21. VII. 1943. ♂, 9. VIII. 1942. ♀, 1. VIII. 1943. ♂, ♀ de *Euphorbia lucida* W. K.; Paks, 24. VI. 1943. ♀ de *Euphorbia palustri* L.
38. *cultriventris* Ratzb. — Montes Kőszegenses, 28. VI. 1944. ♀ de frondibus *Fagi silvaticae* L.; Bódvarákó, 6.—7. XII. 1941. ♂, ♀ e *Mikiola fagi* Htg.
39. *tipulariarum* Zett. — Kalocsa, 15. V. 1944. ♀, 4. V. 1945. ♀; Kecel, 8. V. 1946. ♀ exemplar unicum cum scapo integre metallico e galla *Salicis cinereae* L.; Hőgyész, 24.—27. VI. 1946. ♀ sub divo lecta, 16. VII. 1946. ♀ ex *Ischnonyce verbasci* Vallot in flore *Verbasci austriaci* Schott. obtenta; montes Görgényenses, 3. VIII. 1942. ♀.

¹Nomen dubium, cum nomine *C. euphorbiae* De Laporte iam prius usus sit.

- *40. *centaureae* Hffmr. — Kalocsa, 10. IX. 1943. ♀; Paks, 24. VI. 1943. ♂ ♀ de *Euphorbia palustri* L.
- *41. *dauci* Curt. — Kalocsa, 29. VIII. 1943. ♀; Paks, 24. VI. 1943. ♂ ♀ de *Euphorbia palustri* L.
- *42. *hibernans* Mayr — Kalocsa, 27. IV. 1943. ♂ ♀ de fronde *Quercus roboris* L.; Foktó, 12.—14. V. 1943. ♂ ♀; montes Radnenses, 14. VII. 1943. ♀.
- *43. *artemisiae* Mayr — Kalocsa, 9. VII. 1946. ♀; Tápé, 28. VIII. 1932. ♂ ♀ (Z. S.).
- *44. *persicariae* Mayr — Csala puszta, 21. V. 1945. ♀; Baja, 12. VIII. 1946. ♀ de *Polygono persicaria* L.; Péterréve, 26. VIII. 1944. ♀.
45. *socia* Mayr — Foktó, 18. IV. 1943. ♀; Kiskörös, 8. VII. 1943. ♀.
46. *corni* Mayr — Kalocsa, 15. XII. 1939. ♂, 2.—9. IV. 1943. ♂ ♀ e *Craneiobia corni* Gir.
47. *abbreviata* Boh. — Kalocsa, 14. V.—1. VI. 1939. ♂ ♀ de fructibus *Aceris campestri* L. sat copiose collecta.
- 47a. *abbreviata* var. *macroptera* Walk. — Kalocsa, 21.—25. IV. 1938. ♂ ♀ e *Diastropho rubi* Bché. 20. IV. 1938. ♀ e *Dryophanta longiventri* Htg., 23. IV. 1943. ♀ e *Rhodite rosae* L., 20. IV. 1945. ♂ ♀ e *Rhodite rosae* L.; montes Pilis, 22. VIII.—23. IX. 1938. ♂ ♀ e *Rhodite spinosissimae* Gir.; Hőgyész, 27. VI. 1946. ♀; Nagyvárad, 22. IV. 1943. ♀ e *Rhodite rosae* L.
- *48. *contubernalis* Boh. — Montes Görgényenses, 24. VII. 1942. ♀; montes Radnenses, 14. VII. 1943. ♀.
- *49. *urticae* Perr. — Kalocsa, 5. VIII. 1938. ♀, 8. VIII. 1938. ♂; Foktó, 7. I. 1943. ♂, 12. IV. 1943. ♀; Hőgyész, 23. VI. 1946. ♀ eunctae e *Dasyneura urticae* Perr.; Baja, 21. V. 1943. ♀.
- *50. *viridis* Först. — Vallis Ájensis, 10. I. 1944. ♀ e *Rhodite eglanteriae* Htg.
- *51. *pruni* Cam. — Hild puszta (prope Hajós), 7.—18. VI. 1939. ♂ ♀ e *Putoniella marsupiali* F. in foliis *Pruni spinosae* L.
- *52. *pulchella* Thoms. — Kalocsa, 14.—22. VII. 1944. ♀ de frondibus *Salicis albae* L.; Fajsz, 4. VIII. 1943. ♀ singillatim.
- *53. *hormomyiae* Kieff. — Géderlak, 21. VI. 1943. ♀; Uszód, 10. V. 1944. ♀.
- *54. *scoparii* Hffmr. — Fajsz, 4. VIII. 1943. ♂ ♀ de frondibus *Salicis albae* L.
- *55. *triangularis* Thoms. — Apahida, 26. VII. 1943. ♀ de *Artemisia salicina* Willd. ú
- *56. *saliciperdae* Rschk. — Montes Görgényenses, 24. VII. 1942. ♀.

*57. *lapsanae* Hffmr. — Kalocsa, 4. IX. 1943. ♀.

*58. *anthobiae* Rschk. — Kalocsa, 5. V. 1945. ♀ copiosissime in floribus *Crataegi oxyacanthae* L.

59. *aurata* Fonsc. — Kalocsa, 27. IV. 1943. ♀ copiose de frondibus *Quercus roboris* L., 21.—26. X. 1943. ♀ in foliis *Corni sanguineae* L.; Bódvarákó, 5. X. 1943. ♀.

Lioterphus Thoms.

60. *pallicornis* Boh. — Foktó, 14. V. 1943. ♀ de fronde *Populi albae* L.

61. *Mölli* Thoms. — Kalocsa, 13. VI. 1943. ♀.

Diomorus Walk.

62. *calcaratus* Nees — Foktó, 21. VI. 1938. ♀ in cortice *Pruni domesticae* L.

Monodontomerus Westw.

63. *aereus* Walk. — Bódvarákó, 3. X. 1943. ♀.

64. *obscurus* Westw. — Kalocsa, 17. V. 1937. ♀, 4. VI. 1938. ♀, 8. VI. 1946. ♂ ♀ e caule arido *Phragmitis vulgaris* Crép.; Feldebró, 26. VII. 1938. ♀.

65. *nitidus* Newp. — Kalocsa, 25. VII. 1945. ♀.

66. *obsoletus* F. — Jánoshalma, 25. VII. 1933. ♀ e pupis *Psyches viciellae* Schiff.; Hőgyész, 30. VI. 1946. ♂ ♀, ex *Apteron crenunella* Brd.

67. *dentipes* Boh. — Kalocsa, 12. VIII. 1939. ♀.

Oligosthenus Först.

68. *stigma* F. — Feldebró, 7. VI. 1936. ♀; vallis Ájensis, 2. VII. 1944. ♀ cunctae e *Rhodite rosae* L.

Cryptopristus Först.

*69. *caliginosus* Walk. — Kiskőrös, 8. VII. 1943. ♂.

Plastotorymus Masi

70. *cothurnatus* Masi² — Kalocsa, 29. VIII. 1943. ♀ de floribus *Dauci carotae* L., 28. VII. 1944. ♂, 10.—18. VII. 1946. ♂ ♀ de *Carduo acanthoide* L. et *Centaurea Sadleriana* Janka singulatim, 17. VIII. 1946. ♀ unicum exemplar e capite *Centaureae Sadlerianae* Janka obtinui cum Lepidoptero: *Pyroderces argyrogrammos* Z.

Pseudotorymus Masi

*71. *Kiesenwetteri* Mayr — Kalocsa, 5. VII. 1943. ♀, 24. VIII. 1943. ♀ de *Carduo acanthoide* L.; Hajós, 4. IX. 1943. ♀; Péterréve, 26. VIII. 1944. ♀.

²Legit Mayr in prato sabuloso Budapestini iam ante annum 1875. die 16. Julii. (Vide: Die europäischen Torymiden, p. 120!)

72. *sapphyrinus* Fonsc. — Kalocsa, 9.—16. VII. 1946. ♀ par-
tim e *Thomasiella eryngii* Vall. in *Eryngio campestri* L.; Csala
puszta, 19. V. 1945. ♀; Högyész, 26. VI. 1946. ♀. in *Eryngio cam-
pestri* L.

73. *apionis* Mayr — Kalocsa, 9. et 27. VII. 1946. ♀; Foktó,
12. VI. 1943. ♂; Fajs, 18. V. 1943. ♂♀; Szeged, 2. VI. 1932.
♂ (Z. S.); Rév, 28. VII. 1943. ♂♀ copiose in prato *Trifolii pra-
tensis* L.; Baja, 22. V. 1943. ♀.

74. *stachidis* Mayr — Montes Radnenses, 14. VII. 1943. ♀.

75. *carinatus* Mayr — Csala puszta, 19.—21. V. 1945. ♂♀.

*76. *salviae* Rschk — Högyész, 5. VII. 1946. ♀ ex *Ischno-
nyce verbasci* Vall. in floribus *Verbasci austriaci* Schott.

77. *papaveris* Thoms. — Kalocsa, 3.—15. VII. 1944. ♂♀ sat
copiose de *Papavere rhoeade* L., 10. VII. 1946. ♀.

78. *pannonicus* Mayr — Kalocsa, 30. VII.—12. VIII. 1939.
♀ in fronde *Salicis*, 14. VII. 1944. ♂♀ de frondibus *Salicis albae*
L.; Fajs, 4. VIII. 1943. ♂♀ de virgulis *Salicis albae* L. copiose.

Lochites Först.

79. *papaveris* Först. — Kalocsa, 3.—7. VII. 1944. ♀ parce,
22.—28. VII. 1944. ♀ sat copiose de *Papavere rhoeade* L., 26.
VIII.—3. IX. 1944. ♂♀; e capsulis *Papaveris rhoeadis* L. ibidem
collectis, 23.—27. VII. 1946. ♀; Kecel, 3. VIII. 1945. ♀.

80. *Mayri* Wachtl. — Kalocsa, 27. VII. 1946. ♀, 25. IX.
1946. ♀ e capite *Centaureae Sadlerianae* Janka.

*81. *terebrator* Masi — Kalocsa, 23. VII.—5. VIII. 1946. ♀;
Péterrève, 26. VIII. 1944. ♀.

Didactyliocerus Masi

*82. *dispar* Masi — Kalocsa, 15. VII. 1946. ♀, 18. VII. 1946.
♂ de plantis aggeris ferroviarii; Foktó, 10. VIII. 1939. ♀; Kiskő-
rös, 19. VIII. 1945. ♂, 3. VIII. 1945. ♀; Péterrève, 26.—29. VIII.
1944. ♂ copiose de *Glycyrrhiza echinata* L.

Dimeromicrus Crawford

83. *longicauda* Masi — Montes Kőszegenses, 26. VI. 1944.
♂♀ in prato.

LITTERATURA: Erdős: Az Ormyrinae Först. alsalád hazai
fajai és életmódjuk. Folia entom. Hung. Ser. Nov. 1946. (Sajtó alatt). —
Hoffmeyer: Beiträge zur Kenntnis der dänischen Callimomiden. Ent-
tom. Meddel., 1930. — Mayr: Die Ormyrus-Arten Europas: Verhandl.
der zool.-bot. Ges. zu Wien, 1904. — Mayr: Die europäischen Tory-
miden. Verhandl. der zool.-bot. Ges. zu Wien, 1874. — Ruschka: Die
europäischen Arten der mit *Monodontomerus* Westw. verwandten Gat-
tungen. Zeitschr. f. angew. Entom. 1923. — Thomson: Hymenoptera
Scandinaviae IV. 1875. — Walker: Entom. Magaz. I. 1838.

A skorpiók, álskorpiók, kaszáspókok és szálfarkúak gyűjtése és kezelése.

(1 szövegképpel)

Írta: dr. Dudich Endre

1. Skorpiók. (Scorpionidea)

A skorpiók déli hegyvidékeinken, erdős területeken fordulnak elő. Kövek, fadarabok, ledólt fatörzsek, fakérgék, ágcsomók, moha alatt található. Behúzódnak falak repedéseibe, sőt néhol a lakásokba is. Csipesszel fogjuk meg őket, mert szúrásuk, ha nem is veszélyes, legalább is kellemetlen. 75—80 %-os alkoholba tesszük őket, de később erősebb, 85—90 %-os szeszbe is helyezhetők. Ecetéteres üvegben való megölésük biztosítja végtagjaik, testszelvényeik puhaságát, engedékenységet, ami később, a meghatározás alkalmával előnyös. Az ecetéteres üvegből azután alkoholba vihetők át, amelyben már nem fognak jelentékenyen megmerevedni.

Kisebb példányaikat fiolákban is elhelyezhetjük, de általában célszerűbb, ha 50- vagy 100-gr-os porüvegekben tesszük el őket. Az üvegbe jó papírosból vagy pergamentpapírosból vágott cédula kerül, amelyre tussal felírtuk az állat nevét, a gyűjtés helyét, biotopját, dátumát és a gyűjtő nevét. Meghatározásukat Kraepelin (20), de Lessert (23), Kästner (15) és Simon (32) munkái alapján végezhetjük. Szervezetükről Werner (37) tájékoztat.

2. Álskorpiók, (Pseudoscorpionidea)

Szárazföldi állatok; a tengerszinttől az örök hó hazájáig megtalálhatók. Sziklás tengerpartokon az árapály zónájában él az *Obisium maritimum* Leach, míg egyesek magasan a hegységekben (*Chernes montigenus* Sim.), sőt az erdőhatár felett és a jégárak mellett található (*Obisium jugorum* L. Koch). Nagyjában ugyanazokon az élőhelyeken fordulnak elő, mint a százlábúak és a szárazföldi ászkák. Tehát bizonyosfokú páratartalomhoz vannak kötve, ezért a nagyon száraz vidékeket és helyeket kerülik. Ragadozó állatok. Apró izeltlábúakkal (atkák, ugróvillások, portetvek) táplálkoznak, ezért ez utóbbiak élőhelyein kell őket keresnünk.

Megtalálhatjuk őket földön heverő tárgyak, mint kövek, deszkák, fadarabok, cserepek, ledólt fatörzsek, stb. alatt. Ledólt fák korhadni kezdő kérge alatt, korhadó fák pudvájában, mohában, moha alatt, zuzmók közt, vízparti szerves törmelékben (detritus), mindenféle lehullott lomb, erdei avar közt, kerti komposzthalmokban, szemétdombokban, trágyadombokban, öreg széna alatt gyűjthetjük őket.

Felkapaszkodnak a dudvákra, cserjékre, sőt fákra is. A fák közül előnyben részesítik a fenyőket. A lábön álló fák oldalán terjedő zuzmó és moha, az esetleg már megglazult kéreg alja is kedvenc tartózkodási helyük. A platánfák kéregcserepei alatt esetleg jó mediterrán fajokra akadhatunk.

Az erdős, fás területeken kívül kőbányákban, útszéleken, mély utak oldalain, gyepféglák, szántási rögök alatt is található. Rájuk akadhatunk nedves területek, rétek, lápok, zsombékosok, tőzeglápok mohájában. A barlangokban nálunk ritkák, bár ismerünk barlangi fajt (*Blothrus brevipes* J. Friv.) is.

A vakondok tanyájában él a *Chelifer falcomontanus* H e s e l h a u s, ezért figyelemmel kell lenniük a földben tanyázó emlősök (pockok, egerek, ürge, hörcsög, földikutya, marmota, stb.) fészkeire is. Madárfészkekben (pl. gólya [35], seregély, fecske, stb.) is rájuk akadtak már. Mások az erdei vöröshangya (*Formica rufa* L.) és a mohaposzméh (*Bombus muscorum* L.) fészkeiben ütik fel tanyájukat, sőt már darázsfészkekből is előkerültek. Sok esetben megfigyelték, hogy legyekre, bogarakra, hangyákra vagy kaszázspókokra kapaszkodnak. Nem idegenkednek a méhkaptáraktól sem (24).

Lehatolnak a földbe is, 50—60 cm mélyre, különösen a humuszba. Innét a Rey-féle földalatti csapdával gyűjthetjük őket (11), pl. a *Chthonius pygmaeus* B e i e r nevű fajt. Nincs kizárva azonban, hogy ezeket a jó mélyre hatoló rostálás is felszínre hozza.

Nem mantések tőlük az emberi lakások sem. Háborítatlanul álló és porosodó könyvekben, ruhásszekrényekben, herbáriumokban akadhatunk rájuk, ahol atkákra és portetvekre vadásznak. Innét a „könyvskorpió” név, amely mögött csaknem mindig a *Chelifer cancroides* L. rejtőzik. Üvegházakban és melegágyakban előszeretettel húzódnak a cserepek alá, ahol sok ugróvillás tanyázik. Régi, nem jól kitisztított kalitkákban, istállók, magtárak, csűrök szemetjében is megtalálhatók.

Az álskorpiókat szipp antó-val fogjuk meg, vagy pedig a puha Leonhard-féle csipesz-szel. Ha nagyon aprók, akkor alkoholba mártott ecsettel, esetleg megnyálazott újjheggyel szedjük fel őket. Hasonlóképpen járunk el akkor is, ha a dudvás növényekről a fűháló-ba, a cserjékről és fákról pedig a kóppogtatókészülék-be hullanak. Erdei avarból, levélsomókból vagy mohából legcélszerűbben a Szent-Ivány (33) által leírt válogatótál-ban keressük ki őket.

Mindezen egyelő gyűjtéseket messze fölülmúlja a rostálás eredménye. A rovarrostál-ba szedett mohát, zuzmót, avart, levelet, giz-gazt, televenyt, detritust, fakérget, pudivás fát; növényi törmeléket, házak összesepert szemetjét, trágyát, szénát, földalatti emlősfészkek tartalmát, madárolak és madárfészkek tartalmát, stb. alaposan kirostáljuk. A rosta zsákjából az anyagot kisvászón- vagy anginzaeszkókban visszük haza. Otthon ebből az

anyagból az állatokat vagy a százlábúak gyűjtésénél már említett (8) szitasorozat-tal választjuk ki fehér papír felett, vagy pedig a Winkler & Moczarsky-féle futtató-ba helyezzük. A futtató alsó tartályába 1—2 cm magasságig 70%-os alkoholt öntünk. A kifuttatott anyagból binokuláris mikroszkóp alatt, vagy erősebb lupe segítségével keressük ki az álskorpiókat. Ha szeméttől mentes anyagot óhajtunk, akkor az alkoholos anyagot Balogh (1) eljárása szerint kiszózzuk.

A kiválogatott álskorpiókat 75 %-os alkoholban, kis üvegfio-lákba helyezzük el, amelyeket azután vattával dugaszolunk be. A fiolákat lehet csoportosan tartani pl. 100- vagy 200-gr-os porüvegekben, de legcélszerűbb őket 100-as „Ultreform”-üvegekben tárolni. Mindkét esetben annyi 80%-os alkoholt öntünk rájuk, hogy a fiolák felett legalább egy cm alkoholréteg legyen. A fiolákba jó papírosból, esetleg pergamentpapírosból vágott cédulát helyezünk, amelyre jóminőségű tussal felírjuk a szükséges adatokat (név, lel-tári szám, község, lelőhely, élőhely, dátum, gyűjtő neve).

A meghatározás számára csaknem mindig mikroszkópi ké-szítményeket kell előállítanunk, amelyek a csáprágókat, tapogató-lábakat és a járólábakat tartalmazzák. Vagy praeparáló lupe, vagy, célszerűbben, binokuláris mikroszkóp alatt praeparálunk. Vagy ter-pineolba helyezzük az állatot és ebben is végezzük el a végtagok leválasztását, amelyeket azután közvetlenül kanadabalzsamba vihe-tünk át, vagy pedig alkoholban praeparálunk, a leválasztott része-ket terpeneolba helyezzük és ebből visszük át kanadabalzsamba. Ha nem akarunk állandó készítményt előállítani, akkor a végtagokat alkohol-, szekfúolaj-, terpeneol- vagy glicerincsöppbe tesszük a tárgylemezre és fedőlemezrel letakarva vizsgáljuk.

A meghatározásra még ma is használhatók Simon (32) és Tömösváry (36) régebbi munkái, bár rendszerük és nomenkla-turájuk ma már elavult. De Lessert (21), Kew (18), Käst-ner (16) és Schemkel (31) újabbkeletű munkáiból, valamint Beier (3) világmonografiájából bizonyára meg tudjuk majd ha-tározni állatainkat. A Kárpátmedence faunájára vonatkozóan Da-day (5) felsorolása óta több új adatot szolgáltatott (7, 34, 35, 39, 40). Szervezetüket és életmódjukat legjobban Kästner (12, 17) és Roewer (30) munkáiból ismerhetjük meg.

3. Kaszaspókok.

(Phalangiidea)

A kaszaspókok is többnyire ugyanazokban az élőhelyekben találhatók, mint a százlábúak és az ászkák. Kevés kivétellel hű-vös, páratelt levegőjű helyeket kedvelnek és többnyire éjjel járnak zsákmány után. A síkságokon kevés fajuk él, többségük a hegy-vidékeken honos, ahol az erdőhatár fölé is felynomulnak. Általában árnyékos helyeken találjuk őket, így erdőkben, bokros-cserjés hegy-

oldalakon, mély és hűvös völgyekben, vízmosásokban, szurdokokban, hegyi patakok mentén, barlangokban és pincékben.

Egyesek felkapaszkodnak alacsonyabb fákra és bokrokra is, ahonnan a kopogatókészülékkel gyűjthetjük őket. A dudvás növényzeten kalandozókat a fűháló-val zsákmányoljuk. A kopogatókészületeket használjuk a következő két élőhely állatainak kifogására is. Az egyik a falakra, kerítésekre, fákra felfutó vagy azokról lecsüngő növények sűrűje (pl. vadszöllő, borostyán, iszalag, komló, *Glycinia*, *Fagopyrum baldschuanicum*), a másik pedig a meredekfalú mély utak, agyag- és kavicsgödrök, kőbányák pereméről lehajló és lecsüngő növényzet, valamint ennek gyökérzete.

A kaszaspókok legtöbbször egyelő gyűjtéssel kerül birtokunkba. Házak falán, kő- és téglakerítéseken igen gyakran ülnek kaszaspókok, még akkor is, ha ezek történetesen fehérre vannak meszelve. Sokszor már messziről feltűnnek ezek az állatok. Legtöbb közöttük a *Phalangium opilio* L. és az *Opilio parietinus* De g., de ritkább fajok is akadhatnak. Ezért ajánlatos őket begyűjteni. Inkább a szakember dobja ki a közönséges faj felesleges példányait, mint hogy mi ne gyűjtsünk be esetleg valamely érdekesebb fajt.

Kövek, fadarabok, ledőlt fák, nagy földrögök, gyeptéglák, cserepek, levált kéregdarabok alatt, kőrakások és ölfarakások belsőjében sokat találhatunk. Kedvenc tartózkodási helyük fenyvesekben a vágási helyeken a sok faforgács alja és a lehántolt kéreg fonákja. Mohapárnákon és alatt, források körüli mohában szintén gyűjthetők. Meredeken lefutó, vízeséses csermelyek partján heverő kövek alja, a folyásban összetorlódott ágak és levelek halmaza ugyancsak több fajt rejtegetnek.

Az erdő avarjában is élnek. Ebben a tekintetben különösen hazánk nyugati határmegyéiben és Erdélyben kell figyelmünk. Az utóbbi területén a Phalangodidae család tagjai is megtalálhatók (29). Ezek a felületi avarréteg levelei közt tanyáznak és legkönnyebben úgy gyűjthetők, hogy nagyobb mennyiségű avart összekotrunk, hazaviszünk és otthon az asztalra terített fehér papíron maroknyi részletekben szétterítjük.

Éjjel villanylámpával is kereshetjük őket az erdei utakon, tisztásokon, amikor a nappal elrejtőző fajok példányai szabadon mászkálnak zsákmányuk után. Hasonló a gyűjtés a barlangokban is.

Az állatokat minden esetben puha Leonhard-csipesszel fogjuk meg, még pedig mindig a törzsükön ragadva meg őket és soha sem a könnyen kiszakadó lábaknál fogva. 75%-os alkoholt tartalmazó gyűjtőüvegbe dobjuk őket. Az ilyen üvegekbe másféle állatot ne tegyünk be, mert ezek letörlik a kaszaspókok hosszú lábait.

A Trogulidae család fajai rejtettebben élnek. Az avar mélyebb rétegeiben, a humuszban található és mivel a testükre mindenféle földtörmelék tapad, nehezen vehetők észre. Fokozza a nehézséget még az is, hogy ezek az állatok jó ideig holtak is tetetik magukat.

Éppen ezért nem árt, ha a kedvezőnek ígérkező helyen a rovarrostát is használatba vesszük. A kiválogatás módja ugyanaz, mint a százlábúak vagy az álskorpiók esetében. Ezzel a módszerrel nemcsak Troglidákra tehetünk szert, hanem más családok fajai (*Nemastoma*, *Roeweriolus*) is előkerülhetnek.

Az összes pókszabásúakra vonatkozik a következő tanács. Ha van bogarász ismerősünk, akkor igyekezzünk annak a rostálásait a magunk céljára hasznosítani. Szerezzük meg tőlük a Winkler & Moczarisky-féle futtató alsó tartályának tartalmát, amely bőséges zsákmányt ígér nekünk is. Itt azonban van egy bökkenő! A bogarászok szárazon futtatnak és nem alkoholban mint mi. Az alkoholban elhalt bogarak ugyanis annyira megmerevednek, hogy csak nehezen praeparálhatók ki megfelelően. Viszont száraz futtatásnál a pókszabásúak többnyire hamarosan kiszáradnak, elpusztulnak a tartályban és számunkra hasznavehetetlenekké válnak. Ez az akadály úgy volna megkerülhető, ha találnánk egy olyan folyadékot, amely egyaránt megölné és konzerválná a bogarakat és a pókszabásúakat, anélkül azonban, hogy a bogarak túlságosan megmerevednének benne. Állítólag ilyen folyadék az etylénglykol nevű vegyület, amelyet barlangi csalétkezésnél az ú. n. Barbercsapdában alkalmaznak.

Az etylénglykol ($C_2H_5O_2$) édesízű folyadék. Alkoholal és vízzel tetszés szerint keverhető, éterrel ellenben nem. Nehezen gyúló, nem robbanékony szerves vegyület. Tapasztalataim nincsenek róla, érdemes volna vele kísérletezni.

A kaszáspókok további kezelése, gyűjteményi elhelyezése, stb. azonos az álskorpiókéval. Természetesen itt tágabb fiolákat kell használnunk és kevesebb állatot helyezhetünk egy üvegbe. A behelyezésüket lehetőleg úgy végezzük, hogy a nyolc láb a fejtől lefelé összecsapva és összefogva helyezkedjék el. Ezáltal elkerülhető, hogy kiszedéskor a példányok különben össze-vissza álló lábai egymásba kapaszkodjanak.

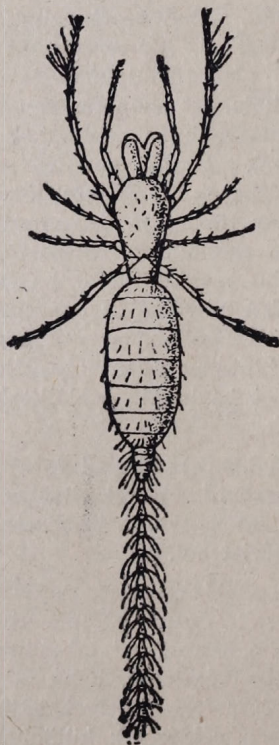
Szervezetüket és életmódjukat leginkább Kästner (13, 17) és Roewer (30) munkáiból ismerhetjük meg. Meghatározásukra Kästner (14), Kolosváry (19), de Lessert (22) és Roewer (26, 27, 29) dolgozatait használjuk. Ajánlatos azonban tekintettel lenni a környező országok állataira is (2, 9, 38).

4. Szálfarkúak.

(Palpigradi)

Hazánkban a pókszabásúak eddig ki nem mutatott csoportja. Mivel azonban délnyugati és nyugati határainkon túl aránylag nem messze már megtalálták őket, nem lehetetlen, hogy nálunk is elő fognak kerülni. Érdemes volna figyelmet fordítani rájuk.

Apró, alig 2 mm nagyságú állatok (1. kép). Kövek alatt, termőföldben és barlangokban található. Testtagoltságukra jellemző, hogy csak két szabad torszelvényük van. A három utolsó potrohszelvényük keskeny utópotrohhá alakult és hosszú, ízelt farkszálat visel. Csáprágójuk ollós, tapogatójuk lábszerű.

1. kép. *Koenenia mirabilis* Grassi. (Hansen és Sørensen szerint 32-szeresen nagyítva).

Ezeket az apróságokat nyilván csak alkoholba mártott ecsettel lehet felszedni. Alkoholba helyezendők.

Hozzánk legközelebb előforduló alakok: *Koenenia austriaca* Hansen (1926) és a *K. austriaca Stinyi* Strouhal (1936). Mindkettő barlangi állat, Ausztriában honosak. Szervezetükről Roewer (28) ad felvilágosítást.

IRODALOM: Balogh, J.: Vorarbeiten zu einer quantitativen Auslesemethode für die bodenbewohnenden Gliedertiere. (Zoolog. Anz., 123. 1938, p. 60—64). — 2. Bartos, E.: Die Ischyropsaliden der Tschechoslovakischen Republik. (Zoolog. Anz., 123. 1938, p. 155—159).

- 3. Beier, M.: Pseudoscorpionidea. (Das Tierreich, 57. 1932, pp. 258; 58. 1932, pp. 294). — 4. Csiki, E.: Útmutató a rovarok, pókok és százlábúak gyűjtésére, konzerválására és rovargyűjtemények berendezésére. (Kirándulók Zsebkönyve, II. 2, 1925, pp. 67). — 5. Dada y, J.: Pseudoscorpiones. (Fauna Regni Hungariae, 3. 1900, pp. 2). — 6. Dahl, Fr.: Anleitung zum Sammeln und Konservieren von Tieren. (Jena, 3. Aufl., 1916, pp. 147). — 7. Dudich, E., Kolosváry, G., Szalay, L.: Bars vármegye pókszabású (Arachnoidea) faunájának alapvetése. (Mat. és természettud. Közlem., 38. 3. sz, 1940, pp. 71). — 8. Dudich, E.: A soklábúak (Myriopoda) gyűjtése és kezelése (Fragm. Faun. Hung., 9. 1946, p. 26—32). — 9. Hadzi, J.: Nasi pauci kosci (= Jugoslavia kaszaspókjai). (Priroda, Ljubljana, 26. 1936, p. 274—281). — 10. Herman, O.: Magyarország pókfaunája. (III, 1879, pp. 394, kaszaspók p. 325—331). — 11. Holdhaus, K.: Die Siebetechnik zum Aufsammeln der Terricolfauna. (Zft. f. wiss. Insektenbiologie, 6. 1910, p. 1—4, 44—57). — 12. Kästner, A.: Pseudoscorpiones. (Biol. d. Tiere Deutschlands, 18. 1926, pp. 55). — 13. Kästner, A.: Opiliones. (Biol. d. Tiere Deutschlands, 19. 1925, pp. 71). — 14. Kästner, A.: Opiliones. (Die Tierwelt Deutschlands, 9. 1928, p. 1—51). — 15. Kästner, A.: Skorpione, Scorpiones. (Die Tierwelt Mitteleuropas, III. 1929, Abt. III, pp. 3). — 16. Kästner, A.: Moos- oder Afterskorpione. Pseudoscorpiones (Die Tierwelt Mitteleuropas, III. 1929, Abt. IV, pp. 13). — 17. Kästner, A.: Scorpiones, Pseudoscorpiones, Opiliones. (Kükenthal's Handbuch der Zoologie. (4. 2, 1940—1942). — 18. Kew, H. W.: A Synopsis of the False-Scorpions of Britain and Ireland. (Proc. Roy. Irish Acad., 29. B, Nr. 2, 1911, p. 38—64. Suppl. ibid. 33, B, 1916, pp. 71—85). — 19. Kolosváry, G.: Magyarország kaszaspókjai. (Budapest, 1929, pp. 112). — 20. Kraepelin, G.: Scorpiones und Pedipalpi. (Das Tierreich, 8. 1899, pp. 265). — 21. de Lessert, R.: Pseudoscorpions. (Cat. d. Invertébrés de la Suisse, 5. 1911, pp. 50). — 22. de Lessert, R.: Opilions. (Cat. d. Invertébrés de la Suisse, 9. 1917, pp. 80). — 23. de Lessert, R.: Scorpions. (Cat. d. Invertébrés de la Suisse, 10. 1917, pp. 11). — 24. Örösi, P. Z.: Méhellenségek és a köpü állatvilága. (Budapest, 1939, pp. 163). — 25. Planet, L.: Araignées. (Hist. Nat. de la France, 14. 1905, pp. 341; Chernetes p. 277—288, Scorpions p. 288—297, Opilions p. 298—328). — 26. Roewer, C. Fr.: Die Weberknechte der Erde. (Jena, 1923, pp. 1116). — 27. Roewer, C. Fr.: Weberknechte oder Afterspinnen. Opiliones. (Die Tierwelt Mitteleuropas, III. 1929, Abt. V, pp. 10). — 28. Roewer, C. Fr.: Solifuga, Palpigrada. (Bronn's, Klassen u. Ordn. d. Tierreiches, Abt., IV. 4. Buch, 1932—35, pp. IV. + 723). — 29. Roewer, C. Fr.: Biospeologica, LXII. Opiliones. Zugleich eine Revision aller bisher bekannten europäischen Laniatores. (Arch. zool. exp. et génér., 78. 1935, p. 1—96). — 30. Roewer, C. Fr.: Cheloneti, Podogona, Opiliones. (Bronn's Klassen u. Ordn. d. Tierreiches, Abt. IV. 6. Buch, 1936—37, pp. 320). — 31. Schenkel, E.: Pseudoscorpiones. (Die Tierwelt Deutschlands, 8. 1928, p. 52—72). — 32. Simon, E.: Les Arachnides de France. (VII, 1879, pp. 316, Chernetes p. 1—78, Scorpiones p. 79—115, Opiliones p. 116—316). — 33. Szent-Ivány, J.: Egyszerű új módszer erdei mohában élő izeltlábúak gyűjtésére. (Ann. hist.-nat. Mus. Hung., 35. pars zool. 1942, p. 201—205). — 34. Szent-Ivány, J.: Neue Angaben zur

Verbreitung der Pseudoscorpione im Karpatenbecken. (Fragm. Faun. Hung., 4. 1941, p. 85—90). — 35. Székessy, V.: A gólyafészek állatvilága. (Albertina, Budapest, 1. 1944, p. 155—174). — 36. Tömösváry, Ö.: A magyar fauna álskorpiói. Pseudoscorpiones Faunae Hungaricae. (Mat. és természettud. Közlem., 18. 7. sz, 1883, p. 352—365). — 37. Werner, Fr.: Scorpiones. (Bronn's, Klassen u. Ordn. d. Tierreiches, 5. Abt. IV, 8. Buch, 1934, pp. 316). — 38. Kratochwil, J.: Sekaci (Opiliones) (Ceskoslovenské Republiky). Práce Morav. prirod. spolecn., 9. 5, Brno, 1934, pp. 35). — 39. Beier, M.: Pseudoscorpionidea de Roumanie. (Bull. Mus. Hist. nat. Belgique, 15. 1939, p. 1—21). — 40. Hadzi, J.: Pseudoscorpione aus Karpathenrussland. (Vestn. cs. zool. spol. Praze, 6—7. 1938—39, 1939, p. 183—208).

